

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN
TUVALET EĞİTİMİ FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ:
BİR DURUM ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Ceren SEVİNÇ

Psikoloji Ana Bilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali Yiğit KUTLUCA

TEMMUZ, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN TUVALET
EĞİTİMİ FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ: BİR DURUM
ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Ceren SEVİNÇ
(Y17102.270020)

Psikoloji Ana Bilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali Yiğit KUTLUCA

TEMMUZ, 2019

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı Y1712.270020 numaralı öğrencisi Fatma Ceren SEVİNÇ'in "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Annelerinin Tuvalet Eğitimi Farkındalıklarının İncelenmesi: Bir Durum Çalışması" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29.05.2019 tarih ve 2019/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Tezli Yüksek Lisans tezi 24.07.2019 tarihinde kabul edilmiştir.

<u>Unvan</u>	<u>Adı Soyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER			
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Ali Yiğit KUTLUCA	İstanbul Aydın Üniversitesi
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Şahide Güliz KOLBURAN	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Erhan ALABAY	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
YEDEK ÜYELER			
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Şirin YILMAZ	İstanbul Aydın Üniversitesi
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Süleyman KAHRAMAN	Beykent Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN TUVALET EĞİTİMİ FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (15/05/2019).

Fatma Ceren SEVİNÇ

ÖNSÖZ

Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelenmesini amaçlayan bu araştırmada, en az benim kadar emek veren, her zaman kıymetli önerilerini benden sakınmayan pek değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali Yiğit KUTLUCA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Yaşamım boyunca maddi, manevi desteklerini benden esirgemeyen, her zaman yanımda olan canım annem Sevim SEVİNÇ'e, canım babam Özer SEVİNÇ'e ve hayatımın her alanında olduğu gibi, tez çalışmamı hazırlarken de her aşamada bana yardımcı olan, hayattaki en büyük şansım dünyanın en mükemmel ablası Cemre SEVİNÇ'e çok teşekkür ederim.

Gece gündüz demeden, gereken her anda teknik desteğini benden esirgemeyen Mine ARSLAN ve Av. Zahit ÖNDER'e, seçtiğim kız kardeşlerim Rahime OFLAZ, Zeynep ÖNDER, Gülsüm DEMİR, Büşra YILMAZ, Sude ÇETİN ve Buse ÇETİN'e çok teşekkür ederim.

Temmuz, 2019

Fatma Ceren SEVİNÇ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ	xv
ÖZET	xvii
ABSTRACT	xix
1.GİRİŞ	1
1.1 Problem	4
1.2 Tanımlar	4
1.3 Sınırlılıklar	5
1.4 Sayılıtlar	5
1.5 Araştırmanın Amacı	5
1.6 Araştırmanın Önemi	5
2. LİTERATÜR TARAMASI	9
2.1 Tuvalet Eğitimi	9
2.2 Tuvalet Eğitimi ve Tuvalet Eğitiminin Önemi	10
2.3 1-3 Yaş Gelişim Boyutları ve Psikolojisi	12
2.3.1 1-3 Yaş Gelişim Boyutları	13
2.3.2 1-3 Yaş Çocuk Psikolojisi	15
2.4 1-3 Yaş Çocuk Psikososyal Gelişimi	18
2.4.1 Özerkliği Karşı Utanç ve Kuşku Karmaşası	18
2.5 1-3 Yaş Çocuk Psikoseksüel Gelişimi	19
2.5.1 Anal Dönem	19
2.6 Tuvalet Eğitiminde Ailenin Önemi	19
2.7 Çocuklarda Tuvalet Eğitimini Etkileyen Faktörler	23

2.8 Çocuklarda Tuvalet Eğitimi	23
2.9 Tuvalet Eğitimi Nasıl Yapılmalıdır?	25
2.10 Anne- Çocuk İlişkisi	26
2.11 Yurt İçinde Yapılmış Olan Araştırmalar	28
2.12 Yurt Dışında Yapılmış Olan Araştırmalar	31
3. GEREÇ VE YÖNTEM	35
3.1 Araştırmanın Deseni	35
3.2 Çalışma Grubu	36
3.3 Veri Toplama Aracı	38
3.4 Veri Toplama Süreci	38
3.5 Veri Analizi	39
4. BULGULAR	41
4.1 Tanıtıcı Bilgiler	41
4.2 Annelerin Tuvalet Eğitimi Farkındalıklarına İlişkin Görüşleri	44
4.3 Tuvalet Eğitimine Başlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri	46
4.4 Annelerin Çocuklarının Tuvaletinin Geldiğini Nasıl Anladıklarına İlişkin Görüşleri	47
4.5 Tuvalet Eğitiminin Nasıl Kazandırılacağına İlişkin Anne Görüşleri	48
4.6 Tuvalet Eğitiminde Alt Bağlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri	50
4.7 Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Karşılaştığı Zorluklar	52
4.8 Alta Kaçırma Sırasında Anneler Tarafından Verilen Tepkiler	54
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	57
5.1 Sonuçlar ve Tartışma	57
5.1.1 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?	58
5.1.2 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin yaşı, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?	60
5.1.3 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk sayıları ve aile yapıları, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?	60
5.1.4 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin eğitim düzeyi tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?	61

5.1.5 Okul öncesi dönemde çocuğu olan ailenin gelir düzeyi, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?	61
5.2 Öneriler	62
KAYNAKLAR	65
EKLER	73
ÖZGEÇMİŞ	99

KISALTMALAR

AGTE	: Ankara Gelişim Tarama Envanteri
ÇODÖ	: Çocukluk Otizm Derecelendirme Ölçeği
diğ.	: Diğerleri
ODKL	: Otizm Davranış Kontrol Listesi
SDKL	: Ebeveynlerden Sorun Davranış Kontrol Listesi
SPSS	: Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1: Çalışma Grubuna İlişkin Özellikler	37
Çizelge 4.1: Katılımcı Grubun Çocuklarının Tuvalet Eğitimine İlişkin Genel Karakteristikleri	41
Çizelge 4.2: Tuvalet Eğitimine İlişkin Anne Görüşleri	44
Çizelge 4.3: Annelerin Çocuklarının Tuvaletinin Geldiğini Nasıl Anladıklarına İlişkin Görüşleri	48
Çizelge 4.4: Katılımcı Grubun Çocuklarına Tuvalet Eğitimini Kazandırma Biçimleri	49
Çizelge 4.5: Tuvalet Eğitiminde Alt Bağlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri	51
Çizelge 4.6: Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Karşılaştığı Zorluklar	52

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN TUVALET EĞİTİMİ FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ: BİR DURUM ÇALIŞMASI

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında, İstanbul ili, Küçükçekmece ilçesi, Yenimahalle Mahallesi'nde bulunan bir anaokulunda eğitim gören 3 kız, 4 erkek çocuğun annelerinden oluşmaktadır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme aracılığıyla araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarını tespit etmek için nitel araştırma yaklaşımlarından, durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Uzman görüşü alınarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış görüşme soruları katılımcılara yapılan odak grup görüşmesinde yöneltilmiş ve araştırma verileri toplanmıştır. Araştırmada toplanan veriler tümevarımsal içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda annelerin tuvalet eğitimi farkındalıkları, annelerin öğrenim düzeyleriyle bağdaştırılamamıştır. Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının edindikleri bilgiler sonucu etkilendiği ve tuvalet eğitimi vermelerine yön çizdiği saptanmıştır. Annelerin doğru tuvalet eğitimi bilmedikleri ve çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde çeşitli hatalar yaptıkları tespit edilmiştir. Annelerin tuvalet eğitimi önemli buldukları ancak tuvalet eğitimi üzerine araştırma yapmadan sahip oldukları bilgiler kapasitesinde çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırdıkları saptanmıştır. Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının çocuğun büyüdüğü aile yapısıyla, annenin yaşıyla ve çocuk sayısı ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tuvalet Eğitimi, Farkındalık, Anne, Okul Öncesi, Durum Çalışması.

INVESTIGATION OF TOILET TRAINING AWARENESS OF MOTHERS WITH PRESCHOOL CHILDREN: A CASE STUDY

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the awareness of toilet education of mothers with preschool children. The participants of the study consisted of mothers of three girls and four boys who were educated in a kindergarten in Yenimahalle of Küçükçekmece district of Istanbul province in 2018-2019 academic year. Participants were included in the study through criterion sampling, one of the purposeful sampling methods. A case study method was used to determine the awareness of toilet training of the mothers who participated in the study. Interview questions prepared by the researcher after receiving expert opinion were asked to the participants in the focus group interview and research data were collected. The data collected in the study were analyzed by inductive content analysis method.

As a result of the research, awareness of toilet training of mothers did not change according to mothers' education level. It was found that mothers' awareness of toilet training was influenced by the information they gained and led them to give toilet training. It was found that mothers did not know the correct toilet training and made various mistakes in the process of giving toilet training to their children. It was found that mothers found toilet training important but they provided toilet training to their children in the capacity of information they had without conducting research on toilet training. In addition, it was found that mothers' awareness of toilet training was not related to the family structure of the child, the age of the mother and the number of children. Finally, it was concluded that mothers' awareness of toilet training was low.

Keywords: Toilet Training, Awareness, Mother, Preschool, Case Study.

1.GİRİŞ

Toplumların sağlıklı bir şekilde oluşması bireylerin temelden, çocukluk yıllarından itibaren sağlıklı bir şekilde olgunlaşmaları ile olmaktadır. Bireyin hayatı evrelerden oluşmaktadır, bu evrelerin birey için en önemlilerinden biri de çocukluktur. Çocukluk dönemlere ayrılmaktadır; bu dönemler bebeklik dönemi, özerklik dönemi, oyun dönemi ve ilkokul dönemidir. Çocukların bu gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde geçirmeleri, gelecek yaşamlarını da sağlıklı bir şekilde geçirmelerinin ön koşullarındandır. Bu dönemlerin sağlıklı geçmesi ve toplumun sağlıklı bireylerden oluşması için çocuğun eğitilmesi önemlidir. Çocuklara pek çok konuda eğitim verilir ve verilen bu eğitimlerin en önemlilerinden biri de tuvalet eğitimidir. Tuvalet eğitimi ile çocuk kendini kontrol etmeyi öğrenir, bu kontrol etme hem fizyolojik olarak gerçekleşir hem de tuvaletini yapma ya da erteleme olarak kendini göstermektedir. Çocuğun aile tuvalet eğitimini öğrenebildiği bir ve üç yaşları arası, anal dönem olarak isimlendirilmektedir (Atkinson ve diğ., 2006). Çocuk anal dönemde bağımsızlığını kazanmak ister ve bunu da tuvaletini istediği yere, kendi istediğinde yaparak göstermektedir. Her dönemde olduğu gibi bu dönemde de ailenin kritik önemi vardır. Ebeveynler, çocuğuna temiz ve kirli kavramlarını öğretmelidir. Tuvalet eğitimi verilirken ebeveynlerin çocuğa yaklaşımı çocuğun doğru eğitim alması için çok önemlidir; doğru tuvalet eğitimini alan çocuklar, hiç kuşkusuz ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de daha sağlıklı dönemler geçirmektedirler. Doğru ve sağlıklı bir tuvalet eğitimi alma süreci yaşayan çocuklar, kendilerine daha güvenli, daha özerk bireyler olarak yetişirken, tuvalet eğitimini çok baskıcı ya da çok serbest bir şekilde almış çocuklar ise ileriki yıllarda cimri, inatçı, çok fazla düzenli, takıntılı bireyler olarak yetişmektedirler (Salihoğlu-Dursun, 2012).

Tuvalet alışkanlığı, çocuğun erken dönemde edinmesi gereken önemli sorumluluklardandır ve tuvalet alışkanlığının kazanıldığı dönem bir ve üç yaşları arasındaki dönemdir (Varol, 2005). Tuvalet eğitiminin amacı, çocuğun boşaltım sisteminin denetimini elinde tutabilmesidir ve bu denetimin gerçekleşebilmesi için fiziksel olarak çocuğun mesanenin kapasitesinin yeterli olması, anal sfinker kaslarının

ve yürümek için gerekli olan kaba motor kaslarının ve düğme açma, fermuar çekme gibi ince motor kaslarının tuvalet eğitimine hazır olması gerekmektedir. Tuvalet eğitiminin kazanımında çocuğun anatomik ve fizyolojik olarak yeterli düzeyde olmasının yanı sıra mental ve psikolojik olgunlukta da olması gerekmektedir. Söyleneni anlama ve tuvaletinin geldiğini söylemesi bilişsel olarak hazır olduğunu göstermektedir ve çocuk sosyal olarak hazır olduğunda tuvaleti geldiğini annesine söyler ve alınmasını ister ayrıca altına yaptığı durumlarda rahatsızlık duyar. Bu durumlar da tuvalet eğitimi için çok önemlidir ve çocuğa tuvalet eğitimi vermeye başlamak veya başlamamak için anneye çok önemli ipuçları vermektedir (Eren ve Oğuz, 2014; Özkubat ve Töret, 2014).

Çocukların tuvalet alışkanlığını kazanmaları çoğunlukla bir buçuk yaşlarından sonra daha kolay olmaktadır ve çocuklar genellikle iki buçuk ve üç yaşları arasında da bu alışkanlığı kazanmaktadırlar. Tuvalet eğitimi için gerekli kaslarında, yeterli gelişim gerçekleşen çocuklar tuvalet alışkanlığı kazanabilirler. Bu alışkanlığı kazanırken bazen alta kaçırma kazaları olabilir ki bu çok normal bir durumdur ve bunu normal karşılamak gerekmektedir. Çocukla inatlaşma, çocuğu azarlama, çocuğa ceza verme gibi durumlar yaşanmamalıdır çünkü; eğer böyle durumlar yaşanırsa çocuk da inatlaşabilir, idrarını ya da dışkısını yapmayı istemeyebilir veya bilerek dışkı ve idrar tutma gibi sorunlar yaşanabilir ve böyle durumlarda da çocuğun özgüveni ve cesareti kırılabilir (Kiddoo, 2012; Monsen, 2001).

Tuvalet eğitimini etkileyen pek çok durum vardır; bu durumlar çocuğun cinsiyeti, ailenin sosyoekonomik düzeyi, çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna gitmesi, tuvalet eğitimine başlangıç yaşı, yaşadığı ortam, tuvalet tipi, tuvalet eğitiminde kullanılan yöntem, çocuğun psikolojik durumu, eğitim verenin bilgi sahibi olup olmadığı, annenin yaşı, tuvalet eğitimi sırasında ebeveynlerinin çocuğa karşı tutumu gibi değişkenlerdir. Tuvalet eğitiminin başarılı olması için çocuğun, mental, fiziksel ve psikolojik olarak hazır olduğundan emin olunması gerekmektedir. Çocuktaki anal sfinkter kas gelişiminin kazanılmış olması, en az iki saat boyunca çocuğun altını ıslatmadan durabilmesi, yürüme ve çömelme hareketlerini yapabiliyor olması çocuğun fizyolojik ve anatomik olarak bu eğitimi alması için uygun olduğu anlamına gelmektedir (Tarhan ve diğ., 2008). Çocuğun mental olarak hazır olduğunu gösteren işaretler, idrar ve dışkı yapmaya istekli olması, tuvalete gitmek istemesi, davranışları taklit etme ve emirlere uyma gibi bilişsel becerileri kazanmasıdır. Çocuğun

ebeveynlerinin takdirini ve onayını kazanma arzusu, tuvalette iken korkmadan ve çekinmeden oturabiliyor olması, ebeveynlerinin veya kardeşlerinin tuvaletteki tutumlarını öğrenmek istemesi, bezini kirlettiğinde bu durumdan iğreti duyması çocuğun psikolojik olarak tuvalet eğitimine uygun olduğunu gösteren belirtilerendir (Çavuşoğlu, 2013).

Annenin öğrenim düzeyi ile çocuklarına verdiği doğru tuvalet eğitimi arasındaki ilişkinin literatüre göre doğrusal olduğu saptanmıştır (Tural-Büyük, 2017). Bununla ilgili olarak yapılan araştırma ve makalelerde, anne öğrenim düzeyinin çocukların tuvalet eğitimi üzerinde olumlu etkisi şu şekilde açıklanmaktadır; anne, aile içerisinde çocuğun eğitimi, yaşama biçimi, davranış gelişiminde etkili rol oynayan ebeveynlerdir, bu sebeple annenin bilinçli bir birey olması, çocuğuna aktardığı bilgi düzeyini de o denli etkilemektedir. Dolayısıyla faydalı ve doğru bilgilerin bilinçli bir şekilde aktarılabilmesinde öğrenim düzeyi önemli rol oynamaktadır. Okumuş, araştırmış ve bilinç kazanmış anneler, çocuklarına tuvalet eğitimi verilmesine şu şekilde önem vermektedirler. Örneğin; annenin, çocuğun tuvalet eğitimine bir buçuk yaşında başlanması gerektiğinin bilincinde olması, çocuğun kreş, okul, kurs, misafirlik gibi ortamlarda tuvalet sorunu yaşamasının önüne geçecektir. Dört yaşına gelmiş ve hala bir tuvalet alışkanlığı kazanamamış, altı bezlenen veya alta kaçırma sorunları yaşayan bir çocuğun sağlıklı gelişimi beklenmemektedir (Aktosun, 2014; Ball ve Bindler, 2003; Gilbert, 2014; Wilson, 2011). Dört yaşında henüz tuvalet eğitimi almamış bir çocuğun, kreş ortamında arkadaşları tarafından alay konusu olması olasıdır. Annenin çocuğuna kaç yaşında tuvalet eğitimi vermesi gerektiğini bilmediğinden ve tuvalet eğitiminin sonradan kazanılan bir davranış olması sebebiyle annenin bilgi ve eğitim düzeyi tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Bir diğer önemli nokta da, tuvalet eğitimini çocuğa kazandırılırken annenin bilinçsiz tutumlarından dolayı çocuğun ne yapacağını bilmemesi ve tuvalet alışkanlığını doğru ve sağlıklı kazanamama sorunudur. Bu sorunun oluşmasına yol açacak bir davranış örneği olarak; gün boyu çocuğun bezsiz, serbest bir şekilde dolaşmasına müsaade edip, tuvalet ihtiyacı geldiğinde söylemesini bekleyen annenin, uyku vakti geldiği zaman çocuğun altını bezlenmesinden doğmaktadır. Çocuk burada bir çatışma içine düşmektedir. Tuvalet eğitimi, uyku hali de dâhil günün 24 saati devam eden bir eğitimidir. Ama ne yazık ki 'gece uyanır yatağı pisletir' şeklindeki önyargılar, çocuğun alışkanlığını doğru bir şekilde kazanmasına büyük bir engel teşkil etmektedirler. Bilinçli bir ebeveyn tam da

bu noktada çocuk yatmadan önce çocuğu tuvalete çıkarır, akabinde eğitimin ilk süreçlerinde gece de belli aralıklarla çocuğu kaldırıp tuvaletini yaptırır ve böylece çocuğun doğru bir alışkanlık kazanmasını sağlamış olur. Diğer problemlerimizden biri de tuvalet eğitimini verirken, annenin çocuğuna tuvaletin sadece tuvalet ortamında kazandırılması gerektiğinin bilincinde olmamasıdır (Shelov ve Altmann, 2015). Mesela ‘çocuk yeter ki tuvaletini altına yapmasın lazımlığı salonun ortasına da getirsek olur’ gibi bir düşünce asla ama asla söz konusu olmamalıdır. Bunun bilincinde bir anne çocuğunun ihtiyacını sadece tuvalette karşılayabileceğini ve çocuğunun tuvaletinin gelmesini son ana kadar beklemeyip, belli saat aralıklarında annenin, çocuğunu tuvalete götürmesi gerektiği bilincinde olması gerekmektedir. Tuvalet eğitimi düzeyinde olan bir çocuğun oyun esnasında altına kaçırması çok doğal bir durum olarak karşılanmalıdır. Tuvalet eğitiminin mevsimi yoktur, o halde çocuğun tuvalet eğitimi kazandırılırken 'Yaz gelsin bahçede, sokakta daha rahat öğretiriz' düşüncesinden uzak olunmalıdır (Şimşek, 2016). Tuvalet eğitimi yaşı geçmiş bir çocuğun, ileriki yaşlarda kas problemleri yaşadığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır ve çocuk tuvaletini tutma alışkanlığı edinmediği için belli yaştan sonra öğrenmesi daha uzun zaman alacaktır (Varol, 2005). Eğitimli anneler, çocuğun yaşının arttıkça tuvalet eğitiminin daha kolay kazanılmadığının bilincindedirler. Dört yaşında tuvalet alışkanlığı kazanmamış bir çocuğun gelecek yaşlarda alışkanlığı kazanması elbette mümkündür, fakat güçlük ve geç kalınmış bir şekilde olacaktır. Tüm bunlar göz önüne alındığında annenin sahip olduğu öğrenim düzeyi ile çocuğuna tuvalet alışkanlığı kazandırırken izleyeceği yolların sağlıklı olması doğru orantılıdır ve doğru tuvalet eğitimi alan çocuklar, hiç kuşkusuz ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de daha sağlıklı dönemler geçiriyor olacaklardır (Bolat, 2016).

1.1 Problem

Okul öncesi dönemde çocukları olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıkları ?

1.2 Tanımlar

Gaita: İnsan dışkısı (Toparlı, 2005).

Baskıcı Tuvalet Eğitimi: Kısıtlayıcı ve zorlayıcı bir biçimde tuvalet eğitimi alınmasını sağlamadır (Toparlı, 2005).

Serbest Tuvalet Eğitimi: Herhangi bir koşula bağlı olmaksızın verilen tuvalet eğitimidir (Toparlı, 2005).

1.3 Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2018-2019 öğretim yılı,
- İstanbul ili, Küçükçekmece ilçesi, Yenimahalle mahallesinde bulunan bir anaokulu,
- 3 kız, 4 erkek çocuğun anneleri,
- Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelenmesi,
- Araştırma verilerinin sadece araştırmaya katılan örneklemden elde edilmesi ile sınırlıdır.

1.4 Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan annelerin onlara yöneltilen yarı-yapılandırılmış görüşme sorularına samimi, birbirlerinden etkilenmeden ve objektif yanıtlar verdiği;
2. Katılımcıların uygulama–veri toplama süreci içerisindeki görüşmeye istekli ve etkin katılım sağladıkları;
3. Uygulama–veri toplama sürecini gerçekleştiren araştırmacının tüm katılımcılara tarafsız davrandığı varsayılmıştır.

1.5 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde çocukları olan annelerin bu dönemde çocuklarına verdikleri tuvalet eğitimi hakkındaki farkındalıklarını belirlemektir.

1.6 Araştırmanın Önemi

Yapılan araştırmanın önemi; çocukların sağlıklı gelişimlerinin devam etmesi için okul öncesi dönemlerinin ve bu dönemlerinde edindikleri tuvalet eğitiminin, gelişimleri ve gelecekları için fizyolojik ve psikolojik alanlardaki öneminin yüksek olması sebebiyle bu konunun annelerdeki farkındalıklarını tespit ederek, literatüre araştırmanın

uygulanış biçimi (odak grup görüşmesi) ve konusuyla fayda sağlamak olarak açıklanabilir. Çalışmanın odak grup görüşmesi yöntemiyle uygulanması annelerin, grupta yer alan diğer annelerin de dile getirdikleri ve uyguladıkları yöntemleri göz önüne alarak tuvalet eğitimi konusundaki bilgi ve bilinç düzeylerinin artmasına katkı sağlayarak, olan veya olabilecek çocuklarına karşı gösterecekleri tuvalet eğitimi yöntemlerinde daha bilinçli olmaları ve çocuklarının sağlıklı gelişiminde çok önemli bir yere sahip olan tuvalet eğitimine olan bilincin artması için önemlidir.

Tuvalet eğitimi konusuna ilişkin birçok araştırma yapılmıştır (Deniz ve Görak, 2016; Mota ve Barros, 2008; Özkul, 2017; Rinald, 2011). Örneğin Mota ve Barros (2008), çocukların tuvalet eğitimlerinin kazanmalarında buldukları yaşlarının önemini inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Yapılan araştırmanın sonucunda da tuvalet eğitimine çok erken yaşlarda başlanan ve bu konuda yeterli düzeyde eğitim almamış çocukların zorlandıkları ve tuvalet eğitimi süreçlerinin uzadığını saptamıştır. Bu araştırmaya ek olarak Rinald (2011), çocuklara tuvalet eğitimini kazandırma konusunda ebeveynlerinin tutumlarını, tepkilerini ve gösterdikleri çabanın çocuğun alışkanlığı kazanılmasındaki önemini inceleyen bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonucunda da çocuğun ebeveynlerinin gösterdiği çaba, çocuğun ebeveynlerinin tuvalet eğitimi konusunda yeterli seviyede bilgili ve donanımlı olmalarının, çocuğun bu alışkanlığı kazanmasında çok önemli olduğu ve tuvalet eğitimi sürecinin edinilmesini hızlandırdığını saptamıştır.

Literatür tarandığında yapılan bazı çalışmalarda, annelerin yanlış zamanda ve henüz çocukları tuvalet eğitimi açısından hazır değilken tuvalet eğitimine başladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Önen ve diğ., 2012). Annelerin, çocukları tuvalet eğitimine henüz hazır oluş göstermeden çocuklarına tuvalet eğitimi vermeye başlamaları birtakım sorunlara yol açabilmektedir. Bu sorunlar; enürezis, enkoprezis, cimrilik, inatçılık, çok fazla düzen gibi çeşitli kişilik sorunlarıdır. Çocuk hazır olduğu zaman tuvalet eğitimi alırsa tuvalet eğitimini öğrenmesi daha kısa sürede gerçekleşmektedir. Kritik dönemlerin dışına çıkıldığı takdirde tuvalet eğitimi süreci gerçekleşirse tuvalet eğitimi uzun sürebilir ve bu da hem çocuğu hem de anneyi yıpratarak aralarındaki ilişkiyi zedeleyebilmektedir ve akabinde hem annede hem de çocukta umutsuzluk ve başarısızlık duygusu oluşabilmektedir. Tuvalet eğitimi kritik bir eğitimidir ve bu eğitimin doğru bir şekilde verilmesi ve sağlıklı çocukların yetişmesi için anneler bu konuda eğitilmelidirler. Tuvalet eğitiminin sağlıklı ve doğru verilebilmesi için

annelerin bu konuda sahip oldukları bilgilerinin ve deneyimlerinin bilinmesi gerekmektedir ve devam eden süreçte ortaya çıkan tabloya göre gerekli çalışmalar ve eğitimler oluşturulabilir. Annelerin kendilerini sağlıklı ve doğru tuvalet eğitimi konusunda geliştirebilmeleri için makale, dergi, tez okumaları yapmaları, çeşitli kaynaklardan yardım almaları sağlanarak, bu konudaki bilgi düzeylerini yükselterek yanlış uygulama yapmaları engellenebilir ve sağlanan bu tür eğitimler sonucunda da sağlıksız gelişim gösteren bireyler yetişmesi önlenerek, ortaya çıkabilecek sorunlar da engellenebilir. Yine literatür tarandığında yapılan çoğu araştırmaların, genellikle otizmlili çocuklar merkez alınarak oluşturulduğu gözlenmektedir (Ardıç, 2008; Aslan, 2016; Beyazoğlu, 2014; Duffy, 2015). Ayrıca yapılan pek çok araştırmanın hazır testler veya anketlerle sonuca ulaştırıldığı gözlenmektedir. Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran yanlar ise normal gelişim gösteren çocuklar merkez alınarak yapılmış ve araştırmacının oluşturduğu ve uzman görüşünden geçmiş olan görüşme sorularını odak grup görüşmesi şeklinde çalışılmış olmasıdır. Bu görüşme tarzının artı yönü kişilerin verdiği cevap ve tepkiler araştırmacı tarafından gözlemlenip, daha doğru ve güvenilir yanıtlar alınmış olmasıdır. Bu da bu araştırmayı diğerlerinden ayıran özelliklerdendir.

2.LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde öncelikle ‘tuvalet eğitimi’ eksenli konulara değinilmeye çalışılmış, sonrasında konu ile alakalı olan yurt içi ve yurt dışında yapılmış bazı çalışmaların özetlerine yer verilmiştir.

2.1 Tuvalet Eğitimi

Tuvalet eğitimi, çocuğun gelişimi açısından kritik öneme sahip olmakla birlikte, çocukluk döneminde kazanılması gereken önemli gelişimsel sorumluluklardan biridir. Tuvalet eğitimi hem aile hem de çocuk için zor bir süreç olabilmektedir. Tuvalet eğitimine geç başlanması çocuğun tuvalet kontrolünü kazanmasında gecikme olarak gösterilebilir. Erken başlanması da hazır oluş gerçekleşmeden olduğu için olumsuz sonuçlanabilir (Eren ve Oğuz, 2014). Her çocuğun gelişimi ve hazır oluşu farklılık gösterir, bu yüzden tuvalet eğitimi konusunda da bir tane doğru yoktur.

Tuvalet eğitimine başlamak için çocuğun hazır olması ve bu sürece karşı ilgili olması gerektiğini öne süren araştırmacı (Örn; Evliyaoğlu, 2010); hazır oluş ve ilginin, genellikle 18. aydan itibaren başladığını belirtmektedirler. Tuvalet eğitimine karşı hazır oluş ve ilgi olduğu zaman eğitim daha kolay ve hızlı sonuçlanmaktadır. Çocuklar çoğunlukla 18 ve 24 aylar arasında tuvalet eğitimini almak için hazır olmaktadır (Özmert, 2006). Çocuklarda mesane kontrolü genellikle 30-36. aylarda kazanılmaktadır (Özkul, 2017). Yeterli kas gücünü ve gelişimini tamamlayan çocukların, tuvalet eğitimini kazanmalarında herhangi bir fizyolojik engel yoktur (Sidal ve diğ., 2014). Fakat bu alışkanlık kazanılırken ara sıra alta kaçırma problemleri yaşanabilmektedir, bu alta kaçırımlar eğer çok sık yaşanmıyorsa çok dikkate alınmamalı ve anlayışlı bir tutum sergilenmelidir. Aksi takdirde çocukta inatlaşma, idrarını ve dışkısını yapmak istememe veya idrarını ve dışkısını bilerek tutma gibi sorunlarla karşılaşılabilir ki bunlar da çocuğun psikolojik gelişimine zarar veren durumlara neden olurlar (Küçük, 2010).

Tuvalet eğitiminin doğru bir şekilde kazanılması çok önemlidir ve bunun sağlanması için pek çok etken vardır. Bu etkenler çocuğun cinsiyeti, ailenin sosyoekonomik

düzeıı, çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna gitmesi, tuvalet eğitimine başlangıç yaşı, yaşadığı ortam, tuvalet tipi, tuvalet eğitiminde kullanılan yöntem, çocuğun psikolojik durumu, eğitim verenin bilgi sahibi olup olmadığı, annenin yaşı gibi değişkenlerdir (Gilbert, 2014). Tuvalet eğitiminin başarılı olması için çocuğun, mental, fiziksel ve psikolojik olarak hazır olduğundan emin olunması gerekmektedir. Çocuktaki anal sfinkter kas gelişiminin kazanılmış olması, en az iki saat boyunca çocuğun altını ıslatmadan durabilmesi, yürüme ve çömelme hareketlerini yapabiliyor olması çocuğun fizyolojik ve anatomik olarak bu eğitimi alması için uygun olduğu anlamına gelmektedir. İdrarını ve dışkısını tuvalete veya lazımlığa yapmak istemesi, tuvalete gitmeye istekli olması, davranışları taklit etme ve emirlere uyma gibi bilişsel becerileri kazanması, çocuğun mental anlamda hazır olduğunu gösteren işaretlerdendir (Evliyaoğlu,2010). Çocuğun ebeveynlerinin takdirini ve onayını kazanma arzusu içinde olması, tuvalette iken korkmadan ve çekinmeden oturabiliyor olması, ebeveynlerinin veya kardeşlerinin tuvaletteki tutumlarını öğrenmek istemesi, bezini kirlettiğinde bu durumdan iğreti duyması çocuğun psikolojik olarak tuvalet eğitimine uygun olduğunu gösteren belirtilerdendir (Göknar,2012; Semerci, 2015; Yavuzer, 2012). Çocuklardan ilk önce tuvalet kontrolü kazanmaları daha sonra tek başlarına tuvaletlerini yapabilme becerilerini kazanmaları beklenmektedir. Çocuğun bu becerisi tuvaleti geldiği zaman kendisinin kimse söylemeden gitmesi, üstünü çıkarabilmesi, tuvaletini yaptıktan sonra temizliğini yapabilmesi, üstünü giymesi ve tuvaletten çıkması şeklinde birbirini takip eden görevlerdir ve sağlıklı olan her birey bu beceriyi kazanabilmektedir (zmert, 2006).

2.2 Tuvalet Eğitimi ve Tuvalet Eğitiminin nemi

Bir insanın öğrenebileceği en önemli becerilerden biri tuvaleti başarılı ve bağımsız bir şekilde kullanabilmektir (Wheeler, 2011). Tuvalet eğitimi, erken çocukluk döneminde kazandırılması gereken ve çocukluk döneminin önemli gelişimsel görevlerinden birisidir ve çocuğa bağımsızlık sağlamaktadır. Tuvalet eğitimi, ocuk uyuyorken ya da uyanıkken idrar ve dışkı kontrolünü kazanıp, başkasının hatırlatmasına ihtiyaç duymadan, kendi fark ederek tuvalet ihtiyaını gidermesidir (Evliyaoğlu, 2010). Bu eğitime başlarken çocuğun hem mesane kontrolünün hem bedensel gelişiminin hem de zihinsel gelişiminin hazır olması gerekmektedir (Snell ve Farlow 1993; Varol, 2005). Çocuklar genelde bu eğitime 18-24 aylar arasında hazır olmaktadırlar ve bu eğitimi kazanma belirli bir olgunluktan sonra oluşmaktadır ayrıca tuvalet eğitimi

süresi çocuktan çocuğa farklılık göstermektedir. Eğer zihinsel veya bedensel gelişimde bir sıkıntı varsa tuvalet alışkanlığı gerçekleşemeyebilir (Yavuzer, 2006). Çocuk belirli bir olgunluğa ulaştıktan sonra çocuğun kaslarında yeterli gelişim sağlanır ama kasların gelişmesi tuvalet eğitiminin edinilmesi için yeterli değildir. Tuvalet eğitiminin edinilmesi için çocuğun bu eğitime hazır olması gerekmektedir (Evliyaoğlu, 2010). Eğitim sırasında anne, eğitimi vermek için uğraşırken çocuk da kendine ait olan tuvalet kontrolünü başkasıyla paylaşmak istemeyebilir ancak çocuk, annesinin sevgisini kaybetmemek için yavaş yavaş kendisi üzerinde egemenlik kazanır (Bayhan ve Artan, 2011). Tuvalet eğitimi, çocuklar için çok fazla olaylar dizini içermektedir; tuvalete gitme, kıyafetini açma, temizleme gibi. Bu yüzden çocuğun hazır olup, gönüllü olması tuvalet eğitimi sürecinin başarılı geçmesi için çok önemlidir. Çocuğun tuvaletini tutabilmesi toplum tarafından ilgiyle karşılanırken, altına kaçırması suçlamaya neden olabilmektedir, böyle durumlar olunca da çocuk tuvaletini tutabilme, tutamama davranışlarıyla doğru, yanlış gibi kavramlarla yüz yüze gelir. Tuvalet eğitimine zamanında başlanması gerekmele birlikte tuvalet eğitimi sürecinde baskıcı olmayan bir tutumla, çocuğa bu eğitim verilmelidir (Salihoğlu-Dursun, 2012). Literatüre bakıldığında kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha erken yaşlarda tuvalet alışkanlığı kazandığı görülmektedir. Tuvalet eğitimi çok önemlidir ve eğitim verilirken çocuğa karşı ilgili, alakalı, sevgi dolu ve sabırlı olunması gerekmektedir çünkü tuvaletini tek başına yapabilmesi çocuk için bağımsızlığın temelidir. Çocuk tuvalet eğitimi sırasında dış baskılarla birlikte aynı zamanda iç baskılarıyla da savaştaktadır ve bu savaş sırasında bazen çocuk mağlup olurken, bazen ebeveynler mağlup olurlar ve bu aradaki güç savaşlarında bazen dışkıyı tutma, enürezis gibi olumsuzluklar olabilir. Eğitim verilirken çocuğa sürekli tuvalet hatırlatılmamalı ve eğer alta kaçırma kazaları olursa azarlanmamalıdır. Eğitim vermeye başladıktan haftalar sonra çocuk hala lazımlığa ya da tuvalete oturmayı kabul etmiyorsa eğitim için erken olabileceği düşünülmelidir. Çocuklar genellikle 24 aylık gibi tuvalet eğitimini almaya hazır hale gelmektedirler. Tuvalet eğitimi alan çocuklar çoğunlukla 24. ayda dışkılarını, 36. ayda da idrarlarını kontrol etmeyi öğrenmektedirler. Ancak geceleri daha sık olmakla birlikte alta kaçırma kazaları yaşanabilmektedir ve ebeveynler bu kazaları doğal olarak karşılamalı, çocuklara karşı anlayışlı, sevgi dolu olmalı, çocukları suçlamamalı, cezalandırmamalıdır (Bolat, 2016). Tuvalet eğitimine başlama zamanı çocuktan çocuğa değişiklik göstermektedir. Eğer çocukta bir işaret yoksa tuvalet eğitimine başlanmamalıdır; çünkü çocuk hazır olmadan tuvalet

eğitimine başlamaya çalışmak ebeveyn için boşa bir zaman kaybı olabilir ve aynı zamanda ocuk için de bir korku yaratabilir. Tuvalet eğitim öncesi ve tuvalet eğitimi esnasında ebeveynler çocuğu cesaretlendirmelidirler. Eğitime başlamadan önce çocuğun tuvaletin tuvalete yapıldığını görmesi gerekmektedir. Çocuğa tuvalet eğitimine başlayıp bez çıkarıldıktan sonra bir daha asla gündüz-gece fark etmez bez bağlanmamalıdır (Fidancı ve diğ., 2013). Eğer gündüz çıkarılıp gece tekrar bağlanırsa ocuk alışkanlığı kazanmada zorlanır, bir çatışma yaşar ve tuvaletini ne zaman tutup ne zaman bırakacağını bilemez. Çocuğun eğitime hazır olduğunu anlaması için ebeveyn çocuğu takibe almalıdır; bu eğitime hazır olan ocuk tuvaletini birkaç saati kuru kalarak ve tuvalete gittiği zaman idrarını çok yaparak gösterir. Eğitime hazır olan çocuklar altlarına yaptıkları zaman bundan rahatsızlık duyarlar ve bezlerinin değiştirilmesini isterler. Tuvalet eğitimi verilirken, lazımlık çok önemlidir ve çocuğun oturağa alışması için zaman tanınması gerekir (Mota ve Barros, 2008). Tuvalet eğitimini tek bir kişinin vermesi daha sağlıklıdır ve eğitimi veren kişinin çocuğa karşı yaklaşımı eğitimi birçok açıdan etkilemektedir. Eğitim sürecinde çocuğa kolay çıkarılabilen bir külot giydirilmeli, çocuğun tuvaletini rahatlıkla yapabileceği bir ortam oluşturulduktan sonra çocuğa tuvaletin nereye ve nasıl yapacağı gösterilmelidir ve ocuk tuvaletini tuvalete yaptığı zaman ödüllendirilmelidir (Arıkan ve diğ., 2013).

Tuvalet eğitimi verilirken sıklıkla kullanılan üç yöntem vardır; bunlardan ilki ve en çok rastlanılanı, çocuğun tuvalet eğitimi yaşı geldiği zaman çocuğu lazımlığa oturtma veya tuvalete götürmektir, ikincisi, çocuğu merkeze alan bir yöntemdir ve 18. aydan sonra çocuğun hazır oluşuna bağlıdır, ncs ise, bebeğe bakan kişinin çocuğun tuvalet ihtiyacı duyduğu zamanki tepkilerini önceden fark ederek tuvaletini anlar ve tuvalete götürüp çocuğun tuvalet eğitimini vermesidir (Hooman ve diğ., 2013).

2.3 1-3 Yaş Gelişim Boyutları ve Psikolojisi

Ebeveynlerin, çocuklarının hangi yaş aralığında, hangi beceri ve algı donanımını edinmeleri gerektiğini bilmeleri, çocukların gelişimleri açısından büyük önem teşkil etmektedir (Arslan, 2015). Anne ve babalar bu bilgiler dhilinde çocuklarının gelişiminde edinilmemiş beceriyi erken dönemde fark ederek gerekli yerlere başvurarak çocuğun sağlıklı gelişimine de rehberlik edebilirler. rnek vermek gerekirse 8-12 ay arasında çocuklarda desteksiz ayakta durma çalışmalarının olduğu

dönemdir, bu aylarda çocuk desteksiz ayakta durmayı edinememiş ve böyle bir çaba içinde değilse bu gelişiminde bir problem olabileceğine işaret etmektedir (Polan ve Toylar, 2010). Bu gibi durumlar gözlemlendiğinde bir sağlık kuruluşuna veya yetkili birine danışmak ve çözüm bulmak çocuğun sağlıklı gelişimi için doğru bir yol olacaktır. Çocuklarımızın hangi dönemde ne gibi beceriler edineceğinin, hareket ve yetilerinde nasıl değişiklikler olacağını farkında olmamız onların gelişimlerini sağlıklı ve hasarsız tamamlamalarını sağlayacaktır (Atay,2011). Çocukların gelişimlerini ‘1-3 yaş dönemi’ ve ‘4-6 yaş dönemi’ başlıklarına ayırıp incelemek, çocukların gelişimlerine daha iyi tanıklık etmemizi sağlayacaktır.

2.3.1 1-3 Yaş Gelişim Boyutları

Bebek dünyaya gözlerini açtığından itibaren anneye, çevresine ve çevresindekilere karşı inanılmaz hızlı bir adaptasyon ve gelişim sürecine girer. Bebeğin algısında, hareketlerinde, ses çıkarmasındaki bütünsel gelişime gün ve gün tanıklık edilebilmektedir. Bebek, 12. ayını doldurduktan sonra pek çok ilkleri farkındalıkla açığa çıkarmaya başlamaktadır ve açıkça derdini ve hislerini anlatamasa da aktarabildiklerinden daha fazlasının bilincindedir (Arslan, 2015). Oyuncaklarını, giysilerini atabilir, kaldırabilir, ince motor becerilerini kısmen yerine getirebilir, bulmak istediği eşyalarını arama çabasına girebilir, ilk başlarda çok uzun olmasa da ayakta durup yürüyebilir, kendi vücudunun ve uzuvlarının farkındadır. Çocuğun sağlıklı motor gelişiminin sağlanması adına kapaklı bir kutu ile açma- kapama, kutunun içine parçaları yerleştirme, boşaltma gibi yetiler öğretilmelidir (Swift, 2013). Bebeğin hızlı öğrenmesinin temelinde aslında çok iyi gözlem ve taklit yeteneğinin olması yatmaktadır ve bu yeteneklerini kullanarak çevresindekilerin taklidini yapar (Deniz, 2012). Bu dönemde çocuk içgüdüsel olarak kendisine rehberlik etmesi için anne, baba veya bakıcısını seçmektedir. Ebeveynlerinin ve yakın çevresindekilerin davranışları nasıl ve ne yönde ise, çocuğun öğrenip sergileyeceği davranışları da o yönde paralellik göstermektedir. Çocukların 12-24 aylarındaki değişimleri ve gelişimleri incelendiğinde bu dönemdeki çocuklar için tek önemli şeyin kendi istekleri olduğu, bir ‘kural algısı’ bilincinde olmadıkları yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bir bulgudur. Yine yapılan araştırmalar doğrultusunda çocukların kural bilincine varabilmeleri için iki yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir (Gökçay, 2011). Gelişimi açısından mutlak husus bebek ile annenin arasındaki ilişkinin ve

iletişimin sağlıklı, doğru ve tutarlı olmasıdır. Bebeğin güven duygusunun gelişmesinin sağlayıcısı, annesidir ve annesi tarafından ilk andan itibaren yoğun güven duygusuyla yetiştirilen bireylerin gelecek yaşamlarında, ilişkilerinde güven açısından nadir sorun yaşadıkları yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir (Cüceloğlu, 2006). Bu dönemde ebeveynlere karşı ciddi bir bağıllık durumu söz konusudur. Özellikle anneye aşırı düşkünlük gösterir ve onsuz bırakıldığında büyük ağlama tepkileri sergileyebilir. 15. aydan itibaren çocuklar kendi bağımsızlıklarını kazanmak adına ebeveynlerinin kontrolleri dışında hareketler göstermeye başlarlar (Cüceloğlu, 2016). Bazı ebeveynler, çocuklarının bazı davranışlarına tepki gösterirler, bazı durum ve pozisyonlara girmelerine izin vermezler. Tabi ki bu tutumları çocuklarını olabilecek tehlikelerden korumak içindir. Fakat korumacı tavırlarında aşırıya kaçmamaları çocuğun gelişiminin sağlıklı yönde olması için gereklidir. Aksi halde çocuk kendi farkındalığını ve kendine yetebilme yetisini edinemez ve bu da ilerideki yaşlarında ve karakter oluşumunda noksanlık ve yanlışlıklar olmasına sebebiyet gösterir (Can, 2016).

Bir buçuk yaşından itibaren tuvalet eğitimi çocuğa kazandırılmaya başlanılmalıdır. Sağlıklı gelişiminin olması adına üç yaşına kadar bu alışkanlık kazandırılmış olmalıdır. Bu süreçte, zaman zaman altına kaçırmalar yaşansa da istikrarla, bıkmadan ve çocuğu korkutup, tuvalet eğitiminden soğutmadan, aile tarafından devamlı destek sağlanmalıdır. Bu eğitim süreci çocuktan çocuğa farklılık göstermektedir mesela bazı çocuklar daha kolay ve hızlı bir şekilde tuvalet alışkanlığını kazanırken, bazılarında bu süreç daha sancılı, uzun ve daha geç aylarda kazanılabilmektedir. Bir buçuk yaşından itibaren tuvalet eğitimi vermek için baskı yapmadan çocuğa tuvaletini artık tuvalete yapması gerektiği dillendirilmelidir (Cüceloğlu, 2016). İyi rol model olmak çocuğun gelişimi için çok önemli bir unsurdur çünkü Freud'a göre çocuğun gelecekte oluşturacağı kişilik ve karakterinin temelleri bu dönemlerinde atılmaktadır (Shelov ve Altmann, 2015).

İki yaşına girmiş olan çocuk henüz tek başına giyinmeyi başaramasa da yaptığı devamlı tekrarlarla zamanla bu yeteneği kazanacaktır. Kendi kıyafetlerini giyip çıkarması temel öz bakım becerilerindedir ve kendisinin bunları öğrenmesi gerekmektedir. O yüzden bu yetenekleri kazanması için ona olanak sağlanmalı, sabırlı olunmalıdır. Çocuğun kendisinin yapmasına izin ve zaman verilmelidir (Arıkan ve

diğ., 2013). İki yaşına giren çocuk artık daha özgürlükçü, daha bağımsız, daha kendinin farkında olmaya, kendisinin de çevresindekiler gibi bir birey olduğunu fark etmeye başlamaktadır. Bu dönem ebeveynler için çok zor geçen bir dönemdir ve anne, babanın istekleriyle çocuğun istekleri arasında genellikle çatışmalar gözlenmektedir. Çocuk artık tuvaletini bezine yapmaktan rahatsız olmaya başlar ve tuvalet alışkanlığı kazanır (Metin ve diğ., 2014). Çocuğun kişilik özelliklerinin artık oluşmaya başladığı bu dönemde tuvalet alışkanlığının kazanılması için gerekli adımlar atılmaya daha önce başlanılmıştır ve daha çok üstünde durulmalıdır. Bu dönemde gelişiminin ve karakterinin sağlam ve sağlıklı olabilmesi için çevresinden edindiği ve gördüğü, kişi ve olayların düzgün ve doğru olması gerektiğine dikkat edilmelidir (Can, 2016). Çocuk artık daha fazla sosyalleşmeye yatkın olur ve içinde bulunduğu grupla uyumlu ilişkiler kurmayı öğrenir. 24. ayından sonra çocuk da artık büyüdüğünün farkında olup, bebeklik evresinde olmadığı duygusuna sahip olabilmektedir ve tuvalet eğitimine oldukça hazırdır. Bu dönemde zaman zaman hırçınlaşan, inatlaşan, büyük öfkeler gösteren çocuğa karşı, ebeveynlerinin nasıl bir tutum sergileyeceği onun kişilik gelişimi açısından büyük önem arz etmektedir. Anne, baba bu dönemin geçici olduğunun farkında olmalıdırlar. Çocuğa karşı ılımlı ve inatlaşmaktan uzak, neden böyle olması gerektiğini usanmadan anlatarak, onun da bir birey olduğunu bildiklerini hissettirerek iletişim kurmalıdırlar. Çocuğu ceza ve yasaklarla kısıtlamamalıdırlar (Kiddoo,2012; Monsen,2001). Çocuğun ileride nasıl bir karaktere sahip olacağı bu dönemlerinde ailelerinden göreceği tavır ve tutumlar ışığında şekillenecektir, bu unutulmamalıdır.

Ömründeki üçüncü yılını da geçirmiş olan çocuk artık bebek olmaktan çıkmıştır ve giysilerini kendi çıkarıp, giyebilir. Ellerini yıkayabilir, dişlerini fırçalayabilir ama yapmak istemeyebilir. Temizlik alışkanlığının ve sorumluluğunun edindirilmesi açısından bu konu üzerinde durulmalı ve çeşitli sorumluluklar alması çocuğu soğutmadan sağlanmalıdır. Kendi başına yapabildiği şeyleri, kendisinin yapmasına izin verilmeli ve çocuk teşvik edilmelidir. Tuvalet alışkanlığını artık kazanmış ve motor becerileri iyice gelişmiştir (Avcı, 2010).

2.3.2 1-3 Yaş Çocuk Psikolojisi

Doğduğu andan itibaren anneye muhtaç ve düşkün olan bebek 1 yaşına geldiğinde özellikle anneye olmak üzere ebeveynlerine bağımlı hâle gelir. Üç yaşına kadar bu

bağımlılık hâli bazen azalarak ve yön değiştirerek çoğu zamansa artıp, kıskançlık duyacak boyuta gelmektedir. Bir yaşına kadar neredeyse tek odağı annesi olan bebek yaşını doldurduktan sonra ilgi odağını genişletmeye başlamaktadır. Annesinin kokusunu ilk aldığı andan itibaren en güvendiği kişi hep annesi olur o yüzden de bu dönemde annesinden uzak kaldığı zamanlarda ağlamalar gözlenmektedir. Onu koruyan, kollayan, besleyen, temizleyen kişi annesidir ve bunun bilincinde olan bebek, anneye muhtaçlık hissi ve yüksek bağımlılıkla bağlıdır (Cüceloğlu, 2016; Yavuzer, 2012).

Bebek ikinci yaşına bastığında artık önceden yapamadığı şeyleri yapabilmenin, derdini daha fazla anlatabilmenin, kendi başına hareket edebilmenin verdiği özgüvenle anneyi biraz daha özgür bırakmaya başlamaktadır. Annesi yanında olmadan da karnının doyduğunu, ona bakıldığını fark ettikçe annesiz kalmaya alışabilmektedir. Ancak her zaman için bu annesiz kalma süresinin bitmesini bekler ve annesiyle buluşma anını gözlemektedir. Anneden uzak kaldığı zamanların sonrasında bebek bazen anneyi sevinçle karşılar, bazense onu bıraktığı düşüncesiyle öfkelenir ve yüksek ağlamalar yaşar. Edindiği becerilerinin artmasıyla birlikte bebekte yavaş yavaş bir sosyalleşme çabası gözlenir (Semerci, 2015). Kendisinin de bir birey olduğunu zamanla adım adım keşfeder. Ondan istenilenleri, ona söylenenleri anlar fakat yalnızca kendi istediğinde istekleri doğrultusunda karşılık verir. Yeterli kas gücüne sahip olmaya başladıkça önceden yetersiz olduğu konular üzerinde ustalaşmasını sürdüren bebek bünyesine pek çok alışkanlık ve beceriyi de ekler örneğin; bebeklerin tuvalet alışkanlığını kazanmaları da bu döneme denk gelir. Çevresindekileri taklit etme yoluyla çokça tekrarlar konuşma, sosyalleşme, motor beceriler gibi pek çok alanda gelişme gösterir (Küçükkaragöz, 2016).

Çocuğun 1-3 yaşları arasında geçen dönemi anal dönem olarak adlandırılmaktadır. Çünkü bu dönemde haz organı anüştür ve anüsünün uyarılması ona haz verir. Aynı zamanda büyüdükçe bir şeyler başarmanın mutluluğunu da fark etmektedir, kendi başına tuvaletini yaptığında, kimseye ihtiyaç duymadan bir şey başarmış olduğu düşüncesi ona mutluluk vermektedir. Büyüdüğünü ve geliştiğini fark etmeye başlayan çocuk neleri yapıp neleri yapamayacağını da anlamaya çalışır (Tümkaya, 2012). Öğrenmeye, keşfetmeye çok açıktır, gün ve gün bakış açısını ve algısını genişletir, kendisinin bir birey olduğunu fark etmesiyle özgürleşme duygusunu tadımlar ve bu

duygunun peşinden gider. Ancak bu sırada ailesinden aldığı kendisine karşı kısıtlayıcı geri dönüşler sebebiyle öfke, hırçınlık, utangaçlık gibi duygu durum ve ruh hâllerini gösterebilir. Bünyesine kattığı her yeni davranış ve beceri onu anneye, babaya bağımlı olmaktan biraz daha uzaklaştırır ve kendi başına bir şeyler başarmaya başladıkça, başarılarına yenilerini eklemek ister, ekledikçe de kendisine olan güveni artmaktadır (Özmert, 2006). Kendisine olan güveni arttıkça da anneden ve babadan bağımsız olmak ister, onların istediklerine göre değil de kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeye başlar. İsteklerini yaptırma konusunda da farklı yollar olduğunu keşfeder örneğin; annesinin onu ağlayınca dikkate aldığını fark ederse dikkat çekmek için anneye ulaşana kadar ağlar veya babasının onun isteğini yerine getirmesi için şirinlik yapması gerektiğini anladığında hep bu yolla isteklerini yerine getirir. Kendisine bağımsızlık alanı kurarken kendi seçimlerini kendisi yapmak ister, çoğu zamanda yapar. Ona karşı gelinmesi durumunda ise hırçınlaşır ve yüksek ağlamalar gösterir, tabiri caizse patronun o olduğunu anlatmaya çalışır (Bıçakçı, 2015).

Ebeveynler, çocuğun dengesiz tavırları karşısında veya çocuğun bitmek bilmeyen keşfetme arzusu gereği sürekli öğrenme çabasında olduğundan, onu, oluşabilecek zararlardan ve yaşayabileceği tehlikelerden korumak için kısıtlamalar yapmaya çalışırlar. Bu kısıtlamalar genellikle çocuğu hırçınlaştırır ve çocuğun kişilik gelişimine zarar verebilir, kısıtlamalar sonucunda çocuk hiçbir şeyi başaramadığı ve başaramayacağı hissiyle kendisine olan güvenini kaybeder ve ebeveynlerine bağımlılık hâlini sürdürür. Bazense kısıtlamalar çocukta kendini yetersiz görme, ailesinden beklediği beğeni ve onayı alamadığı için kendi içine kapanma ve utanma duygularının yaşatır. Bireyin karakterinin bu dönemde oturduğu düşünüldüğünde, böyle kısıtlamalara maruz kalan, kendi bağımsızlık alanı olmayan, kendi tercihlerini yapmasına izin verilmeyen çocuğun ileride kendi başına yetemediğini düşünen, içine kapanık, sosyalleşme sıkıntısı yaşayan, kendi fikirlerini başkalarına sunamayan ve savunamayan bir birey olması olasıdır. Kendine olan güveni oluşması sağlanmış, bu dönemde bağımsızlık alanı oluşturulmuş ve yeterli düzeyde kısıtlamalar ile korunmuş çocuk ileride daha sosyal, aktif, kendini savunabilen, kendi düşüncelerini aktarabilen, kendine güveni tam bir birey haline gelmektedir (Boyd ve Bee, 2019; Sheridan, 1995). Müthiş bir gözlem ve analiz yeteneğine sahip olan çocuk bu yolla çevresinde gördüklerini taklit etmeye başlamaktadır, taklit ettikçe öğrenmektedir, öğrendikçe kendine güvenmektedir, kendine güvendikçe özgürleşmektedir,

özgürleştikçe sosyalleşmektedir ve bu böyle devam eder ki, çocuğun sağlıklı karakter gelişimi için de olması gereken budur. Geçen iki buçuk yılının ardından artık daha bağımsız, daha çok beceriye sahip, daha donanımlı biri olduğunun farkında olan çocuk algısını ve bakış açısını da daha fazla genişletmektedir. Kişi, zaman, otorite kavramları zamanla kafasında oturmaya başlarken, aynı zamanda karşılaştığı olaylara vereceği doğru tepkileri de deneye deneye öğrenmektedir (Köroğlu, 2015). Üç yaşına geldiğinde artık kendi yemeğini kendisi yiyebilen, tuvalet alışkanlığını kazanmış olan, derdini anlatabilen, giyinip soyunabilen çocuk pek çok şeyi başarabilmektedir. Her geçen gün de bu becerilerine yenilerini ekler, aileler çocuklarının artık büyüdüğünü fark etmelidirler (Güneş, 2015).

2.4 1-3 Yaş Çocuk Psikososyal Gelişimi

2.4.1 Özerkliğe Karşı Utanç ve Kuşku Karmaşası

Erik Erikson, bireyin 1-3 yaşlarındaki çocukluk döneminde kendi benliğini bulma ve keşfetme sürecinde güven ve utanç karmaşası yaşadığını savunmaktadır. Çünkü bu dönem çocuğun yürümeyi öğrenerek, ilk bağımsızlığını kazanmaya başladığı dönemdir. Çocuk kendi başına başarabileceği, ortaya çıkarabileceği işleri tek başına yapmaya çalışmaktadır ki bu da bireyin özerklik duygusunu kazanmasını sağlamaktadır (Çavuşoğlu, 2013). Çocuğun bağımsız hareketlerinin annesi veya babası tarafından duraksatılması ve engellenmesi, çocuğun kendi seçimlerine karşı utanç ve kuşku duymasına sebep olabilir. Çocuk bu dönemde meydana getirdiği etkinliklerinde, anne ve babasından onay ve destek beklemektedir (Kavaklı, 1992). Bunun yanı sıra bu dönemde ebeveynleriyle veya büyükleriyle inatlaşma durumları da sergileyebilmektedir. Çocuk bu dönemde ailesi tarafından fazla kısıtlanarak, kuşku ve utanç duygularını çok yaşarsa, yetişkinlik döneminde sorumluluk alamama, başkalarından bağımsız olamama davranışlarını göstermektedir (Yavuzer, 2006).

2.5 1-3 Yaş Çocuk Psikoseksüel Gelişimi

2.5.1 Anal Dönem

Sigmund Freud, bu dönemde çocuğun sahip olduğu anal işlevlerle ilgili becerilerini ebeveynleri ve çevresindekilerle iletişim kurmak için kullandığını savunmaktadır (Aydın ve diğ., 2011). Gaitasını tutup, tutmama kararı çocuk için koz niteliğindedir. Böylelikle çocuk kendi özerkliğini kazanır. Çocuğun gaitasını anne, babası tarafından öğretilen yere, doğru zamanda yapması çevresindekiler tarafından ödüllendirilir, bu da çocuğun doğru, yanlış, güzel, iyi, kötü kavramlarını öğrenmesinin başlangıcıdır. Böylelikle çocuğun süperegö gelişiminin önemli parçası oluşmaktadır (Aral ve diğ., 2000; Kavaklı, 1992).

Bu dönemdeki en önemli öge, tuvalet eğitimi kazanım sürecidir (Kavaklı, 1992). Tuvalet eğitimi sürecinde anne, babanın veya çocuğa bakan kişinin çocuğa göstereceği sağlıklı psikolojik tavır çocuk için önemlidir. Aksi durumlarda çocuk eğitimi alma konusunda güçlük çekebilir. Tuvalet eğitimine erken başlanması da çocuğun ileriki yaşlarında korku ve kaygı çatışmaları yaşamasına sebep olabilmektedir. Ayrıca tuvalet eğitimini kazandırma sürecinde çocuğa uygulanacak baskıcı yaklaşım, çocuğu istismar etme olarak geçmektedir (Paktuna-Keskin, 2011). Bu süreçte çocuğa sergilenecek baskıcı yaklaşım, çocuğun özsaygı duygusuna hasar verebilirken, kendisine ve ebeveynlerine karşı duyduğu güven duygusunu da zedeleyebilmektedir (Özmert, 2006; Kavaklı,1992). Özetle ebeveynlerin bu süreçte çocuğa sergilediği baskılayan, cezalandıran ve çocuğu zorlayan davranışlar, çocuğun bedensel işlevlerinden uzaklaşmasına sebebiyet vermektedir (Özmert, 2006). Bu süreçte doğru tuvalet eğitimini alamayan çocuklar ileriki dönemlerinde çeşitli davranış bozuklukları (inatçılık, aşırı titizlik, dar görüşlülük, cimrilik, kararsızlık, bağınazlık gibi) sergilemektedirler (Aydın ve diğ., 2011).

2.6 Tuvalet Eğitiminde Ailenin Önemi

Aile her açıdan ve her zaman çocuğun başarısını etkileyen en önemli etkenlerden biridir (Gökmar, 2012). Ebeveynler çocuklarını iyi bir şekilde yetiştirip, geliştirmek için zaman ve emek vermektedirler, özellikle yaşamın ilk 13 yılında ebeveynler

çocuklarının sağlıklı gelişimi için çok önemiyet arz etmektedirler. Çocuk, kendisini önemseyen, onun ilgilerini, isteklerini dikkate alan, onu ihmal etmeyen ve cezalandırmayan ortamlarda büyürse hayatında sahip olduğu potansiyellerini gerçekleştirebilir (Paktuna-Keskin, 2011). Çocuğun ebeveynleri ile kurduğu ilişki yaşam tecrübelerinden birini oluşturmaktadır. Sağlıklı bir aile ortamında yetişen çocuk ebeveynleri ile güvenli bir bağ oluşturur ve bu bağın oluşması çocuğun yaşamında olumlu ve önemli bir etkiye sahiptir. Duyarlı ve ilgili ailede yetişen çocuk kendini daha iyi ifade eder ve ailesinden gördüğü modelle başkalarına karşı daha duyarlı olmaktadır. Sağlıklı bir ailenin olması, ebeveyn ve çocuk arasında ilişkinin kaliteli olması, çocuğun her açıdan gelişimini önemli ve olumlu bir biçimde etkilemektedir. Bunlara karşın aile içinde çatışma, geçimsizlik ya da süreğen hastalık olması çocuk üzerinde oldukça olumsuz bir etkiye sahiptir. Çocuklarına karşı ilgili, alakalı, duyarlı ve hassas olmayan, tutarlı davranmayan, aşırı baskıcı olan ebeveynlerle çocuk arasındaki ilişki güvensiz bir ilişki olacaktır. Ebeveynleri ile güvenli bağlanmayı gerçekleştiremeyen çocuklar birçok yönden olumsuz bir şekilde etkilenir (Kökçü ve Kesebir, 2010).

Anneler çocukları için her zaman çok önemlidir ve annenin çocuğuna yönelik tutumları çocuğun hayatını şekillendirir. Tuvalet eğitimi verilirken çocuğa yönelik tutum, çocuğun yaşı, kullanılan yöntemler çocuğun bu alışkanlığı kazanmasında ve gelişiminde önemiyeti vardır. Tuvalet eğitimine erken başlandığı zaman bazı problemler ortaya çıkabilir. Bunlar isteksizlik, kendine güvenmeme, saldırgan davranışlar, zevk alamama gibi kişilik özellikleridir ve erken başlanılan tuvalet eğitimini, normal dönemde başlanılan tuvalet eğitimine göre daha uzun sürmektedir (Uysal, 2007). Bu da annede yılgınlığa, çocukta da güvensizliğe yol açabilmektedir (Paktuna-Keskin, 2011). Yapılan bazı araştırmalarda, annelerin % 30'unun sıfır ile altı ay arası, % 40'ının 12 ile 17 ay arasında çocuğuna tuvalet eğitimini vermeye başladıkları saptanmıştır, hâlbuki tuvalet eğitimine başlanması gereken doğru aylar 18. ile 24. aylar arasındadır (Özmert, 2006). Bu aylarda çocuk fiziksel, bilişsel ve sosyal olarak tuvalet eğitimine hazır hâle gelir. Eğitimin sağlıklı verilmesi için de hazır oluş çok önemlidir, fiziksel olarak hazır oluşta kaslar olgunlaşır, öğrenmesi kolaylaşır ayrıca çocuğun hazır oluşu göz önüne alınıp doğru yaklaşımla eğitim verirse çocuğun özgüveni gelişir ve sağlıklı bir gelişim gerçekleşir. Yapılan araştırmalarda bazı annelerin tuvalet eğitimini katı ve sert bir tutumla verdikleri saptanmıştır, lakin çocuğa eğitim verilirken ceza verilmesi, zorlanması, korkutulması çocuğun idrar kontrolünü

sağlamayı öğrenmesi zorlaştırabilir (Kiddoo, 2012; Monsen, 2001). Sert ve katı bir tutumla eğitim verildiği takdirde çocuğun daha sonraki yaşlarda da enürezis, enkoprezis gibi problemler yaşaması olasıdır. Yapılan bir çalışmada katı ve sert bir şekilde eğitim veren annelerin %78'inin çocuğuna fiziksel ceza verdiği, %22'sinin çocuğunu azarladığı saptanmıştır (Önen ve diğ., 2012). Sert ve katı eğitim çocukta enürezis, enkoprezis gibi problemlerin yanı sıra bazı kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasına da yol açar. Bunlar; inatçılık, cimrilik, aşırı düzen, titizlik, kararsızlık gibi kişilik özellikleridir. Katı ve sert bir eğitimle tuvalet eğitimi almış bir çocuk büyüdüğü zaman kendi çocuğuna da aldığı şekilde eğitim verecektir ve bu da sağlıklı bireyler yetişmesine neden olacaktır (Öztürk ve Uluşahin, 2015).

Sert ve katı bir yaklaşımla tuvalet eğitimi alan bazı çocuklar annelerine tepki olarak tuvaletlerini uzun süre tutarlar ya da özerkliklerini korumak için lazımlıktan ya da tuvaletten kalktıktan sonra herhangi bir yere tuvaletlerini yapmaktadırlar. Sert ve katı bir eğitim alan çocuklar annelerine tuvaletlerini tutarak ya da başka bir yere yaparak sert bir şekilde tepki verirler ve bu da yine anne tarafından çocuğa yönelik sert bir tepkiyle sonuçlanabilmektedir (Cüceloğlu, 2005). Tuvalet eğitimi verilirken alta kaçırma kazaları olabilir, çocuk altına kaçırdığını söyleyebilir, aynı zamanda oyun zamanlarında kendisini oyuna fazla kaptırıp altına kaçırabilir. Bu gibi durumlar normal olarak karşılanmalıdır ve çocuğa baskı yapılmamalı, çocuğa bunun normal olduğu bir daha haber vermesinin daha iyi olacağı söylenmelidir. Eğer çocuk eğitime başladıktan sonra ısrarla altına kaçırıyorsa birkaç gün bekleyip öyle eğitime devam edilmelidir. Ara vermeden devam edildiğinde ve çocuk alta kaçırmaları yapmaya devam ettiğinde çocukta annesinin ona karşı duyduğu sevgiyi kaybedeceği korkusu oluşabilir ve bu da çocukta özgüven düşüklüğüne, güvensizlik duygusuna neden olabilir (Aydın, 2014; Yavuzer, 2012).

Sert ve katı eğitimin yanı sıra gevşek bir şekilde eğitim verilmesi de çocukta bazı kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunlar; her istediğini yaptırmak için elinden gelen her şeyi yapma, saldırgan davranışlarda bulunma, bencillik gibi özelliklerdir. Çocuğa tuvalet eğitimi verilmezse çocuk tuvaletini tuvaletin dışına pis bir şekilde yapabilir. Tuvalet eğitimi verilirken çocuğu yemekten sonra tuvalete götürmek ya da oturtmak iyi sonuçlar alınmasına yardımcı olur çünkü yemek yedikten sonra sindirim sistemi daha fazla çalışır ve çocuk tuvaletlerini daha rahat yapabilir (Gilbert, 2014). Yapılan bir çalışmada annelerin %10'un çocuğunu

yemekten sonra, % 55'inin herhangi bir zamanda tuvalete götürdüğü saptanmıştır (Deniz, 1997). Anneler çocuklarını sözel ya da davranışsal olarak gözlemleyerek tuvalete götürmelidirler. Tuvalet eğitimi çocuğu direkt olarak tuvalete oturttarak ya da lazımlığa oturttarak verilebilir. Yapılan bir araştırmada annelerin % 57'sinin çocuğu kucaklayarak tuvalete tutma, % 27'sinin lazımlığa oturttarak tuvaletlerini yaptırdıkları belirlenmiştir (Önen ve diğ., 2012). Lazımlık çocuğun boyuna uygun olduğu, ayakları yere değdiği ve ona ait bir Şey olduğu için tuvalet eğitimi lazımlıkla daha sağlıklı bir Şekilde verilebilir. Çocuğa oturması için baskı yapılmamalıdır. Çocuk beş ile on dakika oturakta kendi isteğiyle oturabilir. Çocuk tuvaletini yaptıktan sonra lazımlıktan tuvalete dökülmeli ve yıkanmalıdır. Bunlar çocukla beraber yapılmalıdır. Kız çocuklarına anne ve ablaları, erkek çocuklarına da babaları ve ağabeyleri örnek olmalıdırlar. Çocuklar genellikle taklit yoluyla tuvaleti nasıl kullanacaklarını öğrenirler. Yapılan araştırmalarda tuvalet eğitimi verirken aynı zamanda çocukların altlarının bağlandığı saptanmıştır. Eğitim vermeye başlandıktan sonra gece veya gündüz fark etmeksizin kas kontrolü sağlanmamış bile olsa çocuğun altı bağlanmamalıdır (Fidancı ve diğ., 2013). Yapılan bir araştırmada annelerin %76'sının çocuğuna tuvalet eğitimini verirken gece altlarını bağladıkları belirlenmiştir. Tuvalet eğitimini olumsuz etkileyen bir diğer neden de idrar yolu enfeksiyonudur. Çocuğun enfeksiyon olmaması için temizliğinin önden arkaya doğru yapılması ve temizlendikten sonra kurulanması gerekmektedir (Önen ve diğ., 2012).

Tuvalet eğitimi verilirken ki yaklaşım kadar annenin daha önceki (oral) dönemde de çocuğa karşı sergilediği yaklaşımı tuvalet eğitimi için çok önemlidir. Oral dönem, güven duygusunun geliştiği dönemdir eğer çocuk bu dönemi sağlıklı bir Şekilde geçirmişse anne ile arasında olumlu bir ilişki var demektir ve bu da tuvalet eğitiminin daha kolay ve doğru geçmesine zemin hazırlamış olacaktır. Oral dönemi sağlıklı geçirmiş bir çocuk anal döneme daha kolay adapte olup gerekli gelişimsel görevlerini de daha kolay gerçekleştirecektir. Eğitim verilirken çocuk tarafından beklenen davranış gerçekleştiği zaman çocuk ödüllendirilmeli, övülmelidir (Bowden ve Greenberg, 2013). Bu gibi ödül, övgü davranışın devamlılığını sağlamak için önemli konumundadır böylelikle çocuk başardığını hisseder ve kendine güveni gelir. Yapılan araştırmalar annelerin %26'sının ödüllendirdiğini saptamıştır (Önen ve diğ., 2012).

2.7 Çocuklarda Tuvalet Eğitimi Etkileyen Faktörler

Literatür tarandığında tuvalet eğitiminin, çocukların gelişimlerini etkileyen oldukça önemli bir süreç olduğu ve bu süreci etkileyen birçok faktör bulunduğu tespit edilmektedir (Önen ve diğ., 2012). Bireyin gelişimini büyük ölçüde etkileyen bu eğitimin kazanılmasında; annenin eğitim düzeyi, ailenin sosyokültürel yapısı, ailenin gelir düzeyi, çocuğun tuvalet eğitimine başladığı yaşı, çocuğa tuvalet eğitimi verilirken kullanılan yöntemler, çocuğun yaşamını geçirdiği ortam, evdeki tuvaletin alaturka ya da alafranga oluşu, çocuğa tuvalet eğitimi veren kişinin bu konudaki bilgisi, çocuğun psikolojik durumu ve cinsiyeti gibi birçok faktör mevcut bulunmaktadır (Koç ve diğ., 2008). Uzun yıllardan beri çocuklarda tuvalet eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır ve son yıllarda yapılmış olan çalışmalara bakıldığında kimi çocuğun tuvalet eğitimini 18-24 ayları arasında aldığı gözlenirken, kimi çocuğun ise 30. ay ve fazla zamana kadar tuvalet eğitimini almadığı saptanmaktadır (Bolat, 2015). Eğitimin verilme yaşı kritik dönemden geçtikten sonra yani eğitime geç başlanıldığı durumlarda, çocuğun tuvalet alışkanlığını edinmesinin, tuvalet eğitimine başlanması gereken normal zamanda başlanıldığı durumlardan daha uzun sürede edinildiğini gösteren araştırmalar vardır. Koç ve diğ. (2008), tarafından yapılan araştırmalarda annelerin % 40.7'sinin 18. aydan önce, % 24.7'sinin de 24. aydan sonra tuvalet eğitimine başladığı saptanmıştır. Yapılan araştırmalarda batı toplumunun tuvalet eğitimine 18. ay ve daha sonraki aylarda başladığı bizim ülkemizde ise diğer gelişmiş ülkelere kıyasla daha önce eğitim vermeye başlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Deniz, 1997). Tuvalet tipi olarak Türk tipi tuvaletin eğitim için daha uygun olduğu yapılan çalışmalarca bildirilmiştir (Koç ve diğ., 2008).

2.8 Çocuklarda Tuvalet Eğitimi

Tuvalet eğitimini çocuğun, bir başkasının ona tuvaleti geldiği zaman, tuvaletini tuvalete yapması gerektiğini hatırlatmasına gerek kalmadan, tuvaletini tuvalete kendi başına yapabileceği becerisini kazanması olarak açıklamak mümkün olmaktadır. Tuvalet eğitimi, idrar ve dışkı geldiği zaman uygun yere gidinceye kadar tuvaletini kontrol edebilme kabiliyetinin gelişmesiyle oluşmaktadır. Çocuklarda tuvaletin geldiğini fark edip onu tuvalete gidinceye kadar tutmak belirli bir nörolojik ve duygusal gelişim gerektirmektedir. Tuvalet eğitimi çocuğun gelişiminde çok önemli bir yere sahip olmakla birlikte bu konu hakkında farklı yaklaşımlar vardır. Bu

yaklaşımlardan bazıları şunlardır; Brazelton (1962), çocuğun tuvalete hazır oluşu kavramını geliştirmiştir ve Brazelton'a ona göre çocuk hazır olduğunda parametreler gözlenir ve eğitime o zaman başlanır. Bir başka yaklaşımsa Azrin'in ve Foxx'un (1973), geliştirdiği çok kısa sürede tuvalet eğitiminin edinilmesini amaçlayan ve yoğun bir eğitim içeren yöntemdir. Bu yaklaşıma göre tuvalet eğitimi belirlenmiş beceriler zinciriyle gerçekleşmektedir. Tuvalet eğitimi etkileyen bazı faktörler vardır, bunlar; çocuğun cinsiyeti, yaşı, ırkı, zihinsel ya da fiziksel problemi ve kabızlıktır. Rektum ve anüsü kontrol edebilme yeteneği en erken 18. ayda, mesanenin ve üretranın kontrolü ise 24. ayda gerçekleşmektedir ayrıca tuvalet eğitimine kızlar erkeklere göre birkaç ay önce başlayabilirler (Şimşek, 2016). Çocuklar bu yaşlarda tuvalet eğitimine hazır olurlar ve bu yaşlardan önce asla eğitim için zorlanmamalıdır (Varol, 2005). Tuvalet eğitimi sürecinde, nadir olmakla birlikte bazı çocuklarda istenmedik enürezis, enkoprezis, tuvaletini, dışkıyı saklama gibi bazı etkiler görülebilmektedir ve istenmedik bu durumlara özel eğitim ve ilgi gösterilmelidir. Tuvalet eğitimi sürecinde bu gibi sıkıntıların yaşanmaması için çocuğun hazır olması istenir ve bu da 18. ay ile üç yaş arasındadır (Evliyaoğlu, 2010). Daha önce giriş bölümünde bahsedildiği gibi tuvalet eğitimine başlama zamanı herhangi bir dış nedene göre şekillenmemelidir. Tuvalet eğitimine hazır olduğunu da fiziksel, ruhsal ve zihinsel belirtiler ile anlaşılabilir.

- Fiziksel belirtiler; sabah kuru uyanma, gün içinde uzun süre kuru kalma, oturma-çömelme hareketlerini rahat bir şekilde yapabilme, giysilerini giyebilme, pantolonunu açıp kapayabilme, ıslak-kuru ayrımını yapabilme gibi belirtilerdir.
- Zihinsel belirtiler; tuvaleti sıkıştırdığı zaman bunu ifade edebilme, idrar ya da dışkısı geldiğini fark etmedir.
- Ruhsal belirtiler; çevresindekileri taklit edebilme, ıslak bezle durmak istememe, kendinden büyüklerin nasıl tuvalet yaptığını merak etme gibi belirtilerdir (Evliyaoğlu, 2010; Tarhan ve diğ., 2008).

Tuvalet eğitimi edinmenin bireyler arasında farklılık gösterdiğini unutmamak gerekmektedir, örneğin; tuvalet eğitimi süreci bazı çocuklar için 2-3 gün sürerken, bazı çocuklarda bu süreç aylar alabilir. Tuvalet eğitimi çocuğun bağımsızlık ve bireysellik gelişiminde çok önemli bir yer almaktadır (Choby, 2008).

2.9 Tuvalet Eğitimi Nasıl Yapılmalıdır?

Ebeveynler özellikle anneler, çocuklarını daima gözlemler, çocuklarının ihtiyaçlarını, isteklerini, hazır oluş veya rahatsızlık duydukları durumları tespit ederler. Tuvalet eğitimi süreci de annenin çocuğu doğru yaşa gelip, tuvalet eğitimine hazır oluş belirtileri gösterdiğinde başlamaktadır (Gilbert, 2014).

- Anne çocuğunun tuvalet eğitimini almaya hazır olduğunu gözlemlediğinde, çocuğuna bu konuyla ilgili konuşmalar yapılabilir, bezini değiştirirken ‘Lazımlık ya da tuvalete gidelim mi?’, ‘Tuvaletin var mı?’ gibi sorularla çocuğunu tuvalet eğitimine teşvik edilebilir (Aydın, 2014).
- Çocuk hazır olduğunda lazımlık almaya beraber gidilebilir ve alınan lazımlık tuvalete konulmalıdır (Gilbert, 2014).
- Çocuğun sindirim sistemi yemek yedikten sonra daha fazla çalışacağından yemek yendikten 30 dakika sonra lazımlığa götürmek iyi olur ama yine de çocuk fazla zorlanmamalıdır (Mota ve Barros, 2008).
- Çocuk tuvalet eğitimi sırasında başarılı olduğunda ödüllendirilmeli, başlangıçta başarı olmasa da övülmelidir ve başarısızlık olduğunda asla cezalandırılmamalıdır (Shelov ve Altmann, 2014).
- Gaitasını beze yaptıysa bunun yerinin tuvalet olduğu öğretilmeye çalışılıp, gaitası beraber tuvalete dökülebilir (Kiddoo,2012; Monsen, 2001).
- İç çamaşırı kullanmak için artık yeterince büyüdüğünü belirtip, beraber iç çamaşırı almaya gidilebilir.
- Çocuğa tuvaleti nasıl kullanması gerektiği gösterilebilir ve bir tablo oluşturulup, tuvaletini tuvalete yaptığı zamanlar, altına yaptığı zamanlar işaretlenip beraberce post-it yapıştırılabilir.
- Eğitime başladıktan sonra bez tekrar bağlanmamalıdır. Yatmadan birkaç saat önce sıvı tüketimi kesilmelidir (Gilbert, 2014).

- Eğitimin ilk zamanlarında gece uyuduktan bir iki saat sonra uyandırılıp tuvalete götürür ve böylece de kas kontrolü kazanmasına yardımcı olunur (Aydın, 2014).
- İlk önce çocuğu bezini çıkarma düşüncesine alıştıırıp, sonrasında tuvaletini lazımlık veya tuvalete yapma şeklinde bir yol izlenmelidir. Bu süreç çocuktan çocuğa farklılık gösterebilir, bazı çocuklar lazımlık kullanmadan direkt tuvalete yapmayı isteyebilirler (Mota ve Barros, 2008).

Tuvalet eğitiminin her basamağında çocuk övülmelidir ve eğitim sırasında bir direnç oluşursa, sabredip çocuğun tekrar hazır olması beklenmelidir. 3-4 yaşlar çocuğun kreşe gittiği yaşları olduğu için bu zamanlarda tuvalet eğitimi tamamlamış olması gerekmektedir. Çünkü çocuk diğer çocukların yanında olduğunda bezli olmak onu rahatsız edebilecektir. Gündüze nazaran gece alt ıslatmaları beş yaşına kadar devam edebilir ayrıca tuvalet eğitiminin birden fazla kişi tarafından verilmesi tuvalet eğitimi sürecini uzatıp, zorlaştırabilir o yüzden çocuğa, çocuğun bakımını üstlenen kişilerden biri tarafından tuvalet eğitimi verilmelidir (İnanç, ve diğ., 2015; Meggit, 2012).

2.10 Anne - Çocuk İlişkisi

Bebek annenin rahmine düştüğü andan itibaren bebek ve anne arasında bir bağ kurulmaktadır. Anne bebeği önce bedeninin içinde korur ve büyütür, doğumdan sonra ise bebeğin sağlıklı gelişimi için devamlı koruma ve büyütme görevine devam etmektedir. Bebek ilk etkileşimini anne karnından itibaren annesi ile sağlamaktadır. Anne öncelikli olarak bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılarken aynı zamanda bebeğe, doğduğu andan itibariyle annesinden devamlı olarak sevgi, sıcaklık ve ilgi göstermektedir (Yavuzer, 2012). Anne ile çocuk arasındaki ilişki fiziksel temas yoluyla oluşur ve bu çok önemlidir, anneden çocuğa koku, ısı aktarılır. Bu ilişkinin sıfır ve üç yaşları arasında olumlu bir şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir ve olumlu ilişkinin gerçekleşmemesi gelecekte karşılaşılabilecek davranış bozukluklarının sebebi olabilir. Aynı zamanda annenin bu dönemde yoksunluğu çocuğun zihin ve duygusal sosyal gelişimde de olumsuz etkilere sebep olacaktır (Yörükoğlu, 2015). Bebeğin ihtiyaçlarına annenin yerinde ve zamanında yönelebilmesi, onun sıkıntılarını giderebilmesi, sözsüz dilini anlayabilmesi anne ile bebek arasında kurulan karşılıklı

anlayış ve güvenin temelini oluşturmaktadır (Tümkiye, 2012). Bebeğine karşı ilgili, sıcak olan anne bebeğinin gelişimini birçok açıdan olumlu yönde etkilemektedir. Babalar bebeği olumsuzluklardan koruma görevini üstlenirken, anneler bebeklerini hem olumsuzluklar koruma hem de bebeğini olumlu davranışlara yönlendirmekte onlara rehberlik ederler (Köse ve diğ., 2013). Anne çocuğunun beslenmesini, barınmasını, temizlenmesini, korunmasını sağlamanın yanı sıra çocuğunun sağlıklı psikolojik gelişimi için de büyük önem teşkil etmektedir. Annenin bu ilk yılda çocuğuna karşı takınacağı tutumlar bebeğin sağlıklı gelişimi için çok önemlidir. Bebek anneye yalnızca barınma, açlığını giderme, giyinme, temizlik konularında değil, psikolojik destek, şefkat ve sevgi konularında da muhtaçtır (Çağdaş, 2008). Anneler çocuklarının ilk öğretmen ve eğitmenleridir, çocuklar öncelikle ailelerinden özellikle de annelerinden gördüklerini, duyduklarını, gözlemleyip hissettikleriyle kendi karakterlerini oluşturur, doğru-yanlış kavramlarını, insan ilişkilerini öğrenmektedirler. Anne ile bebek arasında sevgiyle, şefkatle, tutarlı ve güven veren bir ilişki kurulursa, bu ilişki bebeğin karakterine yön verecek, onun hayata pozitif bakış kazanmasını sağlayacaktır. Aksi durum yaşadığında ise çocuğun ileriki yaşlarında kaygı duyma, güven problemi yaşama gibi pek çok sorun yaşamasına kapı açacaktır (İnanç, ve diğ., 2015). Bebek doğumundan sonra ilk olarak güven duygusunu öğrenmeye çalışır. Güven duyduğu ilk kişi de onu gece gündüz koruyan, besleyen, giydiren, ısıtan, temizleyen, sevgi ve şefkatle her daim yanında olan annesi olur. Annenin bu dönemde çocuğuna öğreteceği güven duygusu bebeğin ileriki yaşlarında kuracağı ilişkileri için çok önemli olup, annenin bebeğine kazandıracığı güven duygusu, bebeğin gelecek yaşamındaki güven ilişkilerinin de temelini oluşturacaktır (Yavuzer, 2006). Schaffer, en başarılı anne çocuk ilişkisinin bebeğin seslerine, yaptığı eylemlere, annenin verdiği cevaplar ile oluştuğunu söylerken, Bowlby, gelişimi anneye çocuk arasındaki olumlu ilişki olarak tanımlamaktadır (Eder ve Mangelsdorf, 1997; Ollendick ve Byrd, 2001; Suldo ve Shaffer, 2008). Anneler bebeklerine karşı kesintisiz koruma ve ilgi sağlamaya çalışırken, sağlamaya çalıştıkları koruma ve ilgi yerinde ve tutarlı olmalıdır. Çünkü bebeklerini olumsuzluklara karşı hazırlama, onlara stresle baş etme yollarını öğretme, başlarına gelen olumsuzluklara karşı farklı bakış açıları geliştirme, doğru ve sağlıklı insan ilişkileri kurma, sorumluluk bilincini edinme gibi görevleri öğretmeyi de ilk olarak anneler üstlenmektedir. Anne bebeğini koruyup, kollarken aynı zaman da onu hayata ve zorluklara karşı hazırlamaktadır. Bebek büyüdükçe anne bebeğine karşı duyduğu yüksek sevgi ve gösterdiği devamlı ilgisinin yanı sıra onu

gerekli dersleri alması, doğru ve yanlış kavramlarını öğrenmesi, sorumluluk almayı öğrenip, sorumluluklarını yerine getirmesi için bebeğine karşı aşırı korumacı tavrını göstermeyi keser ve çocuk böylelikle kendi gücünün ve bilincinin farkına varmaya başlar (Çağdaş, 2008). Anne ile çocuk arasındaki ilişkide annenin ruh sağlığı da çok önemlidir. Annenin ruh sağlığının iyi olmaması bebek ile anne arasındaki ilişkiyi olumsuz etkiler. Tuvalet eğitimi sürecinde annenin çocuğuna yansıttığı tavır yalnızca eğitim sürecini değil, çocuğun sağlıklı gelişimini de etkilemektedir. Tuvalet eğitimi sürecinin ve çocuğun gelişiminin başarıyla sürdürülmesi için annelerin tuvalet eğitimi konusunda yeterli bilgi düzeyine ve farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir (Tümekaya, 2012).

2.11 Yurt İçinde Yapılmış Olan Araştırmalar

Tuvalet eğitimi konusu önemli ve araştırılmaya açık bir konu olup aşağıda bu konu ile ilgili yapılmış yurt içi kaynaklı birkaç çalışma açıklanmaktadır.

Deniz (1997), yaptığı çalışmada, annelerin tuvalet eğitimine ilişkin bilgi ve uygulamalarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evreni, Ankara'nın merkez ilçelerinden Yenimahalle'de yaşayan bir ve üç yaş arasındaki çocuk anneleridir. Veriler değerlendirilirken, yüzdellik, ki-kare, fisher ve K-S testlerini kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda annelerin tuvalet eğitimine yanlış zamanda başladıklarını saptamıştır ve annelerin yaşlarının tuvalet eğitimini etkilediği sonucu bulunmamıştır. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle tuvalet eğitimi verilirken doğru zamanda verilmesi arasında anlamlı bir benzerlik bulunmuştur. Eğitim seviyesi arttıkça eğitim verilirken çocuğun altını bezleme oranının azaldığını saptanmıştır. Aile yapısı ve tuvalet eğitimi verilmesi konusunda anlamlı bir fark saptanamamıştır. Çocuk sayısının fazlalığı ile yanlış tuvalet eğitimi verilmesi arasında ilişki bulunmuştur. Yanlış tuvalet eğitimi veren annelerinin büyük bir kısmının bu yöntemi kolay buldukları için kullandıkları bulunmuştur.

Ardıç (2008), yaptığı araştırmayla açığa çıkarılması hedeflenen; normal gelişim gösteremeyen, otistik çocukların tuvalet eğitimlerini alma süreçlerinde Azrin ve Foxx'un yoğun tuvalet eğitiminin çocukların eğitimine nasıl katkısı veya nasıl etki gösterdiğini saptamaktır. Oluşturulan çalışma üç adet otistik öğrenci ile onların eğitim ortamlarında yürütülmüştür ve çalışmada denekler arası yoklama evreli çoklu yoklama

modeli kullanılmıştır. Otistik çocuklara tuvalet eğitimlerini almaları sırasında uyarlanmış Azrin ve Foxx'un yoğun tuvalet eğitimi, aldıkları sıvı miktarının artması ve zaman çizelgesini kapsarken çok fazla düzeltme uygulamalarını barındırmayacak şekilde kullanılmıştır. Otistik çocuklara tuvalet eğitimlerini almaları sırasında uyarlanmış Azrin ve Foxx'un yoğun tuvalet eğitiminin etkisini belirlemek için grafiksel analiz kullanılmıştır. Çalışma sonuçlandığında, otistik çocuklara tuvalet eğitimlerini almaları sırasında uyarlanmış Azrin ve Foxx'un yoğun tuvalet eğitiminin daha uzun süreli kuru kalma ve çişlerini tuvalete yapmaları konusunda katkıda bulunduğunu görülmüştür ve sosyal geçerlik verileri bu sonuçları desteklemektedir.

Tarhan ve diğ. (2008), yaptığı araştırmada Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı'nı, annelerde ve çocuklarda yüksek görülme ihtimali olan tutum değişikliklerini gerçekleştirmede etkisi açısından ve uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlik açılarından değerlendirilmiştir. Araştırmada, tek denekli deneysel desenlerden AB Deseni kullanılmıştır. Araştırmanın denekleri, TSK GÜLSAV Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerine devam eden üç çocuk ile onların anneleri olmuştur. Araştırma verileri, kaba değerlendirme formu, aile görüşme formu, kuruluk süresi kaydı tutma becerisi ölçü aracı, gündüz tuvalet kontrolünü kazandırma becerisi ölçü aracı, kuruluk süresi kayıt formu, uygulama güvenilirliği formları ve sosyal geçerlik formu ile toplanmıştır. Tamamı ev ortamında olan araştırmada araştırma boyunca, ilk olarak annelere kuruluk süresi kaydı tutma yetisi edinilmiştir. Devamında anneler kuruluk süresi kayıtlarını tutmuşlardır. Daha sonra annelere, tuvalet kontrolü kazandırma yetisi kazandırılmıştır. Anneler bu beceri ile, çocuklarına tuvalet kontrolünü kazandırmışlardır. Araştırmada, araştırma verileri, grafiksel olarak gösterilmiş ve grafikler niteliksel olarak yorumlanmıştır. Araştırma sonunda uygulanan yöntemler ışığında çocukların tümünün gündüz tuvalet kontrolünü kazandığı, kazandıkları tuvalet kontrollerini devam ettirebildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bolat (2015), çalışma bir ve dört yaş arasında çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi verirken ki tutumları ve bu konudaki görüşlerini saptamak için yapılmıştır. Araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırmanın evreni Adana'nın Seyhan ilçesindeki 1 ve 4 yaş arasında çocuğu olan annelerdir. Örneklemine 20 anne oluşturmuştur. Veri toplama aracı, Bolat tarafından hazırlanmış görüşme formudur. Veriler yüz yüze toplanmıştır. Araştırmada, annelerin bu konudaki görüşleri, tuvalete götürme sıklıkları, alışkanlığı

kazanma süreleri gibi konular araştırılmıştır. Araştırmada, annelerin %35'inin 18-24 aylar arasında eğitime başladığını, %30'unun 25-31 aylar arasında tuvalet eğitimine başladığını, eğitim verirken annelerin yarısının 2-4 saat arasında tuvalete götürdüğünü, yarıya yakın bir kısmının çocuğuna tuvalette 9 dakika beklettiği saptanmıştır. Annelerin yarısının tuvalet eğitimi konusundaki bilgileri yakın çevreden edindiği saptanmıştır. Annelerin eğitimi verirken ödül yöntemini kullandığı ve lazımlık kullandığı saptanmıştır. Yaptığım çalışma ile bu araştırmanın farkı, benim çalışmamda verilerin odak grup görüşmesi yöntemi uygulanılarak toplanmasıdır.

Aslan (2016), yaptığı çalışmada gerileme hikâyesi olan ve klasik seyir gösteren otistik çocuklarda, otoimmün belirteçler ve klinik özellikler açısından farkları değerlendirilerek; gerilemeye özgü klinik değişkenleri incelenmiştir. Araştırma grubu regresif seyir gösteren, 2-6 yaş arasında 24 otistik çocuktan; kontrol grubu ise aynı yaş aralığında, klasik seyir gösteren 26 otistik çocukta oluşmaktadır. Tüm katılımcılar DSM 5 ölçütlerine göre değerlendirilmiş, Çocukluk Otizm Derecelendirme Ölçeği (ÇODÖ) ve AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri) uygulanmıştır. Ebeveynlerden Sorun Davranış Kontrol Listesi (SDKL) ve Otizm Davranış Kontrol Listesi (ODKL) doldurmaları istenmiştir. Ayrıca hasta serumlarında, hücre yüzey antijenlerine karşı gelişen otoantikorlar (Anti-NMDA, Anti-CASPR2, Anti-LG1, Anti-Glutamat Tip AMPA 1-2, Anti GABA B, Anti-DPPX) ve Anti-GAD antikorundan oluşan otoimmün ensefalit paneli incelenmiştir. Çalışma sonucunda gruplar arasında sosyodemografik değişkenler, ÇODÖ, AGTE, ODKL ve SDKL puanları arasında fark bulunmamıştır. Erken dönem gelişim basamaklarının (dil gelişimi, tuvalet eğitimi, yürüme) regresyon grubunda daha erken kazanıldığı saptanmıştır. Hücre yüzey antijenlerine karşı gelişen otoantikorların çalışmaya alınan olguların hepsinde negatif olduğu gözlenmiştir. Fakat regresyon grubunda 5 (20,8%) hastada Anti-GAD antikor pozitif saptanmıştır. Kontrol grubundaki hastaların tümünde ise bu antikor negatif bulunmuştur. Regresyon öncesi dönem ve regresyon sonrası tekrar kazanılan dil becerisi düzeyleri arasında doğru orantılı bir ilişki saptanmıştır. Regresyonda subakut/kronik başlangıcın, sosyal-öz bakım becerilerinde aksamada ön planda olmak üzere çoğu sorun davranış örüntüsü ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Çalışmada elde ettiğimiz bulgular, OSB'nin etiolojisinde otoimmünitenin özgül bir katkısının olabileceğini düşündürmekle birlikte, regresyonun klinik seyrine ilişkin yeni veriler sunmuştur.

Deniz (2016), araştırma, bir ve üç yaş aralığında çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi hakkındaki bilgilerini ve tuvalet eğitimini etkileyen faktörleri değerlendirmek için yapılmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul sınırlarında olan bir vakıf üniversite hastanesinin çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniğine 1 Aralık 2015-31 Mart 2016 tarihleri arası başvuran annelerdir. Örneklem ise gönüllü olarak çalışmaya katılan 79 annedir. Veriler araştırmacı tarafından yapılan 49 soruluk bir anketten toplanmıştır. Verilerin analizinde, aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde gibi istatistiklerden faydalanılmıştır. Eğitim düzeyi yüksek annelerin tuvalet eğitimi konusundaki bilgilerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışan annelerin, çalışmayan annelere göre puanları anlamlı derecede yüksek çıkmıştır.

Özkul (2017), araştırmasında, dört ve altı yaşları arasında tuvalet alışkanlığı kazanmış çocukların, bu alışkanlığı kazanırken ne gibi durumlarla karşılaştıklarını, karşılaştıkları karşısında verdikleri tepkileri tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada 387 annenin cevaplarına başvurulmuştur. Araştırmanın verileri araştırmacı ve danışmanın oluşturdukları "Çocuk ve Aileyi Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Tuvalet Eğitimi Uygulama Formu" bireysel yaptıkları görüşmeler sonrasında ortaya çıkmıştır. Araştırmada tanımlayıcı özellikler, kategorik verilerde n ve % değerleri ile, sürekli verilerde ise ortalama $\pm$ standart sapma değerleri ile incelenmiştir. Test sonuçları için Ki-kare testi ve Fisher' in kesin testi başvurulmuştur. İstatistiksel anlamlılık için alfa hata düzeyi %5 kabul edilmiştir. Tuvalet eğitimine başlanan çocukların %68,5' inin 2 yaşında idrar kontrolünü; %55,8'inin 3 yaşında dışkı kontrolünü kazandığı belirlenmiştir. Tuvalet eğitiminden sorumlu bireylerin çocuklara karşı olan tutumlarını olumlu (%74,4) olarak tanımladığı belirlenmiştir. Tuvalet eğitiminden sorumlu bireylerin tamamının ödül yöntemi kullandığı ve ödül olarak çocuklarını kucakladığı (%53,0); ceza yöntemini kullananların çoğunlukta (%78,6) olduğu ve ceza olarak olumsuz ifade kullandıkları (%46,8) belirlenmiştir. Çocukların aktivite düzeyinin, tuvalet eğitiminden sorumlu bireylerin eğitim düzeyinin, çalışma durumunun ve deneyiminin tuvalet eğitiminin başarısını etkilediği belirlenmiştir.

2.12 Yurt Dışında Yapılmış Olan Araştırmalar

Bu bölümde yurt dışı kaynaklı literatür incelenerek, tuvalet eğitimi ile ilgili bazı araştırmalara yer verilmektedir.

Brazelton (1962), yaptığı araştırmada, çocuğun tuvalet eğitimine hazır ve ilgili olan ve çocuklara tuvalet eğitimini vermeyi amaçlamıştır. Öne sürölen metot çocuğun ilgi ve alakasıyla rızasına vurgu yapar ve çocuğun özerk olma durumuna bağlıdır. Bu yaklaşımda çocuğun tuvalet eğitimine hazır ve istekli olması gerekli olup, çocuğa bu süreçte başarılı olduğunda övgüler, ödöller verilir, çocuğun tuvalet yapımı konusunda gözlem yapmasına olanak sağlanır, lazımlığa alışması için çaba sarf edilir ve daima çocuk tuvalet eğitiminde başarılı olacağı hususunda teşvik edilir. Bu yaklaşım kullanılarak uygulanan, 10 yılı aşkın sürede 1170 çocuk üzerinde yapılan incelemelerin kayıtlarından elde edilen tuvalet eğitimi sonuçları özetlemiştir. En baştaki başarı oranı aynı anda hem bağırsak hem idrar kontrolünde %79.5 'u yalnız bağırsak kontrolünde, %12,3'ü idrar kontrolünde, %8,2 bu ilk başarılı sonuca ortalama 27,7 aylıkken ulaşıldı. Gündüz eğitimi grubun %80,7'sinde iki ve iki buçuk yaşları arasında tamamlanmıştır. Ortalama yaş gündüz eğitimi için 28,5 aylıktır; erkekler ve dişiler önemli bir farklılık göstermemektedir. İlk çocukların tuvalet eğitimini kardeşlerine oranla bir, iki ay daha uzun sürede aldıkları tespit edilmiştir. Gece eğitimi %80,3'ünde 3 yıla kadar tamamlanmıştır. Bütün eğitimin tamamlanmasının ortalama 33,3 ay olduğu saptanmıştır. Erkekler tuvalet eğitimini 2,46 daha uzun sürede tamamlamışlardır. Kronik zorlukların yaşandığı 76 çocuk tuvalet eğitimini dört yaşına kadar alamamış olup, 16'sı beş yaşına kadar başarısız olmuştur.

Azrin ve Foxx (1971), yaptıkları araştırma, zihinsel engelli bulunan, tuvalet eğitimini almakta güçlük çeken çocuklara tuvalet eğitimi için harcanan zamanı azaltmayı amaçlar ve ebeveyn odaklıdır. Araştırma grubu tuvalet eğitimini almakta zorlanan 34 çocuktan oluşturulmuştur. Yöntemin kullanıldığı 34 çocuğun hepsi ortalama 4 saatte eğitilmiştir. 26 aylıktan büyük çocuklar ortalama 2 saat eğitilmelidirler. Eğitimden sonra beklenmedik olaylar (çiş, kaka altına kaçırma) sıfır seviyelerine düşmüştür ve 4 ay boyunca sıfıra yakın seviyelerinde kalmıştır. Sonuçlar şunu göstermiştir ki aslında 20 aylığa ulaşmış bütün sağlıklı çocuklar birkaç saat içinde tuvalet için eğitilebilir.

Blum ve diğ. (2003), yaptıkları çalışmada amaç; tuvalet eğitimine başlanma yaşı ile tuvalet eğitimini alma süresi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Özel bir pediatri kliniğinde takip edilen 17 ve 19 aylık 406 çocuk seçilmiştir. Çocukların ebeveynleriyle, çocuğun tuvalete ne sıklıkla oturduğunu, çocuğun tuvaletini nereye yaptığını içeren görüşmeler yapılmıştır ve gerekli kayıtlar tutulmuştur. İstatistiksel analizler, Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi (SPSS sürüm 9.0; SPSS Inc, Chicago,

İL) kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada, tuvalet eğitimine başlama yaşı ile eğitim için harcanan sürenin ters olduğu yani daha küçük yaşlarda başlanan tuvalet eğitiminin daha uzun süreli olduğu sonucuna varılmıştır.

Rinald (2011), yaptığı araştırma ile ebeveynlerin katılımının çocuklarının tuvalet eğitimleri üzerindeki etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. yanlış tuvalet eğitimi almakta olan altı çocuğun ebeveynine doğru tuvalet eğitimi bilgileri içeren aktarılıp, karşılaşılan durumlar karşısında yapılacaklar anlatılmış, kazaları önlemek ve bakım için gerekli prosedürler öğretilmiştir ve bu bilgileri beş gün botunca evde uygulama rapor etmeleri istenmiştir. Sonuç olarak altı çocuktan beşinde olumlu tuvalet davranışının arttığı gözlemlenmiş ve tuvalet eğitiminin pratiklerle kuvvetlendirilebileceği saptanmıştır.

Powers ve diğ. (2015), Down sendromlu olan ve olmayan çocuklara yaptıkları araştırmada iki grup arasındaki tuvalet eğitimini alma yaşlarını tespit etmek amaçlanmıştır. 77 Down sendromlu ve 78 Down sendromlu olmayan çocukların ebeveynlerine araştırmaya uygun hazırlanmış anket sorularına, ebeveynlerin verdikleri cevaplar analiz edilerek araştırma sonuçlandırılmıştır. Araştırmada, Down sendromlu olmayan çocukların tamamının, Down sendromlu olan çocukların ise %79'unun beş buçuk yaşında tuvalet eğitimlerini aldıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak Down sendromlu çocukların diğer çocuklara göre tuvalet eğitimini alma süreçleri daha uzun süreli olduğu saptanmıştır.

Ferrier (2017), çalışmasında Azrin ve Foxx tarafından hazırlanmış olan çalışmayı baz alarak ilerlemiş ve otizmlili ve geliştirilebilir engelli çocukların tuvalet eğitimlerini kazanma süreçlerini kısaltmayı amaçlamıştır. Araştırma için seçilen çocuk, tuvalet eğitimine tam hazır olan çocuklardan seçilmiştir. Araştırma süresince çocuğa tuvaletini hatırlatma amaçlı alarmlar kullanılıp, böylelikle altına kaçırma durumlarının önüne geçilmiştir. Normal üç saatlik bir eğitim süresince tuvalette oturma süreleri 30 dakikalık aralarla programlandı ve çocuk ortalama bir kere altına kaçırdı. Devam eden üç günde de kazasız 10 dakikaya kadar arttırıldı. Araştırmada, müdahale etmenin alta kaçırma kazalarını azalttığı sonucuna varılmıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma deseni, araştırmanın modeli, araştırma süreci, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizi kısımlarına dair bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırma Deseni

Okul öncesi dönemde çocukları olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının çocuk sayısı, yaş, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği gibi araştırmacı veya uzman kişi tarafından yapılan görüşme ya da gözlemleri içeren nitel araştırma yöntemi içerisinde toplanan nitel veriler, yaşanılanların ve sahip olunan duyguların tüm gerçekliğiyle dışı vurumunun ve neden olduklarını kapsayan veriler bütünü temsil etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.39). Bu rasyonel temel alınarak niteliksel ve yapıcı bir paradigmayı temsil eden durum çalışması aracılığıyla gerçekleştirilen bu araştırmada ele alınan durumun güncel bir konu olması ve sonuç alınması beklenen bağımsız değişkenlerin (örn; gelir düzeyi, yaş) bu durum üzerindeki olası etkisinin kesin olarak bilinmemesi, ilgili yöntemin kullanılma gerekçesine sağlam bir zemin oluşturmaktadır. Dolayısıyla, durum çalışmalarının birden fazla kanıt veya veri kaynağının bir arada yer almasına olanak vermesi, daha sağlıklı sonuçların elde edilmesi açısından önem arz etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Yin'e (2003) göre bir durum çalışmasının ana odak noktası; "nasıl" ve "neden" sorularına cevap aramaktır. Bu araştırmada incelenen durum; okul öncesi dönemde çocukları olan annelerin, tuvalet eğitimi farkındalıklarının ne düzeyde olduğu ve belirli demografik değişkenlerden nasıl ve neden etkilendikleridir. Bununla birlikte ele alınan durum; annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarını incelemekle sınırlı olduğu için çalışmanın deseni tek durum çalışması (single case study) şeklinde düşünülebilir (Baxter ve Jack, 2008). Araştırılan bu tek durumu daha ayrıntılı bir şekilde betimlemek ve altında yatan gerçekliği tespit etmek için katılımcı annelerle odak grup görüşmesiyle (ses kayıtları aracılığıyla), gözlem

notları gibi çeşitli veri kaynaklarına başvurulmuştur. Araştırma gerçekleştirilirken şu aşamalar izlenmiştir:

- Araştırma için uygun soruların araştırmacı tarafından meydana getirilmesi,
- Araştırmadaki bağımsız değişkenlerin saptanması,
- Araştırmanın sonuçlandırılması aşamasında hangi analiz yöntemlerine başvurulacağını belirlemek,
- Araştırmada çalışılacak durumun belirlenmesi,
- Katılımcılara karar verilmesi,
- Yapılan çalışmalar, görüşmeler sonucunda oluşturulan verilerin toplanıp, araştırma değişkenleri ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması,
- Elde edilen son verilerin analiz edilerek araştırmacı tarafından yorumlanması,
- Yapılan durum çalışmasının doğru ve yerinde betimlemeler ve tatmin edici yanıtlar ile rapor haline getirilmesi (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

3.2 Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul'daki bir devlet anaokulunda öğrenim gören 3 kız, 4 erkek anaokulu çocuğun annesinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme aracılığıyla araştırmaya dâhil edilmişlerdir. Ölçüt örnekleme yöntemi, katılımcıların daha öncesinde karar verilmiş ölçütlere sahip kişilerden seçilerek çalışmanın meydana getirilmesidir (Büyüköztürk ve diğ., 2010). Karar verilen ölçütler öncesinde var olan veya araştırmacı tarafından oluşturulmuş olabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmada yer alan ölçütler şu şekildedir;

- Annelerin eğitim düzeylerinde farklılık olması,
- Annelerin ekonomik düzeylerinde farklılık olması,
- Annelerin okul öncesi dönemde tuvalet eğitimi almış çocuğunun veya çocuklarının olması,

- Annelerin 1-3 yaş arasında tuvalet eğitimi almamış başka bir çocuğunun olması,
- Annelerin farklı yaşlarda olması,
- Annelerin sahip oldukları çocuk sayılarında farklılık olmasıdır.

Yukarıda belirtilen ölçütler dikkate alınarak okul öncesi döneme ait çocuğu olan 7 anne seçilmiştir. Katılımcı grubu ile ilgili daha detaylı bilgiler, Çizelge 3.1’de görülebilir.

Çizelge 3.1: Çalışma Grubuna İlişkin Özellikler

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Aile Yapısı	Çocuk Sayısı	Çocuk Yaşları	Tuvalet eğitimine ne zaman başladı?
K ₁	28	Lise	Çekirdek	3	5 yaşında	1,5 yaşında
K ₂	36	İlkokul	Çekirdek	2	5 yaşında	1 yaşında
K ₃	37	Lise	Çekirdek	1	5 yaşında	1,5 yaşında
K ₄	29	Lise	Geniş	2	6 yaşında	1,5 yaşında
K ₅	38	Lise	Çekirdek	2	5 yaşında	1,5 yaşında.
K ₆	33	Lise	Çekirdek	2	5 yaşında	1,5 yaşında
K ₇	42	İlkokul	Çekirdek	4	6 yaşında	2 yaşında.

Çizelge 3.1’de de görülebileceği üzere, katılımcıların 28-42 yaşları arasında oldukları, çoğunun lise mezunu ve aile yapılarının çekirdek aile olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, hem sahip oldukları çocuk sayısı hem de çocukların yaşı ve tuvalet eğitimine başlanma yaşları açısından çeşitlilik içeren bir katılımcı grubunun araştırmaya dâhil edildiği tablodan anlaşılabilir.

Araştırmada çalışma grubu oluşturulurken gruptan hariç tutma ölçütleri ise şu şekildedir:

- Normal gelişim göstermeyen çocuğu olan anne,
- 1-3 yaşında çocuğu olmayan anne,

- Çalışma grubu için gerekli çeşitliliği sağlamayan anne.

3.3 Veri Toplama Aracı

Annelerin tuvalet eğitimi farkındalık düzeyleri ve çeşitli demografik değişkenlerden nasıl ve neden etkilendiklerini belirlemek için araştırmaya dâhil olan katılımcılarla, içerisinde yarı-yapılandırılmış görüşme sorularının bulunduğu bir form aracılığıyla odak grup görüşmesi yapılmıştır. İlgili form içerisinde yer alan sorular, araştırmanın amacı doğrultusunda ve alanda uzman olan üç öğretim üyesinin de görüşleri alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İlk altı sorusu anneyi tanımaya yönelik demografik sorulardan oluşan ve toplamda 16 sorunun yer aldığı form içerisindeki görüşme soruları EK-1 olarak mevcuttur.

Formda yer alan soruların iç geçerliliğini sağlamak için psikoloji alanında uzman farklı üç öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır (Creswell, 2014). Araştırmacı, bunun ardından soruların net ve anlaşılır olup olmadığı, katılımcılara aynı şeyi ifade edip etmediği ve araştırmanın amacına ne kadar hizmet edeceğini belirlemek amacıyla ana katılımcı grubu içerisinde olmayan ama katılımcı grubunun özelliklerini temsil eden iki anne ile pilot uygulama yapmıştır. Cevapların bulunduğu birer adet formu kontrol etmeleri için uzmanlara tekrar gönderen araştırmacı, buradan gelen dönütler doğrultusunda sorulara nihai halini vermiş ve uygulamaya hazır hale getirmiştir.

3.4 Veri Toplama Süreci

Araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak amacıyla veriler odak grup görüşmesi aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmacı ve belirli ölçütler doğrultusunda seçilmiş bir grup bireyin katılımıyla gerçekleştirilen görüşmeleri temsil eden odak grup görüşmesi, herhangi bir katılımcının sorulara verdiği cevap ve tepkilerin diğer katılımcılar tarafından da duyulmasına olanak sağlaması açısından daha zengin veri alanı oluşturur. Bu yönüyle odak grup görüşmeleri, sadece sorulara cevap alınmasını değil, diğer katılımcılar arasındaki etkileşimi de arttıran bir veri toplama yoludur (Patton, 2002). Bu araştırmadaki veri toplama sürecinde ilk olarak görüşme için uygun mekân ve zamana karar verilmiştir. Görüşme mekânı olarak katılımcı grubunu oluşturan annelerin çocuklarının eğitim aldığı anaokulundaki boş bir sınıf düzenlenmiş ve görüşme eğitim-öğretim saatleri dışında Ocak 2009 tarihinde gerçekleşmiştir. Görüşmenin ses kayıt cihazı yardımıyla yapılması tercih edilmiş, gerekli teknolojik

düzenekler hazırlanmıştır. Uygulama, araştırmacı ve belirlenmiş ölçütler ışığında seçilmiş ve araştırmadan haberdar olan yedi anne ile önceden odak grup görüşmesi için hazırlanmış ortamda başlamıştır. Ses kayıt cihazı yardımıyla veriler kaydedilmeye başlanmıştır. Araştırmacı öncelikle katılımcıları, araştırmanın hedeflerinden haberdar etmiştir. Toplamda 90 dakika süren odak grup görüşmesi sırasında her katılımcıya eşit zaman verilmeye çalışılmış ve soruların katılımcılar tarafından iyice anlaşılması sağlanmıştır. Araştırmacı zaman zaman araştırma bütünlüğünü korumak ve görüşmenin daha sağlıklı ve yararlı olmasını sağlamak amacıyla konuşmaya dâhil olmuş ve bu sayede katılımcıların kendilerini iyi ve yeterli bir şekilde ifade etmelerinin de yolunu açmıştır.

3.5 Veri Analizi

Bu araştırmada toplanan veriler, tümevarımsal içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Tümevarımsal içerik analizi, araştırmada kodlamalar yaparak araştırmadan elde edilen verilerin aslında ne ifade ettiklerini bulup, bulunanların birbiriyle ilişkilerini meydana getirmektir. Bu analiz yöntemi ‘kuram oluşturma’ olarak da bilinir. Oluşturulan kodlar (kavramlar) ile bu kavramların birbiriyle ilişkileri (temaları), verilerin aslında ne ifade ettiğini saptamada kullanılır. Nitel araştırmaların analizi, toplanan verilerin kodlanması ile başlar, sonrasında kodlar birbiriyle ilişkilendirilerek temalar elde edilir, süreç elde edilen kodların ve temaların uygun şekilde düzenlenmesiyle devam eder ve verilerin ne anlama geldiğinin tespiti ve araştırmacının yorumlamasıyla son bulur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu araştırmada katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlar, araştırmanın amacı doğrultusunda karşılaştırmalı olarak derinlemesine incelenerek, içerisinde analitik değerlendirme seçeneklerinin bulunduğu “Kodlama Anahtarı” oluşturulmuştur. Buradaki kodlama aşaması, toplanan verilerin anlamlı, gerekli kısımlara bölünmesini, irdelemeyi, gerekli kıyaslamaları yapmayı, kavramlaştırmayı ve sonuçların birbiriyle ilişkisini kapsamaktadır (Strauss ve Corbin, 1990). Kavram, elde edilen verilerdeki anlamlı kısımlardır. Bu anlamlı kısımlar bir kelime, tümce veya paragraf olabilir. Kategori (tema), elde edilen kodların birbirleriyle ilişkilendirilerek daha üst düzey bir başlık altında toplanmasıdır. Temalar daha soyuttur ve genelleme içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Verilerin kodlanması aşamasında, araştırmacı yapılan görüşme sonrasında elde ettiği verileri araştırmanın amacı doğrultusunda önemli parçalara ayırır. Burada dikkat edilmesi gereken, ayrılan bölümlere bu bölümleri doğru şekilde

açıklayan başlıklar yani kodlar seçmektir. Yapılan analizlerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla kodlama anahtarının hazırlanması ve belirli temalar altına gönderilmesi sırasında bir araştırmacı daha uygulamaya katılmıştır. İlgili bölümler üzerinde araştırmacı tarafından yapılan analizler, Miles ve diğ.'nin (1994) önerdiği uyum yüzdesi formülü kullanılarak karşılaştırılmıştır. Görüş birliği ve görüş ayrılığı sayılarının tespit edilerek güvenilirliğin hesaplandığı formül şu şekildedir:

$$UyumYüzdesi = \frac{GörüşBirliği}{GörüşBirliği + GörüşAyrılığı} \times 100 \quad (3.1)$$

Bu karşılaştırma sonrası kodlama süreci için en az %70 olması gereken kodlayıcı-arası güvenilirlik, Lincoln ve Guba (1985), bu araştırma için %82'dir. Buna ek olarak yapılan analizlerin sınırlı bir bölümü, dış denetimi sağlamak amacıyla farklı bir uzmana gönderilmiş ve görüşleri alınmıştır. Bununla birlikte, kodlama kategorilerine ilişkin ulaşılan frekans değerleri, katılımcı yanıtlarının karşılaştırılmasına olanak sağlayacak şekilde tablolar halinde sunulmuştur. Katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan alıntılar, kimlik bilgilerinin gizliliğinin sağlanması amacı ile araştırmadan bağımsız olarak isimlendirilerek temsil edilmişlerdir. Bu çalışmada 'verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama yöntemi' kullanılmıştır. Bu aşama elde edilen verilerin araştırma amacı kapsamında tümevarımsal olarak analiz edilmesiyle olur. Bu kodlama yönteminde araştırmacı kendi kodlarını ve temalarını kendisi oluşturur. Kısacası kodlar görüşmeden elde edilen veriler ışığında meydana getirilir. Temaların bulunmasına geçildiğinde ise elde edilen kodlar birbirleriyle ilişkilendirilmiş ve aralarında etkileşen kodlar birleştirilerek temalar oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Elde edilen kodlar ve temalar, araştırmanın amacı çerçevesinde düzenlenerek ve okuyucu için anlaşılır yorumlara dönüşmesi sağlanmıştır. Bulguların yorumlanması aşamasına geçildiğinde, araştırmacı yaptığı görüşme sonrasında elde ettiği verilerin altında yatanları net bir şekilde anlamış ve analiz etmiş olup, analiz sonuçlarını kendi yorumlarıyla birleştirerek okuyucu için hazır hale getirmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

4. BULGULAR

Annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelendiği araştırmanın bu bölümünde, odak grup görüşmesi aracılığıyla yapılan veri toplama işlemi sonrası toplanan veriler üzerinden yapılan analizler yardımıyla elde edilen bulgular belirli alt başlıklar altında verilmiştir.

4.1 Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya dâhil olan katılımcılarla ilgili tuvalet eğitimi farkındalıkları ve mevcut durumlarına ilişkin tanıtıcı bilgilerin aktarılacağı çizelge ve bulgular bu başlık altında verilmiştir.

Araştırmaya dahil olan katılımcılara yöneltilen ‘Gelir düzeyiniz nedir? Düşük/ Orta/ İyi.’ sorusuna K₆ hariç tüm katılımcılar ‘İyi’ yanıtını vermişlerdir. K₆ gelir düzeyini ‘Orta’ olarak tanımlamıştır.

Araştırmaya katılan annelerin tanıtıcı bilgilerini öğrenmeyi amaçlayan sorulardan elde edilen tuvalet eğitimine karşı kaygı duyma ve tuvalet eğitimi sürecinde annelerin sergiledikleri yanlış tutumlar Çizelge 4.1’ de verilmektedir.

Çizelge 4.1: Katılımcı Grubun Çocuklarının Tuvalet Eğitimine İlişkin Genel Karakteristikleri

Kavram	Tema
Sünnet sonrası kaygı duyma	
Koku hassasiyeti	
İstifra	Kaygı duyma
Tuvalete direnme	
Gaitanın sahiplenmesi (Benmerkezci)	
Eğitimi yarıda kesme	
Annenin önyargısı (Zor çocuk)	Annenin yanlış tutumu
Annenin umutsuzluğu	
Eğitimi bekletme	

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yöneltilen sorular ve alınan katılımcı cevapları ışığında çoğu katılımcı, çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde, çocuklarından kaygılı davranışlar gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan (K₁), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: aslında çocuğunun 1,5 yaşında tuvaleti geldiğinde söylediğini, ancak geçirdiği idrar yolları rahatsızlığı sonrasında sünnet olduktan sonra korku yaşadığını ve tuvalet eğitimi alma sürecinin sekteye uğradığını söylemiştir.

K₁: Bir buçuk yaşında söylüyordu sonra çocuğum idrar yollarından rahatsızlandı. Sünnet olması gerekti. Sünnet olduktan sonra söylemesi bayağı uzun zaman aldı. Üç yaşında zorla söylüyordu. Sıkıntılı bir dönem atlattı. Korktu ve korkudan dolayı da ben söyle dediğim zaman söylemeyeceğim diye benimle inatlaşıyordu. Anlaşılır bir şekilde konuşabiliyordu. Korkudan dolayı direkt kesti yoksa bir buçuk yaşında tuvalete gidip gelebiliyordu. Sünnetten sonra bir sene ara verdi. Kardeşi olduktan sonra bayağı üstüne düştük. Öylelikle bezi bıraktı. Yoksa bayağı uzun sürecekti.

Araştırmaya katılan (K₂) ile (K₇), çocuklarının tuvalet eğitimi alma sürecinde koku hassasiyeti sebebiyle tuvalet eğitimi verme dönemini sıkıntılı geçirdiklerini belirtmişlerdir.

K₂: Oğlumun şöyle bir problemi var lazımlığa oturup yaparken istifra ediyor. Bu sorunu nasıl aşacağımızı bilmiyoruz. Kendi tuvaletinden midesi bulanıyor. Koku hassasiyeti var.

Araştırmaya dâhil olan (K₂) ile (K₇), çocuklarının tuvalet eğitimi alma sürecinde çocuklarının tuvaletlerini yapma sırasında yaşadıkları istifra dolayısıyla bu dönemi zor atlattıklarını aktarmışlardır.

K₂: Benim oğlumda biliyor, yapmak istiyor ama bir yandan da istifra ediyor. O yüzden zorlanıyoruz. Yoksa söylüyor.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₄) ve (K₅), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin özellikle eğitimin başlarında tuvalete ve tuvalet eğitimi alma sürecine direnç gösterdiğini belirtmişlerdir.

K₁: Büyük oğlumda bezi bıraktıktan sonra ben bir daha asla bağlamadım. Küçük oğluma da bu yaz 2 yaşından sonra başladık eğitimi vermeye. Üçüncü gün pes ediyordum hatta. Üçüncü gün bir kere yaptığını görünce umut bağladım dedim ki yapacak herhalde. Potansiyeli vardı. Ama anne acaba yapamayacak mı diye düşünüyor. Yoksa çocuğumda sezdim öyle başladım eğitime. Sonra üçüncü güne kadar tuvalete oturmamakta direndi.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde gaitasını gördüğünde gaitasını benimsediğini fark ettiğini dile getirmiştir.

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara yöneltilen sorular ve alınan katılımcı cevapları ışığında katılımcılarının çoğunun, çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde, yanlış tutumlarda buldukları açığa çıkmıştır.

K₂: Biz de 15 tatilde komple bırakmayı düşünüyoruz. Yapma problemi yok, tuvalete gidiyor ama ben üzülüyorum kusuyor diye kıyamıyorum.

Araştırmaya dâhil olan (K₆), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde çocuğunun hasta olmasından çekindiğinden eğitimi vermek için yaz mevsiminin gelmesini beklediğini belirtmiştir.

K₆: Kışın üşütür, hassas oluyorlar. Göremem ıslak kalır üşütür. Zaten sürekli hasta olan bir çocuk o yüzden yazın vereceğim eğitimi.

Araştırmaya dâhil olan (K₂) ile (K₅), çocuğunun tuvalet eğitimini alması sürecinde eğitime başlayıp sonrasında farklı sebepler nedeniyle eğitimi kestiklerini aktarmışlardır.

K₅: Büyük oğlum beş yaşında, küçük oğlum iki buçuk yaşında. Büyük oğluma eğitimi vereceğim sırada ben hamile kaldım ve zor bir hamilelik geçirdim. Kusmalarım ve düşük tehlikem oldu. Eğitimi bitirmem gerekiyordu tabii. Yaz dönemiymi, kışa kadar bezden kurtulalım diyorduk. Zorlandık biraz. İlk başta istemedi sonra eğitimi vermeyi bıraktım. Bir ay kadar ara verdik.

Araştırmaya dâhil olan (K₆), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir; ilk çocuğuna tuvalet eğitimi verirken zorluk yaşamadığından, ikinci çocuğuna tuvalet eğitimi vermeye çalıştığını ancak ilk çocuğuna kıyasla bu sürecin daha uzun ve zor olacağı yargısında olduğunu söylemiştir.

K₆: İki çocuğum var. Büyük çocuğuma iki buçuk yaşında eğitimi aldı. İki yaşında başladım, iki buçuk yaşında tamamladık. Benden kaynaklı bir durumdu. Üşüyecek, hastalanacak diye düşündüm. İlk çocukta biraz evhamlı oluyor insan. İkinci çocuğum şu an iki yaşında. Bir buçuk yaşında öğretmeye çalıştım ama hazır değilmiş, kabul etmedi. Ablasıyla beraber tuvalete gidiyorlardı. Ama lazımlığa yapmayıp, gidip koltuğun arkasına yapıyordu. Ben de anladım ki hazır değil. Yaza bir daha başlayacağız. İlk çocuğum kadar kolay olmayacağını düşünüyorum.

Araştırmaya katılan (K₁) ile (K₆), çocuklarının tuvalet eğitimini alma sürecinde zaman zaman umutsuzluk hissine kapıldıklarını, karamsarlığa kapılıp, başarısızlık duygusu hissettiklerini dile getirmişlerdir.

K₁: Büyük oğlumda bezi bıraktıktan sonra ben bir daha asla bağlamadım. Küçük oğluma da bu yaz 2 yaşından sonra başladık eğitimi vermeye. Üçüncü gün pes ediyordum hatta. Üçüncü gün bir kere yaptığını görünce umut bağladım dedim ki yapacak herhalde. Potansiyeli vardı. Ama anne acaba yapamayacak mı diye düşünüyor. Yoksa çocuğumda sezdim öyle başladım eğitime. Sonra üçüncü güne kadar tuvalete oturmamakta direndi. Sonra yaptı, yapınca da iki yaşında kurtulduk. Hatta iki bile dolu dolu yoktu. Ama anne acaba yapamayacak mı diye düşünüyor.

4.2 Annelerin Tuvalet Eğitimi Farkındalıklarına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde tuvalet eğitimine annelerin ne kadar önem verdiklerini açığa çıkarma amacıyla hazırlanan sorulara katılımcıların verdikleri yanıtların analiz bulgularına ve tablolarına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen ‘Tuvalet eğitimi sizce önemli mi?’ sorusuna, (K₁) hariç tüm anneler önemli yanıtını vermiştir.

K₃: 7 aylıkken verenleri biliyorum ben bizim yazlıkta komşumuz var çocuk bakmış. O 7 aylıkken çok kolay öğrenebiliyorlar diyor. Biz de abimle erken bırakmışız. Ama benim oğlum iki buçuk yaşında bıraktı. O çocuğun yapısıyla alakalı bir şey. Bezin maddiyat yönü de var ama tabii çocuğun sağlık açısı da var. Sağlık yönünden çok önemli bir şey. Çocuğun onu artık öğrenmesi de gerekiyor.

Araştırmaya dâhil olan (K₁) ise tuvalet eğitimi sürecini önemli bulmadığını, tuvalet eğitiminin zaman ilerledikçe kendiliğinden olacağını düşündüğünü dile getirmiştir.

K₁: Çok önemli olarak bakmıyorum ben aslında. İnsanın bir ihtiyacı ve çocukta zamanı gelince onu yapacak. Ben o eğitimi versem de vermesem de çocuk yapacak. Tabii bunun için mücadele ediyoruz ama çokta çocukları sıkboğaz etmemek gerek. Her şey vaktinde güzeldir. Vakti gelince olur yani. Ben sadece denedim. Büyük oğlum kendisi istiyordu. İsteddiği için onu yaptık sonra rahatsızlandı bıraktık. Üç yaşındaydı büyüktü. Bir kardeşi oldu. Ek bir masraf çıktı. Masraf açısından bir tek kesmek istedim. Yoksa çocuk zaten hazır, kendisi bırakmıştı. İkinci oğlumda da hazır olduğunu hissettim. Onun için bir denedim hiç zorlamadım. Eğer ki bırakmak istemeseydi gittiği yere kadar devam ederdi.

Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarını incelemeyi amaçlayan sorulardan elde edilen kavram ve temalar Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2: Tuvalet Eğitimi İlişkin Anne Görüşleri

Kavram	Tema
Özgüvende artış Hazırbulunuşluk Çocuğun sağlığı	Çocuğun sağlıklı gelişimi
Annenin eğitimi önemsememesi Sahip oldukları bilgiler	Annenin tutumu

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu tuvalet eğitimi sürecinin çocuklarının sağlıklı gelişimi için önemli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K₆) katılımcısı çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: Çocuğunun bu eğitimi aldıktan sonra özgüveninde artış olduğunu düşündüğünü dile getirmiştir.

K₆: Bir çocuğun kendini tamamlaması için, bir birey olabilmesi için onu yapması gerekiyor. Bunu başardıktan sonra kendine daha özgüvenli oluyor.

Araştırmaya dâhil olan (K₃) ile (K₆), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde çocuklarının hazır olma sıkıntısı yaşadıklarını ancak bu durumu olağan karşılayıp tuvalet eğitimi sürecini başka zamana kaydardıklarını belirtmişlerdir.

K₃: Tek çocuğum var. İki buçuk yaşında tamamen eğitimi tamamladık. İlk önce 18-19 aylıkken başladım, ama baktım ki ellerini kapının yanlarına koyuyor tuvalete girmek istemiyor. Anladım ki henüz hazır değil, hiç üstelemedim. Ama tam iki buçuk yaşındayken hepsinden kurtulduk.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen ‘Tuvalet eğitimi sizce önemli mi?’ sorusuna verilen katılımcı yanıtları ışığında, katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi önemli buldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K₂), (K₃), (K₄), (K₅), (K₆) ve (K₇) tuvalet eğitimi sürecinin çocuklarının gelişimi açısından önem teşkil ettiğini dile getirmişlerdir.

K₃: Bezin maddiyat yönü de var ama tabii çocuğun sağlık açısı da var. Sağlık yönünden çok önemli bir şey. Çocuğun onu artık öğrenmesi de gerekiyor.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen annelerin tuvalet eğitimine verdikleri önemi araştırmaya yönelik hazırlanmış sorulara araştırmacıların verdikleri cevaplardan, çoğu katılımcının tuvalet eğitimi verme sürecinin sağlıklı atlatılmasında zaman zaman hatalara düştükleri gözlenmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K₁), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuk için bu eğitimin çok önemli olmadığını, bu eğitimin anne tarafından üstüne düşülmeden de zamanla kendi kendine gelişeceğini aktarmıştır.

K₁: Çok önemli olarak bakmıyorum ben aslında. İnsanın bir ihtiyacı ve çocukta zamanı gelince onu yapacak. Ben o eğitimi versem de vermesem de çocuk yapacak. Tabii bunun için mücadele ediyoruz ama çokta çocukları sık boğaz etmemek gerek. Her şey vaktinde güzeldir. Vakti gelince olur yani. Ben sadece denedim. Büyük oğlum kendisi istiyordu. İstedığı için onu yaptık sonra rahatsızlandı bıraktık. Üç yaşındaydı büyüktü. Bir kardeşi oldu. Ek bir masraf çıktı. Masraf açısından bir tek kesmek istedim. Yoksa çocuk zaten hazır, kendisi bırakmıştı. İkinci oğlumda da hazır olduğunu hissettim. Onun için bir denedim hiç zorlamadım. Eğer ki bırakmak istemeseydi gittiği yere kadar devam ederdi.

Araştırmaya dâhil olan (K₇), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde çocuğunun aslında daha küçük yaşta tuvalet eğitimine hazır oluş belirtileri gözlemlediği halde doktorun yanlış yönlendirmesi nedeniyle eğitimi aksattığını belirtmiştir.

K₇: Ama burada doktorlar da bizi öyle yönlendiriyorlar. Ben ilk kızım da doktorumuza sormuştum ne zaman başlayayım diye. Çocuğum bir yaşındayken bile bezini çıkarıp geziyordu. Ben de sordum bu şekilde yapıyor eğitimi vermeye başlasam mı diye bana doktorumuzun dediği şu an yeni yeni onu öğrenmeye başladı. 2 yaşır tuvalet eğitimi çocuklarda kaslarının geliştiği yaşır. Doktorum öyle söyleyince de ben de öyle bir algı oluştu. İki yaşında vermeye başladım.

Araştırmaya dâhil olan (K₃) ile (K₅), çocuklarının tuvalet eğitimi alma süreçlerinin daha kolay geçmesinin çocukların yaşlarının artmasıyla doğru orantılı olduklarını düşündüklerini dile getirmişleridir.

K₅: Çocuğum aklının çalışması mı diyelim.

K₃: Aklının ermesi diyebiliriz.

K₅: Konuşması, kendini anlatabilmesi gerekiyor.

4.3 Tuvalet Eğitime Başlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların tuvalet eğitime başlama zamanının ne zaman olması gerektiğine dair sahip oldukları görüşleri saptamayı amaçlayarak hazırlanmış sorulara, araştırmacıların verdikleri cevapların analiz edilmesiyle elde edilmiş bulgular aktarılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcılara yöneltilen ‘Tuvalet eğitime sizce ne zaman başlanmalı?’ sorusuna katılımcıların dördü 18. aydan sonra yanıtını verirken, üçü 24. aydan sonra yanıtını vermişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₄), (K₅), (K₆) tuvalet eğitime 1,5 yaşından sonra; (K₂) ile (K₃) ve (K₇) 2 yaşından sonra başlamanın daha doğru olduğunu belirtmişlerdir.

K₅: Bence de 1,5- 2 yaşlarında başlanmalı.

K₇: 2 yaşır tuvalet eğitimi çocuklarda kaslarının geliştiği yaşır.

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde çeşitli nedenlerden dolayı annelerin kendilerine göre tuvalet eğitimi şekillendirmiş olmaları, tuvalet eğitimi vermeye kendileri için uygun koşullar sağlandığında başlamaları, kendilerince doğru olduğunu düşündükleri mevsimler için öncesinde tuvalet eğitimi vermeyi bekletmeleri gibi çeşitli nedenlerle annelerin hatalı tutumlarda bu oldukları yapılan analizler sonucu açığa çıkmıştır.

K₆: Bir de çevreyle alakalı. Biz küçük kızım 2 yaşına girdiği zaman köydeydik. Oradan oraya gidiyorduk, bezli olması rahatıma geliyordu. Şimdi öğreteceğim bir hafta sonra başka bir yere gideceğiz.

Araştırmaya dâhil olan (K₁) ile (K₄), tuvalet eğitimi verme süreçlerinde yaş artıp, çocuğun farkındalığı artıkça tuvalet eğitimi sürecinin daha zor geçeceklerini düşündükleri için eğitime erken yaşlarda başladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K₃) ile (K₅) çocuklarının yaşları artıp, farkındalıkları artıkça çocuklarıyla daha iyi iletişim kurarak daha rahat bir tuvalet eğitimi süreci geçirdiklerini dile getirmişlerdir.

K₁: Bilinçlendikleri için çok zor oluyor.

K₃: 2- 2,5 arası daha farkındalar. Yapma dediğin zaman ve niye yapmaması gerektiğini anlattığın zaman daha iyi anlıyorlar. 1,5 yaşında ya da 2 yaş arası söylediğin zaman insanı biraz daha yoruyor. Tabi ki bu çocukla da alakalı bir şey.

Katılımcılara yöneltilen ‘Tuvalet eğitimi kaç aylıkken vermeye başladınız?’ sorusuna katılımcıların çoğu 18 aylıkken yanıtını verirken bazı katılımcılar ise 12 aylık, 24 aylık yanıtlarını vermişlerdir. Araştırmaya dâhil olan (K₂) çocuğuna tuvalet eğitimi çocuğu 12 aylıkken vermeye başladığını belirtmiştir.

K₂: 1 yaşında başladık, ondan sonra devam etti.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₃), (K₄), (K₅), (K₆) çocuklarına tuvalet eğitimi vermeye çocukları 18 aylıkken vermeye başladıklarını dile getirmişlerdir.

K₄: Direkt 18 ay.

Araştırmaya dâhil olan (K₇), bütün çocuklarına tuvalet eğitimlerini vermek için çocuklarının 2 yaşına girmelerini beklediğini aktarmıştır.

K₇: 2 yaş.

4.4 Annelerin Çocuklarının Tuvaletinin Geldiğini Nasıl Anladıklarına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu kısmında çocuklarının tuvaletleri geldiğinde nasıl anladıklarını tespit etmek amacıyla hazırlanmış sorular yöneltilerek katılımcıların verdikleri cevaplardan çıkarılan bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 4.3: Annelerin Çocuklarının Tuvaletinin Geldiğini Nasıl Anladıklarına İlişkin Görüşleri

Kavram	Tema
Saklanarak Sallanarak Zıplayarak Söyleyerek	Çocukların hareketleri

Araştırmaya katılan (K₂) ile (K₇), çocukları koltukların arkasına saklandıkları zaman çocuklarının tuvaletlerinin geldiğini anladıklarını aktarmışlardır.

K₂: Bizde de büyük tuvaletini aklı erdiğinde koltukların, masaların arkasına geçerek yapmaya başladı.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₃) ve (K₅), çocuklarının tuvaletleri geldiğinde çocuklarının sallanmaya başladıklarını, onların da bu şekilde çocuğunun tuvaletinin geldiğini fark ettiklerini dile getirmişlerdir.

K₅: Evet sallanarak, sallanma hareketi yaparak.

Araştırmaya dâhil olan (K₆), çocuğunun tuvaleti geldiğinde zıpladığını böylelikle çocuğunun tuvaletinin geldiğini farkına vardığını belirtmiştir.

K₆: Kızım zıplardı.

Araştırmaya dâhil olan (K₄) katılımcısı çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde tuvaleti geldiğinde annesine söylediğini aktarmıştır.

K₄: Oğlum evde çişim var diye bağırdı. Hala da bağırr.

4.5. Tuvalet Eğitiminin Nasıl Kazandırılacağına İlişkin Anne Görüşleri

Annelerin tuvalet eğitimine ilişkin farkındalıklarının araştırıldığı araştırmanın bu bölümünde, annelerin tuvalet eğitimini kazandırma aşamasında nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini düşündükleri ve bu aşamada karşılaştıkları bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 4.4: Katılımcı Grubun Çocuklarına Tuvalet Eğitimi Kazandırma Biçimleri

Kavram	Tema
Ödüllendirerek Eğlendirerek	Teşvik etme
Rol model Göstererek anlatma	Rol model
Lazımlığa tepki Gaitadan / idrardan korkma Sifon sesinden korkma	Kaygı duyma

Araştırmaya katılan katılımcılardan (K₆) ile (K₇), çocuklarına tuvalet alışkanlığını kazandırmak için çocuklarını teşvik ederek kazandırmanın daha uygun olduğunu düşündüklerini ve teşvik ederek tuvalet eğitimi kazandırdıklarını belirtmişlerdir.

K₇: Ödüller veriyoruz, alkışlar yapıyoruz. Biz önce beraber girdik. Zaten söylenildiği gibi çocuk bizi hep orada görüyor banyo kapısı açık olduğu için ama annenin isteyip de çocuğun oraya gelmesi ayrı bir şey. Bizim hikâye kitaplarımız vardır hepsinin çok sevdiği. O çişini, kakasını yaparken, ben onlara hikâye okurum. Hikâye bittiğinde çiş de biter alkış yapıp kalkarız. Hikâyeye göre mesela Caillou parktan dönmeden çişini yapacak mı, o sayfaya gelmeden çiş bitecek mi, eğer o parktan dönmeden önce çiş biterse alkış yapardık.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₂), (K₃), (K₄), (K₅), (K₇) tuvalet eğitimi verme sürecinde rol model olma veya göstererek anlatma yollarıyla eğitimi öğrettiklerini açıklamışlardır.

K₅: O ağabeyini rol model aldı. Ağabeyim oraya gidiyorsa, öyle yapıyorsa, ben de gidip, yapacağım dedi. O yüzden küçükte öyle sorun yaşamadık. Ağabeyi öğretti diyebilirim.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₃), (K₄), (K₆) tuvalet eğitimi çocuklarına edindirme döneminde çeşitli sıkıntılar yaşayarak çocuklarında korku ve kaygı oluştuğunu belirtmişlerdir.

K₆: İki çocuğum var. Büyük çocuğuma iki buçuk yaşında eğitimi aldı. İki yaşında başladım, iki buçuk yaşında tamamladık. Benden kaynaklı bir durumdu. Üşüyecek, hastalanacak diye düşündüm. İlk çocukta biraz evhamlı oluyor insan. İkinci çocuğum şu an iki yaşında. Bir buçuk yaşında öğretmeye çalıştım ama hazır değilmiş, kabul etmedi. Ablasıyla beraber tuvalete gidiyorlardı. Ama lazımlığa yapmayıp, gidip koltuğun arkasına yapıyordu. Ben de anladım ki hazır değil. Yaza bir daha başlayacağız. İlk çocuğum kadar kolay olmayacağını düşünüyorum.

Araştırmaya dâhil olan (K₄) çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde lazımlığa oturmak istemediğini, kendisinin de büyüdüğünü dile getirerek ailenin diğer fertlerinden de gördüğü gibi klozete yapmak istediğini dile getirip lazımlığa tepki gösterdiğini dile getirmiştir.

K₄: Korkmaktan ziyade lazımlık ona oyuncak gibi geliyordu. Siz oraya oturuyorsunuz, ben de büyüdüm, ben de oraya yapacağım diyordu.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₄) ile (K₆) çocuklarının gaitasını gördüklerinde bunun kendi bedeninden çıktığını düşünerek bunun çocuğu korkuttuğunu ve idrarının tenine temas ettiğinde hissettiği sıcaklıktan korktuğunu dile getirmişlerdir.

K₆: Benim kızım korkuyordu kakasını yaptığında, bu benden mi çıktı diye.

Araştırmaya dâhil olan (K₃) çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde sifondan korktuğu için bu süreçte zorlandıklarını anlatmıştır.

K₃: Sifondan da korkuyorlar.

4.6 Tuvalet Eğitiminde Alt Bağlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri

Araştırmada bu başlık altında tuvalet eğitimini kazandırma sürecine başladıktan sonra annelerin çocukların altlarını bağlayıp bağlamadıklarının incelenmesine ait bulgular verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri yanıtlar ışığında bütün katılımcılar tuvalet eğitimini kazandırma süreçlerinde gündüzleri çocuklarını bezlemediklerini belirtmişlerdir.

K₁: Hiç bağlamadım. Zaten bezden kurtulmaya çalışıyorduk. O yüzden gündüz de gece de bağlamadım. Tek seferde bitirdik.

Annelerin tuvalet eğitiminde alt bağlama zamanına ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla yöneltilen sorulara verdikleri cevaplardan bu süreçte annelerin yanlış tutumlarda buldukları temasına ulaşıldığı Çizelge 4.5'te verilmiştir. Bu verinin elde edilmesini uygulanan odak grup görüşmesi yöntemi sağlamıştır.

Çizelge 4.5: Tuvalet Eğitiminde Alt Bağlama Zamanına İlişkin Anne Görüşleri

Kavram	Tema
Gece bezleyen Tuvalet yerini öğrenmede sorun Annenin kendisini düşünmesi	Annenin yanlış tutumu

Katılımcılar yöneltilen sorular ve katılımcılardan alınan cevaplar ışında çoğu katılımcının çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma süreçlerinde yanlış tutumlarda buldukları saptanmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimine başladıktan sonra geceleri çocuklarının altlarını bezlemedikleri ancak bazılarının geceleri çocuklarına bez taktıkları belirtilmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K₃) ile (K₅) çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma aşamasında geceleri çocuklarının altlarını bağladıklarını belirtmişlerdir.

K₃: Ben üç buçuk yaşına kadar gece altını bağladım. Çünkü çocuğum gece bir kere kaldırıldığında bir daha uyuyabilen bir çocuk değil. Gece eğer uyanırsa bütün gece uyanız biz de. Onun için bağladım. Ama hep kuru kalkıyordu. Ayda bir sefer belki altına kaçırıyordu. Onun için ben bir sene bağladım açıkçası.

Araştırmaya dâhil olan (K₅), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: annenin gece uykusundan uyanmakta zorlandığı veya uyanamadığı için çocuğunun altını gece bezlediğini, hatta bu gece bezlemeleri olduğu için çocuğunun tuvalet eğitimi kazanma sürecinin uzun sürdüğünü dile getirmiştir.

K₅: Ben de uykuya daldığım zaman uyuyakalabiliyordum, gece onu kaldırmayı unuttuyordum. Eğer eğitime başladıysak gece kaldırmak lazım. Gece de bağlamayıp, gece 2 kere falan kaldırmak gerekiyordu. Bazen kaldırdığım zamanlarda ama bezi çıkarır, sabaha kadar takmazdım. Ama eğer kaldırmamışsam mutlaka takıyordum. Çünkü kaçırıyordu.

K₅: Ben ikisine de yaptım. Belki de o yüzden benim gece bez takma dönemim uzadı. Belki hiç takmayıp gece bir kez kaldırsaydım tuvalete o kadar uzamazdı.

Araştırmaya katılan (K₄), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: tuvalet eğitimine başladıktan sonra gece gündüz bez takmadığını, bezi kesmeyi çocuğuna maddi sıkıntı kaynaklı olarak anlattığını aktarmıştır.

K₄: Ben bezi bıraktığım andan sonra eve hiç bez bile almadım. Paramız yok, bez alamıyoruz dedim. O şekilde de gitti. Gece yatmadan önce de şimdi tuvalete gireceğiz, gece de kalkmayacağız dedim. Tamam dedi. Oğlumla diyalog kurduğumuz zaman her şeyi yaptırabiliyoruz. Konuşması da çok netti. O şekilde konuşa konuşa onu ikna ettik. Ben emzik için de aynı şekilde, paramız yok anneciğim artık alamayız dedim, bıraktı.

Ben oğlumla gerçekten çok kolay bir hayat yaşadım. İnşallah kızım da öyle yaşarım.

4.7 Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Karşılaştığı Zorluklar

Araştırmanın bu başlığı altında annelerin tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde yaşadıkları zorlukları saptamaya yönelik hazırlanmış sorulara katılımcıların verdiği cevaplar analiz edilerek elde edilen bulgular yansıtılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu tuvalet eğitimi sürecinde zorluk yaşamadıklarını belirtmiş olmalarına rağmen zaman zaman çeşitli zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya dâhil olan (K₂) ile (K₇) çocuklarına tuvalet eğitimi verme sürecinde çeşitli zorluklar yaşadıklarını aktarmışlardır. Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₃), (K₄), (K₅) ve (K₆) çocuklarına tuvalet eğitimi verme süreçlerinde zorluk yaşamadıklarını dile getirmişlerdir.

K₇: Bol bol çamaşır yıkadık. Arada bir etraftan çiş, kaka temizlediğim olmuştur. Mesela ilk kızım balkona gidip, yapmış balkonda temizledim ben diyordu. Ortanca kızımın salonun ortasına çiş yapmışlığı var.

K₄: Hiçbir problem yaşamadım.

Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi sürecinde karşılaştıkları zorlukların Çizelge 4.6'da verilmiştir.

Çizelge 4.6: Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Karşılaştığı Zorluklar

Kavram	Tema
Altına kaçırma	Denetim ve bilgi eksikliği
Tuvalet yeri farkındalığı eksikliği	
Takıntı.	Tuvalete karşı psikolojik algı
İdrardan/ gaitadan korkma	
Gizlemeye çalışma	Cezadan kaçma
Başkasını suçlama	

Araştırmaya katılan katılımcılara çocuklarının tuvalet eğitimi alma süreçlerinde zorluk yaşayıp yaşamadıklarına ve/ veya yaşadılarsa ne gibi zorluklar yaşadıklarını saptamayı amaçlayan hazırlanmış sorular yöneltilmiş olup, katılımcıların tamamının farklı zorluklar yaşadıkları yapılan analizler sonunda tespit edilmiştir.

K₂: Bezde de, emzikte de, konuşmada da hepsinde zorluk yaşadık.

Araştırmaya katılan katılımcıların her biri çocuklarının tuvalet eğitimi alma süreçlerinde zaman zaman çocuklarında alta kaçırma durumu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan (K₃) ile (K₇) çocuklarının tuvalet eğitimi alma süreçlerinde tuvaletin nereye yapılması gerektiği farkındalığını edinmede zorluk yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

K₇: Bol bol çamaşır yıkadık. Arada bir etraftan çiş, kaka temizlediğim olmuştur. Mesela ilk kızım balkona gidip, yapmış balkonda temizledim ben diyordu. Ortanca kızımın salonun ortasına çiş yapmışlığı var.

Araştırmaya dâhil olan (K₂), çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuğunun alta kaçırma olayı yaşadıktan sonra sebebini babası olarak gösterdiğini söylemiştir.

K₂: Babası yanıdaydı. Babamın yüzünden altıma kaçırdım dedi, suçu babasına attı.

Araştırma katılımcılarından (K₁) ve (K₃) çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecinde, alaturka tuvalete asla tuvaletini yapmayı kabul etmeme veya kendi evi dışında başka bir yerde tuvaletini yapmayı reddetme gibi obsesif tavırlar sergilediğini fark ettiklerini belirtmişlerdir.

K₁: Benim oğullarım alaturka tuvalete asla oturmazlar. Bu sıkıntı oluyor tabi zaman zaman.

Araştırmaya dâhil olan (K₁) ile (K₅) çocuğunun tuvalet eğitimi alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuklarının idrarları tenlerine değdiğinde, idrarın sıcaklığından korktuklarını ve tepki verdiklerini söylemişlerdir.

K₁: Çişi vücuduna deyince korktu yoksa büyük tuvaletini yaptığı zaman anne o benim dedi, direkt sahiplendi.

Araştırmaya dâhil olan (K₂) ve (K₇) onlara yöneltilen araştırma sorularına verdikleri cevaplarda çocuklarının tuvaletlerini altlarına yaptıktan sonra veya tuvaletlerini

tuvalet dışında başka bir yere yaptıklarında kendi çabalarıyla temizlemeye çalışıp bunu ailelerinden gizleme çabasına girdiklerini belirtmişlerdir.

K₇: Pijamam tertemiz ama bak diye pijamasını gösteriyordu. Pijamasını çıkarıp yapmış.

Araştırma katılımcılarından (K₄) ve (K₆) çocuklarının tuvalet eğitimini kazanma döneminde gaitalarını gördüklerinde korktuklarını ve sahiplenmek istemediklerini belirtmişlerdir.

K₆: Benim kızım korkuyordu kakasını yaptığında, bu benden mi çıktı diye.

4.8 Alta Kaçırılmalar Sırasında Anneler Tarafından Verilen Tepkiler

Araştırmanın bu kısmında çocuklarına tuvalet alışkanlığını kazandırmayı çabalayan annelerin zaman zaman başlarına gelen alta kaçırılmalar sonrasında çocuklarına tepki verip vermediklerini veya verdilerse nasıl tepkiler verdiklerini tespit etmeye yönelik bu amaç uğruna hazırlanmış sorular yöneltilip, katılımcıların verdikleri yanıtlar ışığında ulaşılan analiz bulgularına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların çoğu, çocuklarına tuvalet alışkanlığı kazandırma sürecinde çocukları alta kaçırma olayı yaşadıkları zamanlarda sakin ve makul şekilde uyarmlar yaptıklarını, duruma tepki vermediklerini söylemişlerdir.

Araştırmaya dâhil olan (K₁), (K₂), (K₄), (K₅) tuvalet eğitimi sürecinde alta kaçırma sorunu yaşadıklarında olumsuz tepki vermediklerini aktarmışlardır.

K₅: Ben bezi çıkardıktan sonra yaklaşık 1- 1,5 ay yatak örtüsü serdim. Alt kaçırma olayı oluyordu. Çok da kızmadım, tepki vermedim. En azından hiçbir yer kirlenmemiş derdim, bir şey olmaz derdim, üstünü değiştirip, yıkayıp, yatırırdım. Yani kızmazdım.

Araştırma katılımcılarından (K₃), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecine ilişkin şunları belirtmiştir: çocuğu altına kaçırdığında kendisinin ve çevresindekilerin bağırdığını ve sert bir şekilde uyardığını anlatmıştır.

K₃: Artık herkes bir kere bağıınca, altına kaçırma, tuvalete yapman gerekiyor diye söyleyince artık dördüncü gün düzeliyorlar.

Araştırmaya dâhil olan (K₆), çocuğu altına yaptığı zaman çocuğunu “Bak ben üzülüyorum, üzme beni.” diyerek korkuttuğunu; araştırma katılımcılarından (K₇), çocuğunun tuvalet eğitimini alma sürecinde çocukları altına yaparsa pek tepki vermediğini ancak çocuğu altına yaparsa çocuğuna taktığı alışırma külotundaki çizgi film figürünün (Niloya) boğulup öleceği söyleyerek korkuttuğunu açıklamıştır.

K7: Bizim klotumuz Niloyalıydı, korkunç biraz belki ama eğer altına yaparsan, klotun ıslanırsa Niloya lr diyordum. O da Niloya lmesin deyip, yapmıyordu.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, elde edilen bulgulardan ulaşılan araştırma sonuçları ile literatürdeki benzer çalışmaların karşılaştırılmasına ve tartışılmasına ek olarak ileride yapılacak çalışmalar için bazı önerilere yer verilmektedir.

5.1 Sonuçlar ve Tartışma

Bu araştırmada okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarını incelenmiştir. Araştırma ölçütlerine göre seçilmiş yedi annenin katılımıyla gerçekleşen çalışmada problem yanıtlandırılmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere yapılan nitel analizler sonucunda aşağıda belirtilen sonuçlar açığa çıkmıştır:

- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının, annelerin eğitim düzeylerine göre değişmediği tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının sahip oldukları bilgiler sonucu etkilendiği ve tuvalet eğitimini vermelerine yön çizdiği saptanmıştır.
- Araştırmaya katılan annelerin doğru tuvalet eğitimini bilmedikleri ve çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde çeşitli hatalar yaptıkları tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimini önemli buldukları ancak tuvalet eğitimi üzerine araştırma yapmadan sahip oldukları bilgiler kapasitesinde çocuklarına tuvalet eğitimini kazandırdıkları saptanmıştır.

- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının çocuğun büyüdüğü aile yapısına göre değişiklik göstermediği tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının annenin yaşı ile farklılık göstermediği tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre değişmediği sonucu saptanmıştır.

Araştırmanın problemine cevap bulmak için uygulanan nitel analizler sonucunda yukarıda verilen sonuçların yanı sıra önemli bulgular da elde edilmiştir. Bu bölümde ulaşılan sonuçlar ile literatürdeki benzer çalışmaların ilişkisi tartışılacaktır.

5.1.1 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmada katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimini vermeye 18. aydan sonra başladıkları tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürdeki benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir. Önen ve diğ., (2012), beş yaş altı 861 çocuğu değerlendirdikleri çalışmada tuvalet eğitimine çoğunlukla 19-24 aylarında (%35,7) başladığı belirlenmiştir. Bolat (2015); 18-24 ay (% 35,0) arasında başladığını, Çalışır ve diğ. (2011); 24-29 ay (%40,1) başladığını belirlemişlerdir. Literatürde tuvalet eğitimine başlamak için çocukların yeterli fiziksel gelişime 18- 24 aylardan sonra sahip oldukları, fizyolojik, psikolojik, sosyal gelişiminde sorunu olmayan çocuklar için tuvalet eğitimini kazanma zamanının en iyi 22-36 ayları arasında olduğu, 48. aya kadar devam ettiği görülse dahi genellikle 36. ayda bu sürecin tamamlandığı belirtilmektedir (Arıkan ve diğ., 2013; Meggitt, 2012; Potts ve Mandleco, 2012; Salihoğlu-Dursun, 2015). Araştırmada katılımcıların tamamı tuvalet eğitimi sürecini 36. aya kadar tamamladıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç literatürle paralellik göstermekte ve sağlıklı gelişim sonucu beklenenle örtüşmektedir (Byron, 2009; Meggitt, 2012; Semerci, 2015; Yavuzer, 2012).

Tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuğu bezlemeye devam etmek yanlış bir tutumdur. Çocuğun altı bezlenmemeli ve çocuk alta kaçırma durumu yaşadığında, sebep olduğu durum ile yüzleşmesi sağlanmalıdır. Bu yüzleşme çocuğun sağlıklı

gelişimi için önemlidir (Conk ve diğ., 1992). Çocuğun altı gündüz veya gece bağlanmaya devam ederse bu durum çocuğun tuvaletini ne zaman tutup ne zaman tutmaması kararını vermesine engel teşkil edebilir (Conk ve diğ., 1992). Araştırmada katılımcıların hepsinin tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuklarının altını gündüz bağlamadıkları saptanmıştır. Bu durum literatürdeki benzer çalışmalarla da paralellik göstermektedir (Conk ve diğ., 1992). Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimine başladıktan sonra çocuklarının altlarını gece bezlemedikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucu literatürle paralellik göstermemektedir (Conk ve diğ., 1992, Deniz, 1997).

Araştırmada elde edilen bulgularda katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi sürecine başlanması gereken doğru yaşı bildikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç literatürdeki benzer çalışma ile tezat niteliğindedir (Deniz, 1997).

Araştırmadaki katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi sürecinde zaman zaman yaşadıkları alta kaçırmalara genellikle olumsuz ve büyük tepkiler vermedikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç, literatürdeki benzer çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Wechselbers, 1984).

Çalışır ve diğ. (2011), yaptığı çalışmada annelerin tuvalet eğitimi sürecine başlamak için yaz aylarını tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu sonuç bu araştırma için de geçerlilik göstermektedir. Annelerin kış aylarında tuvalet eğitimine başlarsa çocuğun hasta olma ihtimaline neden olacaklarını düşündükleri saptanmıştır.

Tuvalet eğitimi sürecinin sağlıklı ve doğru bir şekilde sürdürülmesi çocuğun sağlıklı gelişimi için büyük önem teşkil etmektedir. Fizyolojik açıdan yeterli kas ve sinir gelişimini tamamlayan ve psikolojik olarak sorun yaşamayan çocukların sosyal gelişimlerinin de sağlıklı devamlılığı, bireysel bağımsızlığının kazanımı için bu süreç çocuğun gelişiminde büyük öneme sahiptir (Topçuoğlu, 2003). Araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma sürecinde çeşitli zorluklar yaşadıkları ve çocuklarında kaygılı durumlar gördükleri (çocuğun gaitasından, idrarından, sifondan korkması, lazımlığa tepki göstermesi, istifra, koku hassasiyeti, sünnetten sonra korkma) tespit edilmiştir. Literatür tarandığında bu sonuca ulaşılmış benzer çalışma olduğu görülmüştür (Çalışır ve diğ., 2011).

Araştırmada katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimi sürecini önemli buldukları tespit edilmiştir. Ancak literatür tarandığında, bu sonucu destekleyen veya desteklemeyen herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

Çocuğa tuvalet eğitimi kazandırmanın çeşitli yolları mevcuttur (Beth ve diğ., 2008). Bu araştırmada katılımcıların çoğunun çocuklarına tuvalet eğitimi kazandırma döneminde rol model olarak/göstererek bu süreci tamamladıkları saptanmıştır. Literatürde bu sonuç ile alakalı çalışma bulunamamıştır.

5.1.2 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin yaşı, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?

Araştırma grubu yaşları farklı olan annelerden oluşturulmuş ve yapılan görüşme sonucu elde edilen bulgular sonucunda, farklı yaşlardaki annelerin benzer hatalar yapmış oldukları tespit edilmiş olduğundan; araştırmaya dâhil olan katılımcıların yaşları ile çocuklarına uyguladıkları tuvalet eğitimi farkındalıkları bağdaştırılamamıştır. Elde edilen bu sonuç literatür ile benzerlik göstermektedir (Deniz,1997).

5.1.3 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk sayıları ve aile yapıları, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?

Deniz (1997), yaptığı çalışmada çocuk sayısı az olan annelerin daha fazla çocuğu olan annelere göre tuvalet eğitimi konusunda her konuda olmasa da genellikle daha bilinçli olduğunu saptamıştır. Araştırma grubu oluşturulurken farklı çocuk sayısına sahip anneler seçilmiştir ve elde edilen bulgular sonucunda farklı çocuk sayısına sahip annelerin benzer hatalar yaptıkları tespit edilmiş olduğundan araştırmaya katılan katılımcıların verdikleri cevaplardan sahip oldukları çocuk sayısı ile tuvalet eğitimi farkındalıkları arasında anlamlı bir bağ bulunamamıştır. Elde edilen sonuç literatürle ilişkilendirilememiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların aile yapıları ile annelerin tuvalet eğitimine başlama süreçleri arasında bir bağ kurulamamıştır. Bu sonuç, literatürdeki benzer amaca yönelik yapılmış çalışma ile paralellik göstermektedir (Deniz, 1997). Conk ve diğ., (1992) tarafından, çekirdek aile yapısında olan çocukların tuvalet eğitimi süreçlerinin daha doğru ve sağlıklı gerçekleştiği belirtilmiştir. Ancak bu çalışma için bu sonuç uyumluluk göstermemektedir.

5.1.4 Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin eğitim düzeyi tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?

Araştırmada çoğu annenin çocuklarına tuvalet eğitimini kazandırma döneminde çeşitli hatalı davranışlar sergiledikleri (tuvalet eğitimi yarıda kesme, tuvalet eğitimi için yaz ayını bekleme) fark edilmiştir. Bu sonuç, literatürdeki tuvalet eğitimi üzerine yapılan benzer çalışma ile de benzerlik göstermektedir (Çalışır ve diğ., 2011). Bu tür hatalı davranışlar çocuğun gelişimi açısından çeşitli sorunlara sebebiyet verebilirler. Literatür tarandığında annenin öğrenim düzeyi ile tuvalet eğitimi sürecinin daha sağlıklı geçmesi beklenmektedir (Aktosun, 2014; Ball ve Bindler, 2003; Gilbert., 2014; Wilson, 2011). Araştırmada ise katılımcıların eğitim düzeyi ile yanlış tutum sergilemeleri arasında bir bağ bulunamamıştır. Bu sonuç literatürdeki bazı araştırma verileri ile zıt düşmektedir (Bolat, 2015; Deniz ve Görak, 2016).

Tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuğu bezlemeye devam etmek yanlış bir tutumdur. Çocuğun altı bezlenmemeli ve çocuk alta kaçırma durumu yaşadığında, sebep olduğu durum ile yüzleşmesi sağlanmalıdır. Bu yüzleşme çocuğun sağlıklı gelişimi için önemlidir (Conk ve diğ., 1992). Çocuğun altı gündüz veya gece bağlanmaya devam ederse bu durum çocuğun tuvaletini ne zaman tutup ne zaman tutmaması kararını vermesine engel teşkil edebilir (Conk ve diğ., 1992). Araştırmada katılımcıların hepsinin tuvalet eğitimi sürecine başladıktan sonra çocuklarının altını gündüz bağlamadıkları saptanmıştır. Bu durum literatürdeki benzer çalışma ile de paralellik göstermektedir (Conk ve diğ., 1992). Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda araştırmaya katılan katılımcıların çoğunun tuvalet eğitimine başladıktan sonra çocuklarının altlarını gece bezlemedikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonucu literatürle paralellik göstermemektedir (Conk ve diğ., 1992; Deniz, 1997). Araştırmaya katılan annelerin öğrenim düzeyleri ile tuvalet eğitimi sürecinde çocuklarına gece bez bağlamaları arasında da bir bağ bulunamamıştır. Bu sonuç, literatür ile benzerlik göstermektedir (Deniz, 1997).

5.1.5 Okul öncesi dönemde çocuğu olan ailenin gelir düzeyi, onların tuvalet eğitimi farkındalıklarını nasıl etkiler?

Literatürde sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin özellikle bezden kurtulmak için tuvalet eğitimi sürecine erken başladıkları belirtilmiştir. Mota ve Barros (2008), tarafından yapılan bir çalışmada fakir annelerin tuvalet eğitimine başlama yaşı

diğerlerine göre daha erkendir. Horn ve diğ. (2006), yaptıkları çalışmada da düşük sosyoekonomik düzeye sahip Afro-Amerikan ailelerin, yüksek sosyoekonomik düzeyde olan beyaz ırk ailelere göre daha erken eğitime başladıkları gösterilmiştir. Literatürdeki bu sonuçlar ile bu araştırmadan elde edilen sonuçlar uyumluluk göstermemektedir. Araştırmada sosyoekonomik düzey ile annenin çocuğa tuvalet eğitimini vermeye başlama yaşı arasında bir bağ bulunamamıştır.

5.2 Öneriler

Bu bölümde, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarının incelendiği bu araştırmada elde edilen sonuçların literatürle tartışılmasının ışığında bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

Literatürü zenginleştirmek adına,

- Normal gelişim gösteren, sağlıklı bireylerin tuvalet eğitimi ile ilgili yerli yayın eksikliğini gidermek için bu konuda daha fazla çalışma yapılması önerilir.
- Tuvalet eğitiminin öneminin incelendiği yeterli sayıda ve güncel, yerli kaynak olmadığı tespit edilmiş olduğunda, bu konuyu irdeleyen daha fazla çalışma yapılması önerilir.
- Tuvalet eğitimi sürecinde genellikle annelerin yaşadıklarına ve yaptıklarına değinilmiş olduğu görüldüğünden, çocukların da tuvalet eğitimi sürecinde ne gibi durumlar yaşadıklarını ve nasıl duygular hissettiklerini tespit etmeyi amaçlayan çalışmalar yapılması önerilir.
- Yapılan çalışmaların çoğunlukla nicel yöntemler kullanıldığından, nitel analiz yöntemlerinin kullanımına yönelik azlığı telafi etmek adına nitel analiz yöntemlerinin kullanıldığı yeni araştırmalar yapılması önerilir.

Tuvalet eğitimi farkındalığını artırmak adına,

- Tuvalet eğitimi ile ilgili aile eğitim programlarının yapılması önerilir.
- Katılımcı grubunun daha önce çocuk sahibi olmayan hamile kadınlardan oluşturulup, doğru tuvalet eğitimi bilgi seviyelerini ve tuvalet eğitimi farkındalıklarını ölçmek için hazırlanan ve elde edilen sonuçların katılımcılar

ile paylaşılarak katılımcıların bilinçlenmesini sağlayan çalışmalar yapılması önerilir.

- Bu konu hakkında basın ve sosyal medyaya daha fazla görsel ve işitsel veri girişi sağlanması önerilir.
- Özellikle bebeklere ve hamilelere yönelik mağaza ve internet sitelerinde bu konunun önemine dikkat çeken başlık, reklam ve afişlerin kullanılması önerilir.

KAYNAKLAR

- Aktosun, Y. Y. (2014).** *Problem Çocuk mu?*. İstanbul: Işık Yayınları.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş., Çimen, S. (2000).** *Çocuk Gelişimi-1*. İstanbul: Ya-pa Yayınları. s.82-89.
- Ardıç, A. (2008).** *Uyarlanmış Yoğun Tuvalet Eğitimi Yönteminin Otistik Özellikler Gösteren Çocuklara Tuvalet Becerilerinin Çğretiminde Etkililiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Arıkan, D., Çelebioğlu, A. ve Tüfekçi, F. G. (2013).** *Çocukluk Dönemlerinde Büyüme ve Gelişme*. Conk, Z., Başbakkal, Z., Yılmaz, H. B. ve Bolışık, B. (Ed.). *Pediatric Hemşireliği*. Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi. s.53-66.
- Arslan, E. (2015).** *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Bizim Büro Ofset. s. 92.
- Aslan, C. (2016).** *Otizm Spektrum Bozukluğunda Regresyon İle İlişkili Klinik Ve Otoimmün Değişkenler*. Uzmanlık Tezi. Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı. Ankara.
- Ataklı, A. ve Ekinci, S. (2009).** *Çocuğunuz İçin "Keşke" Demeden*. Ankara: Arkadaş Yayınevi. s. 116- 118
- Atay, M. (2011).** *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim 2*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Atkinson, R., Smith, E., Bem, D., Hoeksema, S. (2006).** *Psikolojiye Giriş*.(Çev.: Y. Alagon). (3. baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Avcı, N. (2010).** *Gelişimde 0-3 Yaş*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydın, A. (2014).** *Eğitim Psikolojisi: Gelişim- Öğrenme- Öğretim* (13. baskı.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, B. (2015).** *Çocuk ve Ergen Psikolojisi* (5.baskı.). Ankara: Nobel Basımevi.
- Aydın, C., Çıtak, A. ve Erermiş, S. (2011).** *Çocuk Ruh Sağlığı Yönünden Enürezis ve Enkoprezis. Ben Hasta Değilim Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü*. Ekşi A. (Ed.). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi. s. 97-109.
- Azrin, N. H. ve Foxx, R. M. (1971).** A Rapid Method of Toilet Training The Institutionalized Retarded. *Journal of Behavior Analysis*, 4(2), 89-99.
- Ball, J. W. ve Bindler, R. C. (2003).** *Pediatric Nursing Caring For Children* (3. Eds.), New Jersey: Prentice Hall.

- Baxter, P. ve Jack, S. (2008).** Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers. *The Qualitative Report*, 13(4), 544-559. Retrieved from <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol13/iss4/2>
- Bayhan, P. S. ve Artan, İ. (2011).** *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Berk, L. E. (2012).** *Infants, Children and Adolescents* (7. baskı). United States of America: Pearson Education.
- Beth, A., Choby, M. D., and Shefaa George, M. D. (2008).** Toilet Training. *American Academy of Family Physicians*. 78(9):1059-1064, 1066, San Jacinto Methodist Hospital, Baytown, Texas.
- Beyazoğlu, G. (2014).** *Oyun ve Su Terapilerinin Otizm Tanısı Almış Bir Çocukta Gözlenen Davranış Bozukluklarını Azaltılması Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Bıçakçı, M. Y. (2015).** *Bebeklik ve İlk Çocukluk Döneminde (0-36 Ay) Gelişim: Duyuların Gelişimi ve Desteklenmesi*. İstanbul: Eğiten Kitap.
- Blum, N.J., Taubman, B., Nemeth, N., (2003).** Relationship Between Age at Initiation of Toilet Training and Duration of Training: A Prospective Study. *American Academy of Pediatrics*. 111 (4).
- Bolat, E. (2015).** 1-4 Yaş Arası Çocuğa Sahip Annelerin Tuvalet Eğitimi Kazandırma Konusunda Tutum ve Görüşlerinin İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Araştırmaları Dergisi*. s. 53-67.
- Bolat, Ö. (2016).** *Beni Ödülle Cezalandırma*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Bowden, V. ve Greenberg, C. S. (2013).** *Children and Their Families The Continuum of Nursing Care* (3. eds.). Philadelphia: Wolters Kluwer Health/Lippincott Williams& Wilkins.
- Boyd, D. ve Bee, H. (2009).** *Çocuk Gelişim Psikolojisi*. (Çev.: O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Brazelton, T. B. (1962),** A Child-oriented Approach to Toilet Training. *Pediatrics*. 29: 121-128.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Çakmak, E., Akgün Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2010).** *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Byron, T. (2009).** *1 Yaşından 3 Yaşına Çocuk Bakımı*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Can, G. (2016).** *Kişilik Gelişimi (Psikososyal ve Ahlak Gelişimi)*. Yeşilyaprak, B. (Ed.). *Eğitim Psikolojisi: Gelişim- Öğrenme- Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi. s. 125-146.
- Choby, B. A., George S. (2008).** Toilet Training. *Am Fam Physician*. 78: 1059-1064.

- Conk, Z., Başbakkal, Z., Genç, G., Bolşık, B., (1992).** Tuvalet Eğitiminde Annelerin Uyguladıkları Yöntemlerin İncelenmesi. *III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı*. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu. Esnaf Ofset Matbaacılık. Sivas. Haziran. s. 690-698
- Creswell, John W. (2014).** *Research Design, Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*, Fourth ed. Lincoln: Sage Publications
- Cüceloğlu, D. (2016).** *Geliştiren Anne-Baba*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2005).** *Başarıya Götüren Aile*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2008).** *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. Konya: KökYayıncılık.
- Çalışır, H., Özvurmaz, S., Şahbaz, M., & Tuğrul, E. (2011).** Annelerin Tuvalet Eğitimi Sırasında Kullandıkları Yöntemler İle 1-4 Yaş Çocukların Altlarını İslatma Durumları Arasındaki İlişki. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. s. 17-23.
- Çavuşoğlu, H. (2013).** *Çocuk Sağlığı Hemşireliği*. (Cilt 1). Ankara: Sistem Ofset Basımevi. s. 89-90.
- Deniz, Ç. ve Görak, G. (2016).** *Çocuklarda Tuvalet Eğitimi ve Kullanılan Yöntemler*. Jaren. 4(1), s.59-64. erişim adresi: https://www.journalagent.com/jaren/pdfs/JAREN_4_1_59_64.pdf
- Deniz, E. (2012).** *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Maya Akademi. s. 104-114.
- Deniz, Ü. (1997).** *Annelerin Tuvalet Eğitimine İlişkin Bilgi ve Uygulamaları*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Duffy, B. (2015).** *A Modified Azrin and Foxx Rapid Toilet Training Protocol for Children With Autism Spectrum Disorder*. The Ohio State University..
- Eder, R. ve Mangelsdorf, S., (1997).** *The Emotional Basis of Early Personality Development: Implications For He Seif Cencept*, Handbook of Personality Psychology. Hasselt (Eds) Advanced Abnormal Psychology s:231 New York: Kluwer.
- Eren, T. ve Oğuz, F. (2014).** *Sağlıklı Çocuklarda Tuvalet Eğitimi*. Turkish Family Physician, 5(3):13-18.
- Evliyaoğlu, N. (2010).** *Sağlam Çocuk İzlemi*. Türk Pediatri Arşivi. 42(1), 6-10.
- Ferrier, K. (2017).** *Toilet- Training a Child with Autism in a School Setting*. Western Michigan University.
- Fidancı, K., Fidancı, B. ve Sarı, E. (2013).** *Yaş Dönemlerine Göre Gelişim Özellikleri*. <http://www.jcam.com.tr/files/KATD-1565.pdf>. Erişim Tarihi: 19 Aralık 2018.
- Gauvain, M. ve Parke, R. D. (2009).** *Child Psychology A Contemporary Viewpoint* (7. eds.). United States of America: Mc Graw- Hill.

- Gilbert, J. (2014).** *Tuvalet Eğitimi*. (Çev.: T. Kanbur). İstanbul: Mikado Yayınları.
- Gökçay, G. (2011). *Yaşamın İlk 2 Yılında Çocuk Sağlığı ve Bakımı*. İstanbul: A. E. Yayıncılık. s. 132- 133
- Göknar, Ö. (2012).** *Bilinçli Çocuk Yetiştirme* (4. baskı.). Ankara: Arkadaş Yayınevi. s. 53-55.
- Güneş, A. (2015).** *Çocuk Eğitiminde Doğru Bilinen Yanlışlar*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hooman, N., Safaii, A., Valavi, E., & Amini-Alavijeh, Z. (2013).** Toilet Training in Iranian Children: A Crosssectional Study. *Iranian Journal of Pediatrics*. 23(2), 154–158.
- Horn, I. B., Brenner, R., RAO, M., Cheng, T. L. (2006).** Beliefs About the Appropriate Age For Initiating Toilet Training: Are There Racial and Socioeconomic Differences?. *J Pediatr*.
- İnanç, B. Y., Atıcı, M. K. ve Bilgin, M. (2015).** *Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi* (10. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kavaklı, A. (1992).** *Çocukluk Yaşlarında Büyüme ve Gelişme*. İstanbul: Hilal Matbaacılık A.Ş., s.17-193.
- Kiddoo, D. A. (2012).** Toilet Training Children: When to Start and How to Train. *Canadian Medical Association Journal*. 184(5):511-512.
- Koç, I., Camurdan, A. D., Beyazova, U., İlhan, M. N., Sahin, F. (2008).** Toilet training in Turkey: the factors that affect timing and duration in different sociocultural groups. *Child Care Health Dev*, 34: 475-481.
- Kökçü F, Kesebir S. (2010).** İki uçlu olgular ve çocuklarında bağlanma biçiminin mizaç, kişilik ve klinik özellikler ile ilişkisi: kontrollü bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 21: 309-318.
- Koroğlu, E. (2015).** *Oyun Çocuğu: 1-3 Yaşları Arasındaki Çocuğunun Büyümesi, Gelişmesi, Beslenmesi Ve Sorunları* (3. baskı). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Köse, D., Çınar, N., Altınkaya S. (2013).** Yenidoğanın Anne ve Baba ile Bağlanma Süreci. *Türk Tabipleri Birliği Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 22(6), 239-240. adres: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/198314#page=36>
- Küçük L. (2010).** Çocuk ve Ergenlerde Önemli Bir Sorun Olan Enürezisin Psikososyal Yönü. *Maltepe Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*. 3: 68-72.
- Küçükkaragöz, H. (2016).** *Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi*. Yeşilyaprak, B. (Ed.). Eğitim Psikolojisi: Gelişim- Öğrenme- Öğretim. Ankara: Pegem Akademi. s. 102-122.
- Lincoln, Y. S. ve Guba, E. G. (1985).** *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.

- Meggitt, C. (2012). *Understand Child Development*. London: Hodder& Stoughton General Division.
- Metin, N. E., Turan, F. ve Yükselen, İ. A. (2014).** *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-1* (2. baskı). Ankara: Matsa Basımevi. s. 51-54.
- Miles, M. B., Huberman A. M., Saldana, J. (1994).** *Qualitative Data Analysis AMethods Sourcebook* (Eds. 3). Sage Publications.
- Monsen, R. B. (2001).** *Giving children control and toilet training*. Journal of Pediatric Nursing. 16(5):375-376.
- Mota, D.M., Barros A. J. D. (2008).** Toilet Training: Methods, Parental Expectations and Associated Dysfunctions. *Jornal De Pediatria*;84(1):9-17.
- Ollendick, T. ve Byrd, D.A. (2001).** *Anxiety disorders*. In: Michel Harsen, Vincent B. Van.
- Önen, S., Aksoy, İ., Taşar, M. A. ve Bilge, Y. D. (2012).** Çocuklarda Tuvalet Eğitimini Etkileyen Faktörler. *Bakırköy Tıp Dergisi*. 8(3), 111-115.
- Özkubat, U. ve Töret G. (2014).** Zihinsel yetersizliği olan çocuklara gündüz tuvalet kontrolü becerisi öğretiminde anneleri tarafından sunulan geleneksel gündüz tuvalet kontrolü öğretiminin etkililiği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 35 (1): 61-84.
- Özkul, E. (2017).** *Tuvalet Eğitimi Tamamlanmış Çocukların, Dışkı, İdrar Kontrolü ve Tuvalet Becerisi Kazanmalarını Etkileyen Faktörlerin ve Etkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Özmert, E. (2006).** Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi-III. *Aile, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. s. 256-273.
- Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A. (2015).** *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları* (13. baskı.). Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Paktuna-Keskin, S. (2011).** *Sevgili Anneler ve Babalar* (2. Baskı), İstanbul, Boyut Yayınları.
- Patton, M. Q. (2002).** *Qualitative evaluation and research methods (Third Edition)*. Thousand Oaks. CA: Sage Publication, Inc.
- Polan, E. U. ve Taylor, D. R. (2010).** *Journey Across the Life Span: Human Development and Health Promotion*. United States of America: F.A. Davis Company.
- Potts, N. L. and Mandlco, B. L. (2012).** *Pediatric Nursing Caring for Children and Their Families* (3. eds.). Canada: Thomson Delmar Learning.
- Powers, M. K., Brown, E. T., Hogan, R. M., Martin, A. D., Ortenberg, J., Roth, C. C., (2015).** Trends in Toilet Training and Voiding Habits among Children with Down Syndrome. *The Journal of Urology*, 194 (3), s. 783-787.

- Rinald, K. (2011).** *Effectiveness Of A Rapid Toilet Training Workshop For Parents Of Children With Developmental Disabilities*, The Universty Of British Columbia.
- Salihoğlu-Dursun, S. (2015).** *Hamilelik ve 0-6 Yaş Döneminde Çocuk Bakımı ve Eğitimi El Kitabı* (s. 267- 352). İstanbul: Hayat Yayıncılık
- Salihoğlu-Dursun, S. (2012).** *Çocuk Bakımı ve Eğitimi*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- Semerci, B. (2015).** *Birlikte Büyütelim: Çocuk Ruh Sağlığı* (8. baskı). İstanbul: Alfa Yayınları. s. 54- 58
- Shelov, S. P. ve Altmann, R. T. (2015).** *Bebek ve Küçük Çocuk Bakımı 0-5 Yaş*. (Çev.: C. Elmas). Ankara: İmge Kitabevi. s. 369- 372.
- Sheridan, D. M. (1995).** *From Birth To Five Years*. UK: Routledge.
- Sıdal, M., Oğuz, F., Ünüvar, E., Kılıç, A. Ve Yıldız, İ. (2014).** *Genel Pediyatri*. Devocioğlu, Ö. ve Çıtak, A. (Ed.). Pediatride Rutinler. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevleri. s. 186.
- Snell, M. E. Ve Farlow L. J. (1993).** *Self Care Skills*. Snell, M. E. (Ed.). *Instruction of Students with Severe Disabilities* (4. baskı).New Jersey: Prentice-Hall, Inc. s. 380-441
- Strauss, A., Corbin, J. M. (1990).** *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*, Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc
- Suldo, S.M., ve Shaffer, E. J. (2008).** Looking beyond psychopathology:The dual-factor model of mental health in youth. *School Psychology Review*, 37, 52- 68.
- Swift, T. J. (2013).** *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. (Çev.: B. Akman). İstanbul: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Şimşek, R. (2016).** *Tablet Çocukları: Zamane Çocuklarına Zamane Psikolojik Yöntemler*. İstanbul: Arel Kitap.
- Tarhan H., Çakmak Ö., Akarken İ., Ekin R.,G, Ün S., Uzelli D., Helvacı M., Aksu N., Yavaşcan Ö., Sönmez, N. (2008).** *Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı'nın Annelerin Kuruluk Kaydı Tutma İle Gündüz Tuvalet Kontrolü Kazandırma Becerisini Ve Çocukların Gündüz Tuvalet Kontrolünü Kazandırmasındaki Etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı.
- Toparlı, R. (2005).** *Türkçe Sözlük (10. Baskı)*. Ankara: 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Topçuğlu, V. (2003).** Obsesif Kompulsif Bozuklukta Psikanalitik Görüşler. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. s. 46-50.

- Tural-Büyük, E. (2017).** Annelerin Tuvalet Eğitime Yönelik Bilgi ve Yaklaşımları. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2:2, s.38-54.
- Tümkiye, S. (2012).** *Dil Gelişimi*. Deniz, E. (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Maya Akademi. s. 29-45.
- Uysal, F. (2007).** *Çocuk Sağlığı*. İstanbul: Morpo Kültür Yayınları.
- Varol, N. (2005).** *Beceri Öğretimi ve Öz Bakım Becerilerinin Kazandırılması*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Wechselbers, K. (1984).** *Anne ve Çocuk* (Çev.: Erdoğan Kınalıbay) (4. Baskı). İstanbul: Evrim Matbaası.
- Wheeler, M. , (2011).** *Herkes İçin Tuvalet Eğitimi* (Çev.: Saadet Baykal). İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Wilson, D. (2011).** *Family-Centered Care Of The Young Child*. Hockenberry, M.J. and Wilson, D. (Ed.). *Wong's Nursing Care of Infants and Children* (9. eds.). America: Mosby. s. 564-567.
- Yavuzer, H. (2012).** *Çocuk Psikolojisi* (34. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2006).** *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006).** *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, R. (2009).** *Çocukluk Dönemlerinde Büyüme ve Gelişim*. Ankara: Sistem Ofset. s. 47.
- Yin, R.K. (2003).** *Case Study Research: Design and Methods*, Sage, Thousand Oaks, California.
- Yörükoğlu, A. (2015).** *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Özgür Yayınları.

EKLER

EK 1 : Görüşme Soruları

Ek 2 : Görüşme Kaydı

Ek 3 : Etik Onay Formu

Ek 1: Görüşme Soruları

A. Anneye Yönelik Tanıtıcı Bilgiler

1. Kaç yaşındasınız?
2. Eğitim durumunuz nedir?
3. Çalışıyor musunuz?
  - a. *Evet ise çalıştığınız meslek dalı nedir?*
4. Aile yapınız nasıl? (Çekirdek-Geniş-Parçalanmış)
5. Gelir düzeyiniz nedir?
6. Kaç çocuğunuz var?
  - a. *Yaşları nedir?*
  - b. *Çocuğunuz 1-3 yaş aralığında ise idrarını söylüyor mu?*
  - c. *Gaitasını söylüyor mu?*
  - d. *Ne zaman haber vermeye başladı?*

B. Annenin Tuvalet Eğitimi Farkındalığına İlişkin Sorular

1. Tuvalet eğitimi sizce önemli midir?
  - a. *Evet, ise nedenini belirtiniz.*
  - b. *Hayır, ise nedenini belirtiniz.*
2. Sizce çocuğun tuvalet eğitimi hangi aylar arasında başlanmalıdır?
  - a. *Neden bu aylar arasında başlanmasını uygun buluyorsunuz?*
3. Çocuğunuza tuvalet eğitimini kaç aylıkken vermeye başladınız?
4. Çocuğunuzun tuvaleti geldiğini nasıl anlarsınız?
5. Sizce çocuğa tuvalet eğitimi nasıl kazandırılır?
  - a. *Siz çocuğunuza nasıl kazandırdınız?*
6. Tuvalet eğitimi verirken çocuğunuzun altını gündüz bağladınız mı?
  - a. *Evet, ise nedenini belirtiniz.*
  - b. *Hayır, ise nedenini belirtiniz.*

7. Tuvalet eğitimi verirken çocuğunuzun altını gece bağladınız mı?
  - a. *Evet, ise nedenini belirtiniz.*
  - b. *Hayır, ise nedenini belirtiniz.*
8. Çocuğunuza tuvalet eğitimi kazandırırken hangi zorluklarla karşılaştınız?
9. Çocuğunuz altına kaçırduğında nasıl tepki verdiniz?

Ek 2: Görüşme Kaydı

ARAŞTIRMACI: Ses kaydını başlattım.

ARAŞTIRMACI: Kaç yaşındasınız?

K₁: 28.

K₂: 36.

K₃: 37.

K₄: 29.

K₅: 38.

K₆: 33.

K₇: 42.

ARAŞTIRMACI: Eğitim durumunuz nedir?

K₁: Lise.

K₂: İlköğretim.

K₃: Lise.

K₄: Üniversite terk.

K₅: Üniversite terk.

K₆: Lise.

K₇: Orta son terk.

ARAŞTIRMACI: Çalışıyor musunuz?

K₁: Hayır.

K₂: Hayır.

K₃: Hayır.

K₄: Hayır.

K₅: Hayır.

K₆: Hayır.

K₇: Hayır.

ARAŞTIRMACI: Aile yapınız nasıl? Çekirdek, geniş, parçalanmış bu aile yapılarından hangisi sizin aileniz?

K₁: Çekirdek aile.

K₂: Çekirdek aile.

K₃: Çekirdek aile.

K₄: Geniş aile.

K₅: Çekirdek aile.

K₆: Çekirdek aile.

K₇: Çekirdek aile.

ARAŞTIRMACI: Gelir düzeyiniz nedir?

K₁: İyi.

K₂: İyi.

K₃: İyi.

K₄: İyi.

K₅: İyi.

K₆: Orta.

K₇: İyi.

ARAŞTIRMACI: Kaç çocuğunuz var?

K₁: 3 çocuğum var.

ARAŞTIRMACI: Yaşları nedir?

K¹: Beş, iki buçuk ve dokuz aylık.

ARAŞTIRMACI: Çocuğunuz bir, üç yaş arasında idrarını söylüyor muydu?

K₁: Bir buçuk yaşında söylüyordu sonra çocuğum idrar yollarından rahatsızlandı. Sünnet olması gerekti. Sünnet olduktan sonra söylemesi bayağı uzun zaman aldı. Üç yaşında zorla söylüyordu. Sıkıntılı bir dönem atlattı. Korktu ve korkudan dolayı da ben söyle dediğim zaman söylemeyeceğim diye benimle inatlaşıyordu. Anlaşılır bir şekilde konuşabiliyordu. Korkudan dolayı direkt kesti yoksa bir buçuk yaşında tuvalete gidip gelebiliyordu. Sünnetten sonra bir sene ara verdi. Kardeşi olduktan sonra bayağı üstüne düştük. Öylelikle bezi bıraktı. Yoksa bayağı uzun sürecekti.

K₂: Beş ve iki buçuk yaşlarında iki çocuğum var. İlk çocuğum iki buçuk yaşında bezi bıraktı. Kardeşi iki buçuk yaşında hala devam ediyor bez kullanmaya. Bezine yaptıktan sonra söylüyor. Oğlumun söyle bir problemi var lazımlığa oturup yaparken istifra ediyor. Bu sorunu nasıl aşacağımızı bilmiyoruz. Kendi tuvaletinden midesi bulanıyor. Koku hassasiyeti var.

K₁: Büyük oğlum bir buçuk yaşında tuvaletini yaptığında “Anne benim bak o benim.” diyordu.

K₂: Benim oğlumda biliyor, yapmak istiyor ama bir yandan da istifra ediyor. O yüzden zorlanıyoruz. Yoksa söylüyor.

K₃: Tek çocuğum var. İki buçuk yaşında tamamen eğitimi tamamladık. İlk önce 18-19 aylıkken başladım, ama baktım ki ellerini kapının yanlarına koyuyor tuvalete girmek istemiyor. Anladım ki henüz hazır değil, hiç üstelemedim. Ama tam iki buçuk yaşındayken hepsinden kurtulduk.

K₄: Biri altı yaşında, diğeri 10 aylık iki çocuğum var. Büyük çocuğumda eğitimi verirken hiçbir problem yaşamadım. Bir buçuk yaşında hepsini hallettik. Gece-gündüz fark etmeden tuvalete gidebiliyordu.

ARAŞTIRMACI: Geceleri herhangi bir sıkıntı yaşadınız mı?

K₄: Hiç olmadı. Hiç gece kalkmadı. Şu an altı yaşında ve hiçbir gece altına kaçırmadı. Tuvaleti geldiği zaman tuvalete gidiyordu.

K₃: Ben üç buçuk yaşına kadar gece altını bağladım. Çünkü çocuğum gece bir kere kaldırıldığında bir daha uyuyabilen bir çocuk değil. Gece eğer uyanırsa bütün gece uyanız biz de. Onun için bağladım. Ama hep kuru kalkıyordu. Ayda bir sefer belki altına kaçırdı. Onun için ben bir sene bağladım açıkçası.

K₁: Büyük oğlumda bezi bıraktıktan sonra ben bir daha asla bağlamadım. Küçük oğluma da bu yaz iki yaşından sonra başladık eğitimi vermeye. Üçüncü gün pes ediyordum hatta. Üçüncü gün bir kere yaptığını görünce umut bağladım dedim ki yapacak herhalde. Potansiyeli vardı. Ama anne acaba yapamayacak mı diye düşünüyor. Yoksa çocuğumda sezdim öyle başladım eğitime. Sonra üçüncü güne kadar tuvalete oturmamakta direndi. Sonra yaptı, yapınca da iki yaşında kurtulduk. Hatta iki bile dolu dolu yoktu. Hazır olduğunu herkes kendi çocuğunda hissedebiliyor. Konuşmasından, davranışlarından, hareketleriyle, bezine vurarak tuvaleti geldiğini söylüyordu. Bunlardan anlayabiliyordun çocuğun hazır olduğunu.

K₅: Büyük oğlum beş yaşında, küçük oğlum iki buçuk yaşında. Büyük oğluma eğitimi vereceğim sırada ben hamile kaldım ve zor bir hamilelik geçirdim. Kusmalarım ve düşük tehlikem oldu. Eğitimi bitirmem gerekiyordu tabii. Yaz dönemi, kışa kadar bezden kurtulalım diyorduk. Zorlandık biraz. İlk başta istemedi sonra eğitimi vermeyi bıraktım. Bir ay kadar ara verdik. Daha sonra tekrardan başladım. İlk önce gaitasını yaparak başladı. Gaitasını tuvalete yapıyordu ama idrarını altına kaçırdı. Yine ben bezi takıyordum. 10 gün kadar bu şekilde gitti. Daha sonra tamamen bıraktık. Çocuktan dolayı değil de benim hamilelik sürecim biraz zor olduğu için zorlandım aslında. Küçük çocuğumda hiç zorlanmadım.

ARAŞTIRMACI: Küçük çocuğunuza ne zaman vermeye başladınız?

K₅: Bir buçuk yaşında vermeye başladım. İnsan ikinci çocukta daha tecrübeli oluyor. Hiç sıkıntı yaşamadım, çok kolay oldu, çocuğumda hazırmış zaten hiç zorluk yaşamadan kolaylıkla bitirdik.

K₆: İki çocuğum var. Büyük çocuğuma iki buçuk yaşında eğitimi aldı. İki yaşında başladım, iki buçuk yaşında tamamladık. Benden kaynaklı bir durumdu. Üşüyecek,

hastalanacak diye düşündüm. İlk çocukta biraz evhamlı oluyor insan. İkinci çocuğum şu an iki yaşında. Bir buçuk yaşında öğretmeye çalıştım ama hazır değilmiş, kabul etmedi. Ablasıyla beraber tuvalete gidiyorlardı. Ama lazımlığa yapmayıp, gidip koltuğun arkasına yapıyordu. Ben de anladım ki hazır değil. Yaza bir daha başlayacağız. İlk çocuğum kadar kolay olmayacağını düşünüyorum.

ARAŞTIRMACI: Her çocuk biricik, değişebilir her çocuğa göre.

K₆: Şu an “Yaptım anne.” diyor ama kış olduğu için ben eğitimi vermek istemiyorum.

K₇: Kışın daha iyi oluyor eğitimi vermek aslında.

K₆: Kışın üşütür, hassas olurlar. Göremem ıslak kalır üşütür. Zaten sürekli hasta olan bir çocuk o yüzden yazın vereceğim eğitimi.

ARAŞTIRMACI: Yaza kaç yaşında oluyor?

K₆: İki buçuk yaşında olacak.

K₅: Normal. İki iki buçuk yaşında daha rahat oluyor.

K₂: Bazı çocuklar konuşmaya da geç başlıyor. Büyük çocuğum iki buçuk yaşında konuşmaya başladı.

K₆: Benim çocuğum konuşuyor ama ben şu an vermek istemedim.

K₅: Bazı çocuklar mesela evde büyük ağabeyi veya ablası varsa eğer ona da özenip yapabilir. Benim küçük çocuğum öyle yapıyordu mesela. Büyük çocuğum tuvalete gittiği zaman “Ben de gideceğim, oraya yapacağım.” derdi. İstekliydi. Ben ondan anladım ilk başta. Tuvalete gittik. Gaitasını yaptı ama ben bağlamaya devam ettim. Daha sonra tamamen bezi çıkarmamı istedi. Tamamen çıkardım sonra süper bir şekilde tamamladık.

K₆: Benim küçük kızım “Geri tak.” diye ağlıyor. Büyük kızım hazır olduğunda çıkartmamı isterdi, küçük kızım “Anne ben yapmayacağım, tak.” diyor. Ben de zorlamıyorum o yüzden. Zamanı değil demek ki. Zamanı olduğunda belli olacak.

K₇: Benim dört çocuğum var. 15 yaşında, 11 yaşında, altı yaşında ve en küçüğüm de 11 aylık. Ben hepsini iki yaşında kestim. Biz de doğum gününün ertesi günü bez bırakma günümüz. Çocuklarda alıştılar artık buna. Ama şöyle oldu ilk kızım bir gün sürdü. İkinci günü bile kaçırmadı altına. İkinci kızım da bir hafta uğraştık. Bir hafta sürekli altına kaçırdı. Yaptıktan sonra söyledi ya da mesela gizli, kuytu yerlere gidip yapıyordu. Bir hafta on gün kadar sürdü. Üçüncü kızım üç hafta sürdü. Onun da koku hassasiyeti var. Ne zaman lazımlığa otursa kusmaya başlıyordu.

K₂: Nasıl atlattınız?

K₇: Tuvalete oturttuk. Klozet aparatları vardı ablasına almıştım daha önce ama daha erken diye lazımlığa oturtarak başlayalım demiştim ama baktım ki olmayacak direkt klozete geçtim. Hiç lazımlık kullanmadım. Koku hassasiyetini o şekilde atlattık. Hala da öyle ama kötü koku aldığı anda hemen kusar.

ARAŞTIRMACI: Okulda öyle bir durum yaşamadık şimdiye kadar

K7: Rahatsız olacağı bir kokuyla karşılaşmamış demek ki. Şu an yemek yeniyor ve o da o odanın içindeyse onu rahatsız etmiyor ama dışardan odaya girdiğinde kusar hemen. Ama eğitimi verirken hiç çıkmadım ben dışarıya. 10 gün, 15 gün, üç hafta hiç çıkmadım. Üçüncü çocuğum kışa denk geldi. Aralık ayıydı yine de bıraktırdım. Bence kışın daha rahat oluyor. Biraz da işi eğlenceye dökmek lazım yoksa insan çıldırır.

K2: Biz de 15 tatilde komple bırakmayı düşünüyoruz. Yapma problemi yok, tuvalete gidiyor ama ben üzülüyorum kusuyor diye kıyamıyorum. Üstüne parfüm de sıkıyoruz ama kokudan rahatsız oluyor yine de.

K7: Kışın daha rahat aslında petekler var. Bol bol alt eşofmanlar alıyoruz o dönemde bol bol yıkıyoruz. Ödüller veriyoruz, alkışlar yapıyoruz.

ARAŞTIRMACI: Sırada annelerin tuvalet eğitimi farkındalıklarına ilişkin sorular var. Tuvalet eğitimi sizce önemli mi?

K2: Bence önemli.

ARAŞTIRMACI: Peki neden önemli?

K2: Şimdi hem aileye tasarruf bez açısından. Bir de biz ailelerimiz açısından ben de ağabeyim de yedi aylıkken alışmışız. Yedi aylıktan sonra bez kullanmamış annem bize. O yüzden biz de bir hırsla başladık büyük çocuğuma bir yaşından itibaren hatta annem dedi sen yapamıyorsun, öğretemiyorsun. Benim ikinci çocuğumu doğurduğum lohusalık dönemimde annem uğraştı beş gün ama “Yok ben de yaptırıyorum.” dedi.

K7: Bulgaristanlı mısınız?

K2: Trakyalıyım. Ama kökümüz Bulgaristan’a dayanıyor.

K7: Bulgaristanlı bildiğim arkadaşlarım var. 40 günlükten sonra anneleri bezlememiş.

K5: Benimde bildiğim Bulgaristanlı arkadaşlarım var aynı şekilde onlar da 40 günlükten sonra bezlenmemişler. Ben şaşırıyorum.

K2: Yolculuk boyunca annem bize takarmış bezi ama biz misafirlğe ya da eve gittiğimiz zaman tuvalete yaparmışız beze yapmazmışız.

K3: Ben internetten okuduğumda erken dönemde tuvalete alışan çocukların belli bir yaş dönemine geldiklerinde tekrar altlarına yaptıklarını söylüyorlar. Yazılarda hep böyle yazıyor.

K2: Alt ıslatma problemi de yaşamadık hiç.

ARAŞTIRMACI: 40 günlükken çok küçük bilemiyorum.

K3: Yedi aylıkken verenleri biliyorum ben bizim yazlıkta komşumuz var çocuk bakmış. O yedi aylıkken çok kolay öğrenebiliyorlar diyor. Biz de abimle erken bırakmışız. Ama benim oğlum iki buçuk yaşında bıraktı. O çocuğun yapısıyla alakalı bir şey. Bezin maddiyat yönü de var ama tabii çocuğun sağlık açısı da var. Sağlık yönünden çok önemli bir şey. Çocuğun onu artık öğrenmesi de gerekiyor.

K5: Çocuğun aklının çalışması mı diyelim.

K3: Aklının ermesi diyebiliriz.

K₅: Konuşması, kendini anlatabilmesi gerekiyor.

K₃: Tuvalete gitmekte mecburi bir şey sağlık açısından herkesin vücudunda olan bir şey.

ARAŞTIRMACI: Tabii, fizyolojik bir ihtiyacımız.

K₂: Benim kapı komşum da eğitmen. Anaokulu öğretmenliği, müdürlük yapmış. Çocuğu zihinsel engelli. Ama “0 günlükken kayınvalidem onu lokum kutusuna tutarak alıştırırdı.” diyor. Yani zekâ ile de bir alakası yok.

K₅: Benim kayınvalidem Almanya’da yaşıyormuş. Orda çocuk 40 günlük olduktan sonra doktorlar da yardımcı oluyorlarmış tuvalet eğitimi için.

K₃: Belki de biz kıyamıyoruz.

K₅: “Türkiye’de olsaydı belki farklı olabilirdi ama Almanya’da doktor bizi hemen yönlendirdi.” demişti.

K₃: Biz idrak edemezler, akıl edemezler, daha çok küçükler, onun farkına varamazlar diye düşünüyoruz.

K₅: Evet.

K₆: Evet.

K₇: Ama burada doktorlar da bizi öyle yönlendiriyorlar. Ben ilk kızımda doktorumuza sormuştum ne zaman başlayayım diye. Çocuğum bir yaşındayken bile bezini çıkarıp geziyordu. Ben de sordum bu şekilde yapıyor eğitimi vermeye başlasam mı diye bana doktorumuzun dediği “Şu an yeni yeni onu öğrenmeye başladı, iki yaştır tuvalet eğitimi çocuklarda kaslarının geliştiği yaş.” doktorum öyle söyleyince de ben de öyle bir algı oluştu. İki yaşında vermeye başladım. Ama mesela beni de annem bir yaşında bıraktırmış. Biraz kolayına kaçıyoruz belki.

K₅: Ya da eskiler belki bezden kurtulmak için mi öyle yapıyorlardı acaba?

K₂: Eskiden elle yıkanıyordu bezler ondan belki öyle başlamışlardır.

K₇: Tabii.

K₃: Benim kayınvalidem de söylüyor. Toprağı ısıtıyorlarmış daha sonra bezi toprağa sarıyorlarmış ılık halde hem karın ağrısı olmasın diye toprakla kirlenen yeri atarlarmış, tekrar toprağa sararlarmış. Ama hiç karın ağrısı çekmezlerdi diyor.

K₅: O toprak koyu kahverenginde bir toprak. Benim yeğenlerime de yapmışlardı. O toprağı ısıtıyorlar o bayağı bir zaman ısıyı tutuyor. Çocuğun altına da koyuyordu annem sıcacık karın ağrısı da çekmiyorlardı.

K₁: Çok önemli olarak bakmıyorum ben aslında. İnsanın bir ihtiyacı ve çocukta zamanı gelince onu yapacak. Ben o eğitimi versem de vermesem de çocuk yapacak. Tabii bunun için mücadele ediyoruz ama çokta çocukları sıkboğaz etmemek gerek. Her şey vaktinde güzeldir. Vakti gelince olur yani. Ben sadece denedim. Büyük oğlum kendisi istiyordu. İsteddiği için onu yaptık sonra rahatsızlandı bıraktık. Üç yaşındaydı büyüktü. Bir kardeşi oldu. Ek bir masraf çıktı. Masraf açısından bir tek kesmek istedim. Yoksa çocuk zaten hazırda, kendisi bırakmıştı. İkinci oğlumda da hazır olduğunu hissettim.

Onun için bir denedim hiç zorlamadım. Eğer ki bırakmak istemeseydi gittiği yere kadar devam ederdi.

K₆: Bir çocuğun kendini tamamlaması için, bir birey olabilmesi için onu yapması gerekiyor. Bunu başardıktan sonra kendine daha özgüvenli oluyor. Ben büyük kızımı üç buçuk yaşından sonra okula vermeye başladım. Kardeşi olduktan sonra kızım çok değişti. Çok geriledi. Konuşması çok iyiydi. Her şeyi kendi yapıyordu. Kardeşi olduktan sonra bebek gibi olmaya başladı. Şu an hala parmağını emer. Gizli gizli yapar bunu. Biz kızıyoruz diye bizden saklı yapıyor.

K₄: Bence çok tepki vermeyin kız kardeşim de aynı şekildeydi. Ortaokulda kendi kendine geçti. Annem her şeyi yaptı. Bütün mücadeleyi verdi.

K₆: Bizim battaniyemiz var hala onunla yatarız.

ARAŞTIRMACI: Olabiliyor bazı çocuklarda.

K₆: Parmak emiyoruz. Bazı takıntılarımız var ama çok kolay bir çocuk ama çokta inatçı. Üzerine çok gittiğin zaman hayatta bırakmaz.

K₁: Çocuğun ne kadar üstüne gidersen o kadar inada bindiriyorlar.

K₆: Size karşı nasıl bilmiyorum.

ARAŞTIRMACI: Bana karşı herhangi bir inatçı davranışı yok. Gâyet uyumlu sınıf içinde.

K₆: O öğretmen ben onun sözünü dinlerim ama sizinkini dinlemem diyor. Bana hep öyle söylüyor.

ARAŞTIRMACI: Bu konu hakkında konuşalım biz.

K₆: Parmak emme hakkında konuşmaz sizinle çünkü eğer bu öğrenilirse kendisinden uzaklaşacağınızı düşünüyor. Kimseye göstermiyor.

ARAŞTIRMACI: Sınıf içinde hiç yapmıyor.

K₆: Yakaladığım zaman “Anne ben bir şey yapmıyorum.” diyor.

K₅: Onun özeli olmuş o.

K₆: Ben de parmağı yara oluyor diye istemiyorum. Bırakmasını bekliyorum ama bırakmadı hala altı yaşına girecek nisan ayında. Kardeşinden çok etkilendi.

ARAŞTIRMACI: Kardeşler doğduğu zaman olabilir bunlar şimdiye kadar onun üzerinde olan ilgi kayıyor. Çocuklar da ilgiyi tekrar kazanmak için regrese oluyorlar.

K₆: Biz aslında büyük kızımın yanında hiç sevmedik kardeşini, o okula gittiği zaman severdik. Etkilenmesin, gerileme olmasın diye. Okulda öğretmene sorduğumuz zaman çok iyi olduğunu söylediler ama eve gelince hareketlerine devam ediyordu.

ARAŞTIRMACI: Yaptıklarını size tepki olarak yapıyordur zaten.

K₆: Biz de onu öğrendikten sonra artık sıkılmaya başladık.

K₃: İkinci çocuk geldiği zaman çocuk bezini bıraktıysa bebeğin altı bağlanıyor ya beze tekrar başlayan çocuklar da var. Benim çok arkadaşım var öyle. Kardeşi doğduktan sonra tekrar altını bezleten çok gördüm beş altı ay uğraştıklarını biliyorum. İkinci gelen çocuğu kıskanıyorlar illaki.

K₂: Tabii olabiliyor.

ARAŞTIRMACI: Anneler dikkat etseler de çocuk annesini kardeşini emzirirken görüyor ve kıskanabiliyor.

K₆: Tabii. Kendine bir dünya kurmuş yaşadı bitirdi.

ARAŞTIRMACI: Üç- altı yaş dönemi kritik dönemlerdir zaten.

K₆: Kardeşine hiç zarar vermedi ama çok kıskandı kendi içinde.

K₃: Sendromlu doğuyorlar, sendromları bitmiyor yani.

K₃: İkiiden daha çıkmadan üçe giriyorlar. Üçten çıkmadan dörde giriyorlar. Sürekli sendromdalar.

K₆: Kardeşi doğunca siz artık beni sevmeyeceksiniz dedi. Daha hastanede söylemeye başladı bunu. O öyle düşünüyor. Biz öyle bir şey yok diyoruz.

K₇: Benim kızım iki tane memen var biri ona yeter diğerini bana ver diyordu.

K₆: Benim kızımda illa istedi tadına baktı hiç beğenmedi. Anne hiç güzel değilmiş dedi bir daha istemedi.

K₇: Benim sonuncu çocuğum doğduğunda 15 yaşındaki kızım bile geldi anne çok merak ediyorum dedi. Ben de tamam getirin kaşık hepinize vereyim dedim. En büyük kaşıkları alıp gelmişlerdi.

ARAŞTIRMACI: Sizce çocuğun tuvalet eğitimine hangi aylar arasında başlanmalı?

K₁: Bence bir buçuk yaş uygun iki yaşına kadar. İkiiden sonrası çünkü zorluk çıkartıyor. Bilinç oturuyor. Bilinç oturunca da kolaya kaçıyorlar. Artık onun rahatlığını anlamış oluyorlar. Büyük oğluma bir buçuk yaşında başladığım zaman daha kolaydı. Rahatsızlığından sonra bezin rahat olduğunu, başkası tarafından temizlendiğini anlayınca zorluk çıkarmıştı. Ben söyleyeceksin diyordum. O, “Hayır söylemeyeceğim.” diyordu. Onun için tam iki bence ideal.

K₂: Ben yeğenimi de büyüttüm üç yaşına kadar geceli gündüzlü bir buçuk yaşında onu bir haftada alıştırdım. Yaz dönemi bence en iyi dönem alıştırmak için. Ama kendi kızımda her dönemi denedik olmadı. Çocuktan çocuğa değişiyormuş onu anladım. Hepsi benim elimde büyüdü, hepsine ben öğrettim ama kendi çocuğumda babaanne, anneanne de denedi ama baktık olmuyor her yaş dönemini denedik bir buçuk, iki, iki buçuk en sonunda 20 saat idrarını tutma rekoruyla lazımlığa yaptı. Oturttum onu lazımlığa ben de oturdum elime de terliği aldım “Ya yaparsın ya da terlik geliyor.” dedim o şekilde yaptı. O saatten sonra da hiç bez takmadık. Kendi gidip yaptı.

ARAŞTIRMACI: Sizce kaç aylıkken verilmeli bu eğitim yani?

K₂: Normali iki bence ama biz geç kaldık biraz. Bizim annelerimize göre geç, “Koca çocuk oldu altında bez var.” diyorlar. Biz de hep başkalarının dediklerine göre

yaşadığımız için etkileniyoruz. Hala konuşmuyor mu? Hala bez mi takıyor? Onun stresini çok yaşadık biz.

K₁: Bana da söylüyorlardı.

K₂: Oğlumda erkenden konuştu şu an onu susturamıyoruz mesela.

K₃: Biz 18 aylıkken başlamıştık o zaman kıştı. Baktık ki hazır değil iki buçuk yaşında tam yaz mevsimine denk geldi. Yanımda annemle yengem vardı ben hadi oğlum tuvalete dediğim zaman kaçıyordu. Ama iki buçuk yaşına geldiği zaman tamamen bitti.

ARAŞTIRMACI: Peki genel olarak düşünceniz nedir? Bir tane daha çocuk yapsanız kaç yaşına kadar bitmesi gerekiyor sizce?

K₃: İki yaştan önce alıştırmam diye düşünüyorum. İki yaşında daha bilinçli oluyorlar. Ben oğluma yürümeye başladığı zaman lazımlık aldım. Evin içinde oynuyordu onunla. Diyordum “Oğlum buna oturacaksın, tuvaletini yapacaksın.” ve sürekli oturuyordu onun üstüne. İçi temiz olduğu için izin veriyordum, evin içinde oynuyordu onunla. Ondan sonra “Bak tuvaletini yapacaksın.” diyordum. Belki çok doğru bir şey değil ama biz tuvalete gittiğimizde gösteriyorduk, “Oğlum bak buraya tuvalet yapılacak, elini yıkayacaksın.” ama baktık ki hazır değil zorlamaya da gerek yok. Bence bir de iki yaşında daha bilinçli. Bir, iki ay çocukta çok farklı oluyor.

K₄: Tabi.

K₃: İki. O dönemlerde başlanması lazım.

ARAŞTIRMACI: Son ne zaman sizce, en son ne zaman bitirilmeli?

K₃: İki buçukta. Çocukta bir sıkıntı yoksa bitirilmeli. İki buçuk yaşından sonra zaten her şeyi idrak edebilecek bir durumda. Yapmıyorsa o çocuk belki inadından yapmıyor olabilir. İstemiyor olabilir.

K₄: Sağlık durumundan olabilir.

K₃: Kendini hazır hissetmiyor olabilir. Bazı çocuklar tuvaletten korkuyorlar. Sifondan korkuyorlar. Kafalarında ne oluşuyorsa o an için bilmiyorum ama iki, iki buçuk arası bence çok ideal.

K₄: Bana göre de bir buçuk, iki çünkü ikiden sonra iyice idrak ettikleri için bu sefer ters tepki veriyorlar. Yapmayacağım, etmeyeceğim böylesi daha rahat. Rahatlığa doğru gidiyorlar. Gerçi ben oğlumla hiçbir problem yaşamadım ama bu çocuğumda da olsa iki yaşına kadar vermeyi düşünmüyorum. Bezi düşünmüyorum. Bez kullanmam gibi geliyor. Onu da ters tepki vermediği sürece. En geç iki yaşına kadar ben o süreci tamamlamak istiyorum. Onlar için de rahatlık inşallah kızım da tepki vermezse.

K₁: Rahatsız olması lazım altındaki bezden. İstemesi lazım, hazır olması lazım.

ARAŞTIRMACI: Rahatsız olması, hazır oluş belirtileri zaten.

K₅: Bence de bir buçuk, iki yaşlarında başlanmalı. Ama iki buçuğa da sarkarsa zor olur diye düşünüyorum. Bu sefer daha mı işin kolayına kaçarlar o zamana kadar. Ben büyük

oğlumda kalmadım. O zamana kadar bitirmiş oldum. İki yaşına kadar biz tamamen kurtulmuş olduk bezden ama çocuktan çocuğa da çok değişir. Misal mesela yaz aylarında çok kolay oluyor bir tane alıştırmaya külodunu geçiriyorsun hani çiş yapsa bile, halıları kaldırıyorsun, bir yerlere dökülse bile temizliyorsun kolay oluyor. Ben onu dikkate almıştım mesela. Tam da denk gelmişti. Bir buçuk, iki yaşına doğru. İkisinde de bu şekilde bitirdim. Ama bence en fazla bir buçuk, iki. İki buçuğa sarkmamalı, sarkarsa sonrası zor olur bence.

K₁: Bilinçlendikleri için çok zor oluyor.

K₆: Bir, iki ay sonra tekrardan deneyeceğim.

K₃: İki yaşında biraz daha her şeyin farkında oluyorlar diye düşünüyorum.

K₅: Evet.

K₃: İki, iki buçuk arası daha farkındalar. Yapma dediğin zaman ve niye yapmaması gerektiğini anlattığım zaman daha iyi anlıyorlar. Bir buçuk yaşında ya da iki yaş arası söylediğin zaman insanı biraz daha yoruyor. Tabi ki bu çocukla da alakalı bir şey.

K₆: Bir de çevreyle alakalı. Biz küçük kızım iki yaşına girdiği zaman köydeydik. Oradan oraya gidiyorduk, bezli olması rahatıma geliyordu. Şimdi öğreteceğim bir hafta sonra başka bir yere gideceğiz.

K₃: Düzeni bozulacak diye.

K₆: Evde değildik. Eve geldik bu sefer kendisi istemedi. Orada çocuk temiz havaya alıştı. Buraya geldik. İstanbul'da çocuk benimle inatlaştı, ben de bıraktım. Şimdi nisan gibi, havalar ısınınca tekrar başlayacağım. İki buçuk yaşını geçirmeyeceğim.

ARAŞTIRMACI: İlk kızınızda kaç aylıkken başlamıştınız?

K₆: Onda çok erken başladım. O konuşmaya başladı, ben de başladım. O zaten bezi istemiyordu. Altı ıslak olunca rahatsız oluyordu, çok erken başladı. Ben hiç sıkıntı çekmedim.

ARAŞTIRMACI: Bir tane daha çocuk yapsanız, onu kaç yaşında başlatırsınız?

K₆: O çocuğa bağlı. Benim iki tane kızım var. Erkek çocuğu bilmiyorum. Erkek hani daha mı zor? Etrafıma göre erkek çocuklar daha zormuş. Daha zor daha inatçı oluyorlarmış. Bilmiyorum.

K₅: Benim kız çocuğum yok. İki tane erkek çocuğum var ama ikisi de birbirinden çok çok farklılar.

K₆: Kızlar daha uyumlu, ılımlı, anneye daha yakınlar.

K₅: Yok yok, çocuğa göre değişiyor.

K₂: Benim kızım daha asi, oğlum daha uysal.

K₇: Bence iki yaşında başlanmalı. Çocuğa bağlı hani daha sonra ne zaman öğreneceği.

K₆: İki kızım var, ikisi de babaya düşkün değil, bana düşkünler. Çocuktan çocuğa değişiyor.

K₃: Aynen.

K₅: Evet, farklılar.

K₂: Evet, farklılık gösteriyorlar.

K₇: Aynen.

K₄: Bence de.

K₁: Evet, aynen.

ARAŞTIRMACI: Hepsi biricik, birbirlerinden farklılar, bambaşkalar

K₇: İki yaşına girdiği günün sonraki gününde başlattım ben üç çocuğumu da tuvalet eğitimine. İki yaş başlama süresi ama bitiş süresi anne ile çocuğun arasındaki paylaşım ile alakalı.

K₁: Genelde de başladığı zaman bir problem yoksa bu bir haftada biten bir şey.

K₇: İlk çocuğum bir gün sürdü. İkinci gün hiç kaçırmadı. Diğerleri bir hafta sürdü. Bitiş süresi değişiyor. Başlama süresi iki yaş ideal.

ARAŞTIRMACI: Çocuğa tuvalet eğitimini kaç aylıkken vermeye başladınız?

K₁: İlk oğlumdan değerlendirmeyeyim, ikinci oğlumdan değerlendireyim. Bir buçuk yaşında başladık.

K₃: 18. ayda başladık. İki buçuk yaşında sonlandı diyelim.

K₂: Bir yaşında başladık, ondan sonra devam etti. Çocuğu sıkmadan, ara ara dönemlerle yani.

K₅: 18- 20 ay diyelim.

K₆: 18- 24 ay.

K₄: Direkt 18 ay.

K₇: İki yaş.

ARAŞTIRMACI: Çocuğun tuvaletinin geldiğini nasıl anlarsınız?

K₁: Eliyle organını tutuyor. Hemen götürüyorduk tuvalete ya da bacaklarını büzüştürüyordu. Oyuna fazla dalabilir tabi ama hareketleriyle kendini belli ediyordu. Genel anlamda da söylüyordu da zaten çok fazla “Çiş çiş!” deyip söylüyordu. Ama hala bile söylemediği oluyor. Oyun esnasında ben hareketlerinden fark ediyorum.

K₂: Bizde de büyük tuvaletini aklı erdiğinde koltukların, masaların arkasına geçerek yapmaya başladı. Bizde her dönemi değerlendirdik. Ama işte iki buçuk yaşında sonlandı. O da bir daha kendi tuvaleti geldiğinde lazımlığa gidip, yaptı. Bittiği zaman temizlemek için bana seslendi.

K₃: “Tuvaletim geldi.” deyip, koşturup tuvalete gidiyor. Hâla da öyle.

K₅: El hareketleriyle, eliyle organını tutarak.

K₃: Sallanıyorlar.

K₅: Evet sallanarak, sallanma hareketi yaparak. Büyük oğlum zaten “Tuvaletim geldi.” diye söylerdi, onda rahattık. Ama küçükte oyun çok cazip geliyordu, oyun oynarken ben anlıyordum tuvaletinin geldiğini ama o olmadığını söylerdi. Benimle inatlaşırdı. Ama genellikle el hareketlerinden, sızlanmasından anlardım.

K₆: Elif zıplardı. Ben sorduğumda yok derdi. İnatlaşırdı benimle ama sonra kendi giderdi.

K₇: Eğer büyük tuvaletiyse koltuk arkalarına ya da kuytu köşelere çişse de olduğu yerde böyle dururdu. Hepsinde koltuk arkası oynuyordu. Bazen de kendisi “Çiş, kaka!” deyip giderdi.

K₄: Oğlum evde “Çişim var.” diye bağırdı. Hala da bağırrır. Büyük tuvaleti bizde zaten problem olduğu için büyük tuvaletine benim oturtmam gerekiyordu. O düzeni ona benim sağlamam gerekiyordu. Belli aralıklarla götürüyordum. Hala da öyleyiz. Tuvaleti geliyor ama dışkılamamızda problem var. Aynı bağırsak tembelliği bende de var. Büyük tuvaletimiz için saatlerimiz var. O saatlerde oturmamız gerekiyor. O saatin dışına çıktığımız zaman bağırsağımız kabul etmiyor. O yüzden büyük tuvalette biraz saatlerce bekliyorduk. Çişi olduğu zaman direkt “Çişim var.” diye söylüyordu.

ARAŞTIRMACI: İsteyerek mi oturuyordu peki?

K₄: Yani “Sıkıldım.” diyordu ama ben “Anneciğim oturmamız lazım.” deyince tamam bekleyelim diyordu. Direkt bekliyorduk. Biz bir ay, iki ay tuvaletimizi yapmadığımızı biliyorum. Bebekken hele çok doktorlar gezdik biz. Kızımda da aynı problemi yaşayacağım diye çok korkuyorum. Ama bunda da var. 15 günde bir yapardı oğlum şimdi haftada bir yapıyor. O da bizim için çok büyük bir şey. Haftada bir ideal. Ama her gün o saatte oturmamız gerekiyor.

ARAŞTIRMACI: Yiyecekleri fazla etkilemiyor mu?

K₄: Etkiliyor. Bizim çok katı gıda beslenmememiz gerekiyor. Asla evde beyaz ekmek tüketmiyoruz ondan dolayı. Tam buğday ürünleri, lifli ürünler tüketiyoruz. Belli bir süre bunu kontrol altında tutabiliyorsun. Çevremizdeki herkesi, babaannesini, anneannesini uyarıyordum. Bugün bir tane çikolata yedin, haftada bir gün yemen lazım, süt bugün içtin, yarın içemezsin diye söylüyordum. O tedirginlik hala da onun üzerinde var. Mesela benim dışımda biri ona bir şey ikram ettiğinde bana sorup yer.

ARAŞTIRMACI: Evet burada ben bir şey verdiğim zaman ben bunu evde anneme sorup yiyeceğim diyor.

K₄: Aynısını babaannesinde de yapıyor. Orada kalıyorsa eğer beni arıyor, “Anne dün içmiştim. Bugün de içebilir miyim?”, “Yok anneciğim.” diyorum yapmadın tuvaletini. Eğer o gün anneannede, babaannede yaptıysa tuvaletini, “Şimdi yapabilir miyim?” diyor. Ancak o şekilde onay veriyorum çünkü o bizim büyük tuvaletimizi aşırı etkiliyor.

ARAŞTIRMACI: Zormuş.

K₄: Tabi ki, ben bebekken morardığını bilirim. Çok aşırı tepkiler verdiğini bilirim. Bebekken zaten pek bir müdahale yapamıyordum. Çok ilaç kullandı bu yaşına kadar, artık ilaçlarda etki etmiyor. Zeytinyağları içirdim, hiçbir şekilde olmuyor. Kendim 30

yaşına geldim, kendimde de hala etki yok. Biz da haftada bir yapıyorsak bizim için mükemmel bir şey.

ARAŞTIRMACI: Tuvalet eğitimi sizce çocuğa nasıl kazandırılır? Siz nasıl kazandırdınız?

K₁: Yapabileceğini hissettim. Aslında kendiliğinden gelişen bir şey. Onda onu sezdim. Hemen bir lazımlık aldık, lazımlığa oturttuk. Üç gün içerisinde kendiliğinden alıştı. Bak ağabeyin de buraya gidiyor, bak biz de buraya gidiyoruz, senin de gitmen gerekiyor diye söyleyerek alıştırdım.

K₂: Çocuklarım doğdu doğalı ben tek başıma tuvalete gittiğimi bilmiyorum. Bunun kötü bir şey olmadığını biliyordu aslında. Onu da lazımlığa oturtturuyordum. Hadi sonra da el yıkayacağız diyordum. El yıkama faşını çok seviyordu.

ARAŞTIRMACI: Çok. El yıkamayı kızlar çok seviyor.

K₃: Biz başlamadan lazımlık almıştır. Anlattık ilk, bak oğlum tuvaletin geldiğinde buraya yapacaksın. Klozeti gösterip, biz buraya yapıyoruz diye söyleyerek başladık. Banyo kapıları zaten hep açık, az çok öğreniyorlar gördüklerinde tuvaleti geldiğinde oraya yapacaklarını. Ama herhalde çocuklara da bize de biraz zor geliyor. Bugün başlayayım, yarın başlayayım diye. Biraz anlatarak biraz göstererek o şekilde öğrendi.

K₅: Büyük oğlumda kakası geldiğinde belli bir yeri vardı, orada bekler yapardı. Ben onu gördükten sonra “Oğlum bak biz burada yapıyoruz, sen de bizim gibi yapmak ister misin?” dedim ilk önce istemedi, daha sonra biz de müzikli lazımlık aldık, hoşuna gitti. Oturunca sıkılıyordu, ben de onunla birlikte oturuyordum. Konuşuyorduk. Daha sonra cazip geldi, büyük tuvaletini yapmaya başladı. Çişini ama yapamıyordu, altına kaçırıyordu. Küçükte öyle olmadı. O ağabeyini rol model aldı. Ağabeyim oraya gidiyorsa, öyle yapıyorsa, ben de gidip, yapacağım dedi. O yüzden küçükte öyle sorun yaşamadık. Ağabeyi öğretti diyebilirim.

K₆: Biz de başlamadan önce lazımlığı aldık. Oturduğu zaman müzik çalıyordu. Müzik çalması onun hoşuna gidiyordu. Saatlerce oturuyordu. Tuvaleti olmasa bile müzik çalsın diye gidip oturuyordu.

K₇: Biz önce beraber girdik. Zaten söylenildiği gibi çocuk bizi hep orada görüyor banyo kapısı açık olduğu için ama annenin isteyip de çocuğun oraya gelmesi ayrı bir şey. Bizim hikâye kitaplarımız vardır hepsinin çok sevdiği. O çişini, kakasını yaparken, ben onlara hikâye okurum. Hikâye bittiğinde çiş de biter alkış yapıp kalkarız. Hikâyeye göre mesela Caillou parktan dönmeden çişini yapacak mı, o sayfaya gelmeden çiş bitecek mi, eğer o parktan dönmeden önce çiş biterse alkış yapardık.

ARAŞTIRMACI: İlk çocuğunuzda da bu yöntemi mi kullanmıştınız?

K₇: Evet. Öyle yani biraz eğlenceye dökmek için düşünmek lazım, farklı yöntemler bulmak lazım. Kışa denk gelirse daha rahat oluyor benim için. Pek evden çıkmadığımız için o işi halletmiş oluyoruz. Yazın çünkü illa bir yerlere gidiyoruz, o da biraz eğitimi aksatıyor. Dışarıda daha zor oluyor.

K₅: Bizde belki bir hafta sürüyordu. Yaza denk getiriyordum, bir hafta sürüyordu. Belki 10 güne kadar sarktığı oluyordu. Ama hiçbir yere gitmiyorduk, o düzeni bozmuyorduk.

K₃: Evet, gidilmiyor.

K₇: Gidilmiyor.

K₁: Aynen.

K₆: Biz de öyle gitmedik bir yere.

K₄: Aynen.

K₂: Gidilmiyor, evet.

K₅: Eğitim tamamen tamamlansın diye.

K₆: Gittiğimiz insanın evini de batırmamak için de.

K₇: Çiş ve kaka yapıldığı zaman evde bayram havası oluyordu, alkışlar falan.

K₄: Ben önce lazımlık aldım, tuvaletin yanına koydum. Gel beraber burada yapacağız dedim. Baktı, “Ben böyle bir şey yapmam.” dedi. “Bunda nereye gidecek?” dedi, tepki verdi bana.” O zaman sen de bizim gibi tuvalete oturmak ister misin, senin oturabileceğin bir şey alayım mı?” dedim, aldım. “Bu daha rahatmış, hem de buradan gidiyormuş, kalmıyormuş.” dedi. Bu şekilde tepki verince öyle yaptık.

K₆: Demek ki görmek istemiyor. Benim kızım korkuyordu kakasını yaptığında, bu benden mi çıktı diye.

K₃: Sifondan da korkuyorlar.

K₄: Korkmaktan ziyade lazımlık ona oyuncak gibi geliyordu. “Siz oraya oturuyorsunuz, ben de büyüdüm, ben de oraya yapacağım.” diyordu.

ARAŞTIRMACI: Tuvalet eğitimi verirken çocuğunuzun altını gündüz bağladınız mı?

K₁: Hiç bağlamadım.

ARAŞTIRMACI: Neden?

K₁: Zaten bezden kurtulmaya çalışıyorduk. O yüzden gündüz de gece de bağlamadım. Tek seferde bitirdik.

K₂: Biz de bağlamadık. İlk başta 15 dakikada bir, sonra saatte bir soruyorduk. Ama zaten benim kızım çok uzun süre tutuyordu. Çişini 20 saat bile tuttuğu var.

K₅: Zararlı ama o da.

K₂: Zarar olduğu için işte ona kıyamayıp tekrar bezi bağlıyorduk.

ARAŞTIRMACI: Gece gündüz öğrenene kadar bağladınız yani?

K₂: 20 saat tutup öğrendiği zamana kadar bağladık. Tuvalete yapıp o da yaptığıнын sesini duyduğu zaman çok mutlu oldu. O saatten sonra bir daha bağlamadık, gece gündüz hiç. Yatağına yaptığıını da bilmem hiç.

K₃: Bir seneye yakın gece bağladım.

ARAŞTIRMACI: Altına yapar diye mi?

K₃: Yok. Oğlumu bir kere uyandırırım, gözünü bir kere açarsa bir daha sabaha kadar uyumaz. Hâla da öyledir. Ben eve biri geldiği zaman sanki ufak bebek varmış gibi sessiz olun diyorum. Bizde kimse oğlum uyuduktan sonra zile basmaz, telefonla arar öyle kapıyı açarız. Aslında uykuyla sıkıntımız var.

K₂: Bizde şimdiye kadar beni uyandırıyor. Okula başladığından beri artık kendi gidiyor tuvalete tek başına, beni uyandırmıyor. Ama tabi ben onun kalktığını, uyandığını anlıyorum sestem, ışıktan. Okulun o yönde de çok katkısı oldu.

K₅: Gündüz hiç bağlamadım. Bir buçuk, iki ay kadar geceleri bağladım.

ARAŞTIRMACI: Niye?

K₅: Onlara göstermeden bağladım. Neden? Kaçırıyordu çünkü.

K₃: Ben de o uyuduktan sonra bağladım.

K₅: Ben de uykuya daldığım zaman uyuyakalabiliyordum, gece onu kaldırmayı unutuyordum. Eğer eğitime başladıysak gece kaldırmak lazım. Gece de bağlamayıp, gece iki kere falan kaldırmak gerekiyordu. Bazen kaldırdığım zamanlarda ama bezi çıkarır, sabaha kadar takmazdım. Ama eğer kaldırmamışsam mutlaka takıyordum. Çünkü kaçırıyordu.

K₃: Erkek çocuklarında lazımlığı tutabilirsiniz, şişe tutabilirsiniz diyorlar. Yattığı yerde yapsın diye ama her çocuk da onu yapamıyor. Ben oğluma yaptıramadım mesela.

ARAŞTIRMACI: Çocuğun tuvaleti geldiğini ve tuvalete yapması gerektiğini bilmesi gerekiyor.

K₃: Gece uyurken çocuğu kaldırmamak için diyorlardı lazımlık veya şişe tutun diye.

K₅: Ben yaptım onu.

K₃: Her çocuk yapmıyor.

K₅: Ben ikisine de yaptım. Belki de o yüzden benim gece bez takma dönemim uzadı. Belki hiç takmayıp gece bir kez kaldırsaydım tuvalete o kadar uzamazdı.

K₃: Mesela oğlum asla yapmıyordu. Ben 45 dakika uğraştığımı biliyorum bezi bağlamayayım diye. Ama yaptıramadım, sonra da pes ettim.

K₆: Ben bağlamadım, kaldırmadım da, sabah uyandığında tuvalete götürüyordum öyle yapıyordu. Bana nasıl alıştırsan öyle gider demişlerdi. O yüzden gece kaldırmaya alıştırmadım.

K₃: Çocuğun uyku öncesi aldığı sıvıya da bağlı. Mesela oğlum çok su içer.

K₂: Yazın çok sıvı alıyorlar, karpuz yiyorlar mesela.

K₆: Benim kızım çok yiyip, içmez.

K₃: Beslenmeyle, su almasıyla da alakalı. Oğlum çok su içtiği için çok sık tuvalete gider, gelir. Gece yatmadan önce gitsin diye çok uğraşırız, yarış yaparak falan öyle götürüyoruz.

K₇: Bezlemedim ben ama alıştırma külo duyla yatırdım. Bir kızım onu da hiç istemedi mesela, ona ne bez ne külot kullandık. Rahatsız oluyordu, nefes alamadığını söylüyordu.

K₃: Oğlum da hiç istemedi alıştırma külodunu. Hiç giymedi.

K₆: Her çeşidini aldım, denedim. Ama hiçbirini istemedi. Direkt bezi çıkartıp normal külodunu giydi. Ama ablalarında alıştırma külo duyla yattılar.

K₄: Ben bezi bıraktığım andan sonra eve hiç bez bile almadım. “Paramız yok, bez alamıyoruz.” dedim. O şekilde de gitti. Gece yatmadan önce de “Şimdi tuvalete gireceğiz, gece de kalkmayacağız.” dedim. “Tamam.” dedi. Oğlumla diyalog kurduğumuz zaman her şeyi yaptırabiliyoruz. Konuşması da çok netti. O şekilde konuşa konuşa onu ikna ettik. Ben emzik için de aynı şekilde, “Paramız yok anneciğim, artık alamayız.” dedim, bıraktı. Ben oğlumla gerçekten çok kolay bir hayat yaşadım. İnşallah kızımda da öyle yaşarım.

K₂: Biz bez gibi emziği de öyle bıraktık.

K₄: Dediğim gibi ne gece ne gündüz hiç bağlamadık. Bir tek ameliyat sırasında altına tutmamız gerekiyordu. “Anneciğim şimdi bunu altında tutmamız gerekiyor.” dedim. “Tamam ama çok rahatsız oluyorum.” dedi. Ama doktor böyle istiyor dedim. O zaman bile çok tepki verdi istemiyorum ben büyüdüm diye “Neden takıyorsun bunu?” dedi. Hiç bezi takmak istemedi.

K₆: Onun bir kimliği oluşmuş artık.

K₃: Uyumlu o.

ARAŞTIRMACI: Bir şeyi söylediğim zaman hemen yapıyor zaten.

K₄: Diyalog kurup da bir şeyi istediğin zaman kesin yapıyor. Ama mesela babasıyla biraz restleşiyorlar. O yüzden sen inatçıysan ben de inatçıyım der, asla dinlemez. O yüzden benimle daha iyi anlaşmıştı söyle. Kayınpederim de sen söylersen anlar o der, eşime derler senin dediğini yapmayacak diye. Benimle daha çok diyalogu olduğu için ikiletmez çok fazla benim söylediğimi.

K₆: Babalar çabuk sinirleniyor. Çocukta inatlaşıyor. Çocuk bunlar yapmayabilir.

K₃: Çocuğunu belki sadece sen büyütüyorsun sana kimse karışmıyor diye de belki çok kolay oldu seninki. Normalde anneanne, babaanne her şeye çok karışıyorlar.

K₆: Büyükler karışmayı severler.

K₃: Büyüklerin bilinçli olması senin için çok iyi bir şey.

K4: Kayınvalidem müdahale ederdi ama ben ona “Sen kendi çocuğuna bakmışsın, bu benim çocuğum, ben çocuğuma bakarım.” dedim. Kayınvalidem de çekindi. Annem zaten “Senin çocuğun, kendin bakabilirsin.” dedi.

K3: Saygı duymuşlar sana, saygı duymayanlar da olabiliyor.

ARAŞTIRMACI: Tuvalet eğitimini kazandırırken hangi zorluklarla karşılaştınız?

K1: Pek zorlukla karşılaşmadım. Büyük oğlum için konuşamıyorum şimdi o bir rahatsızlık geçirdi. Sonra bozuldu yoksa o da bir buçuk yaşında söylüyordu. Onun dışında da pek bir zorluk yaşamadım.

K2: Çok karşılaştık. Bezde de, emzikte de, konuşmada da hepsinde zorluk yaşadık. Şimdi hiçbir sıkıntı yok. İki buçuk yaşından sonra sanki farklı biri oldu. Kendisini temizleyebiliyor, yapamazsa yardım istiyor. Ama kendisi de gayet güzel temizliğini yapar, elini yıkar öyle çıkar. Çok da temizdir. Her gün çamaşırlarını değiştirir.

K3: Ben zaten yazlıktaydım. Zorluk yaşamadım. Ulu orta gezdiği için zaten kaçırır da toprağa gidiyordu. Ama sürekli altına yapmıyordu. Arkadaşın dediği gibi ilk başta 15 dakikada bir sorduk, sonra yarım saatte bir sonra saatte bir, sonra iki saatte bir. Ama ikinci günden sonra kendi onu fark ediyor zaten kendi geldiği zaman gidip yapıyor. Büyük tuvaletine ikinci gün farkına varmıştı. Yazlıkta olduğum için ilk gün çiş gibi kakasını da altına yaptı. “Ne yaptın? Onu da tutacaksın sonra tuvalete gidip yapacaksın.” dedim. O da ikinci gün düzeldi. Çok büyük bir sıkıntı yaşamadık.

K5: Büyük oğlumda tuvalet eğitimi zamanı hamile olduğum için biraz zorluk yaşadım. Bu zorluk çocukta değildi de bendeydi. Ama çocuğa eğitimi vermem gerekiyordu. İkinci çocuk geliyor, tasarruf yapmam lazım, hem yazı eğitimle tamamlayayım kışa kalmasın diye düşünürken, bir yandan kusmalar, öğürmeler, başka sıkıntılar falan ben zorlandım ama oğlum bana kolaylık sağladı. İkincisinde de ağabey rol model olunca pek zorlanmadım.

K7: Bol bol çamaşır yıkadık. Arada bir etraftan çiş, kaka temizlediğim olmuştur. Mesela ilk kızım balkona gidip, yapmış balkonda “Temizledim ben.” diyordu. Ortanca kızımın salonun ortasına çiş yapmışlığı var.

K1: O çok olmuştur ama bizde de.

K5: Bizde de.

K3: Aynen bizde de oldu.

K2: Bizde de.

K7: “Pijamam tertemiz ama bak!” diye pijamasını gösteriyordu. Pijamasını çıkarıp yapmış.

K1: Ben onu oturtuyordum, belki 15 dakika hiçbir şekilde yapmadan oturuyordu. Ama kalkıyordu sonra kalktığı gibi yapıyordu. Şöyle bir avantajım vardı, yaz ayıydı, bütün halıları kaldırmıştım. Sürekli elimde bezle geziyordum. Üçüncü güne kadar pes etmeyi düşündüm. Dedim üçüncü günde de yapamazsa demek ki hazır değil deyip bırakacaktım. Sonra üçüncü gün yaptı, yapınca da umutlandım ben devam ettim. Ama tabii zaten böyle olacağını tahmin ediyordum hemen daha ilk günden tuvalete yapacağını beklemiyordum zaten.

K₃: %90 üçüncü gün öğreniyorlar. Artık herkes bir kere bağıncı, altına kaçırma, tuvalete yapman gerekiyor diye söyleyince artık dördüncü gün düzeliyorlar.

K₇: Bir kızım da kesinlikle halıya yapmayacağını öğrenmişti. Halı olmayan her yere yapıyordu.

K₂: İlk eğitim zamanı baktık tuvaletini yapmamış, 24 saat tutması imkansız dedik. Sonra anladık ki biz uyurken üstüne tuvaletini yapmış sonra kendisi kıyafetlerini değiştirip, kirlileri kirli sepetine atmış. Kendine bez yapmış kıyafetlerinden. Biz sonradan fark ettik.

K₅: Kaç yaşındaydı bunu yaptığında?

K₂: İki buçuk yaşındaydı.

K₃: Oğlum da mesela yolculukta asla tuvaletini yapmaz. 10 saatte gitse, ev gezmesine de gitse onun bakış açısına göre orası kirli geliyorsa asla tuvaletini yapmaz.

K₇: Aynen.

K₃: Diyor ki “Burası pis, yapmam.”. Ya ben ikna ediyorum ya da eve gidiyoruz. Çocuklar tuvaletlerini daha uzun süre tutabiliyorlar.

ARAŞTIRMACI: Tutması tabi sağlıkları için pek yararlı değil.

K₅: Oğlum eğer ihtiyacı varsa nerede olursa olsun söyler benim tuvaletim geldi diye.

K₁: Benim oğullarım alaturka tuvalete asla oturmazlar. Bu sıkıntı oluyor tabi zaman zaman. İkna edemiyoruz asla, ben yapmam der, tutar.

K₅: O dönemi hepimiz çok mükemmel atlamamışız anlaşılan.

K₇: Bizim külodumuz niloyalıydı, korkunç biraz belki ama “Eğer altına yaparsan, külodun ıslanırsa niloya ölür.” diyordum. O da niloya ölmesin deyip, yapmıyordu.

K₅: Her çocuğun karakteri farklı oluyor, annenin psikolojisi farklı oluyor, bazen kızıyoruz da. Hiçbirimizin çocuklara kızmadan geçirdiği bir günü yoktur diye düşünüyorum.

K₇: Çocuğa kızmak, bağırmak istemiyorsun ama oluyor bazen.

K₅: Çocuğu kızdıracak şeyler de oluyor.

K₁: Büyük oğlum bir buçuk yaşında bezliydi ama tuvaletini söylüyordu. Bezini çıkartıp öyle tuvalete tutuyordum. Sonra bezi takmadım, nasıl olsa söylüyor diye. Ama bezi takmayınca tutamayıp, yere yapmıştı. Çok korkmuştu, ağlamıştı.

K₂: Kızarsın diye mi?

K₁: Hayır, ben kızacağım diye değil. Kendisi yaptığından korkmuş. Onun vücudundan direkt sıcak bir şey çıktı diye korktu. Yoksa ben tuvalet konusunda hiç zorlamadım.

K₅: Evet, çocuklar da var o ilk yaptıklarında korkuyorlar.

K₃: Tuvalete oturduklarında ıkmak istemiyorlar. İdrarları gibi çıkacağını zannediyorlar. Onu başta bir kavrayamıyorlar. Hadi biraz ıkm, zorla deyince idrak ediyorlar.

K₁: Çişi vücuduna deyince korktu yoksa büyük tuvaletini yaptığı zaman “Anne o benim.” dedi, direkt sahiplendi.

K₄: Hiçbir problem yaşamadım.

ARAŞTIRMACI: Son soru, altına kaçırdığında nasıl tepki verdiniz?

K₁: “Ne yaptın oğlum?” dedim. O anı hatırlıyorum. Kendisi de korkmuştu, sonra temizledik. “Bir şey olmaz oğlum, temizleriz.” diye anlattım.

K₂: Babası yanındaydı. “Babamın yüzünden altına kaçırdım.” dedi, suçu babasına attı. Ben de hiç tepki vermedim.

K₃: Tuvaletini tuvalete yapması gerektiğini, bunu bildiğini, uykusunda da tuvaleti gelirse kalkıp, gitmesi gerektiğini, bir daha altına yapmamasını bunun ayıp olduğu gibi bu tarz şeyler söyledim.

K₅: Eğitimin ilk günlerindeki tepkim mi yoksa sonraki zamanlarda olduğunda nasıl tepki verdiğim mi?

ARAŞTIRMACI: Genel olarak nasıl verdiğinizi sormak istedim.

K₅: Ben bezi çıkardıktan sonra yaklaşık bir, bir buçuk ay yatak örtüsü serdim. Alt kaçırmaya olayı oluyordu. Çok da kızmadım, tepki vermedim. En azından hiçbir yer kirlenmemiş derdim, bir şey olmaz derdim, üstünü değiştirip, yıkayıp, yatırırdım. Yani kızmazdım.

K₆: Bizde pek alta kaçırmaya olmazdı. Kaçırdığında da “Bak ben üzülüyorum, üzme beni.” derdim. O da “Tamam anne, üzmem.” derdi, pek yaşamadık yani öyle bir şey.

K₇: Ortanca kızım da birkaç kere alta kaçırmaya olayı oldu. O, o zamanlarda benden daha çok üzülüyordu. Ben onu teselli etmeye çalışıyordum yeter ki ağlamasın diye. “Bir şey olmaz, olur böyle arada.” diyordum.

K₅: Çocuklarda bir de böyle bir şey var. Yapma dediğin şeyi ısrarla daha çok yapmak istiyorlar. Kızdığında, inadından daha çok, tekrardan yapmayı seviyorlar. Ben onu öğrendim mesela. Kızdığım zaman tekrar yapıyordu. O yüzden yatak örtüsünü serdim, altına yapsa da kızmadım.

K₃: Bende hala yatağı temizleyemem kaçırsa diye, yatakta su geçirmez alez serili.

K₇: Bizde de var o.

K₁: Bizde de serili.

K₅: Aynen.

K₂: Hepimizde vardır bence.

K₄: Aynen.

K₆: Evet, bizde de var.

K₄: Biz ameliyat dönemi dışında, alta kaçırma problemi yaşamadık. “Anne ben haliya yaptım.” dedi, “Olabilir şu an zorlu bir dönem geçiriyoruz, sorun değil.” dedim. O da “Olabilir ama dikkat edeceğim.” demişti. Tepki vermedim ben, çünkü ameliyatta çok korktu. Korktuğu için de tepki versem daha kötü olur diye düşünüp, hiç tepki vermedim.

EK 3: Etik Onay Formu

Evrak Tarih ve Sayısı: 08/04/2019-2031

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-044
Konu : Fatma Ceren SEVİNÇ Etik Onayı Hk.

Sayın Fatma Ceren SEVİNÇ

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 11.03.2019 tarihli ve 2019/04 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Müdür

05/04/2019 Enstitü Sekreteri

NESLİHAN KUBAL

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/en/Vision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6E3DAL9>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: NESLİHAN KUBAL
Unvanı: Enstitü Sekreteri

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Fatma Ceren SEVİNÇ

1996 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğretimini İstanbul'da tamamladı. 2017 yılında T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden mezun oldu.

2017-2018 eğitim- öğretim yılında T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bölümü'nde yüksek lisansa başladı.

2018-2019 eğitim-öğretim yılında yılında T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bölümü'nde yüksek lisans öğrenimini tamamladı.

İletişim Bilgileri

E-posta: fatmacerensevinc@hotmail.com